

עדכון התוכנית האסטרטגית

לעיר ת"א-יפו

תחום תרבות

דו"ח מצב קיים

אוקטובר 2017

עורך: הילה שטרית

צוות העבודה:

ממונה עירוני: רונית פרבר – מנהלת מינהל קהילה תרבות וספורט

ראש הצוות: איריס מור ז"ל – מנהלת אגף התרבות

חברי הצוות:

הילה לובנוב – היחידה לתכנון אסטרטגי, מרכזת הצוות

חדוה פיניש – סגנית מנהלת היחידה לתכנון אסטרטגי

צלילית בן-נבט – מנהלת מחלקת אמנויות

יועצת מקצועי: הילה שטרית

חברי ועדת ההיגוי:

רונית פרבר – מנהלת מינהל קהילה תרבות וספורט, יו"ר הועדה

מרים פוזנר – מנהלת מחלקת הספריות

איתן שוורץ – מנהל מינהלת עיר עולם

אירית סייג – מנהלת מחלקת תכנון דרום ויפו, אגף תכנון העיר

גילה גינסברג – מחלקת תכנון מרכז, אגף תכנון העיר

שירה בנימיני - מנהלת מרכז שימור "העיר הלבנה"

נורית זכאי – אגף תקציבים

סיון שור – מינהל קהילה תרבות וספורט

עובדיה כהן – מנהל תוכנית שכונה כעיר

מיכל ברוכשטיין – אגף תקציבים

עמי שטייניץ – אוצר ויזם תרבות

רז בלנרו – המרכז למחקר כלכלי וחברתי

1. **מבוא :**
 - 1.1. מגמות במדיניות ציבורית בתחום התרבות בעולם
 - 1.2. מדיניות תרבות בערים נבחרות
2. **תובנות מרכזיות מניתוח המצב הקיים בתל אביב יפו**
 - 2.1. תפקיד התרבות בעיר ותרומתה לחוסנה ולצמיחתה
 - 2.2. תל אביב יפו כמרכז תרבות מטרופוליטני וארצי
 - 2.3. תרבות וקהילה
3. **ניתוח של המצב הקיים בתל אביב-יפו לפי נושאים**
 - 3.1. תל אביב-יפו כמרכז תרבות מטרופוליטני וארצי – תרומת התרבות לעיר ולמדינה
 - 3.2. מוקדים ומתחמי תרבות
 - 3.3. אמנים ואנשי רוח בעיר
 - 3.4. מצוינות וגיוון בפעילות וביצירה התרבותית
 - 3.5. תרבות וקהילה
 - 3.6. מעורבות העיריה בתחום התרבות
4. **נספחים**

1. מבוא

1.1. מגמות במדיניות ציבורית בתחום התרבות בעולם

בשנים האחרונות ערים רבות ברחבי העולם בוחרות להיערך מחדש לשנים הבאות, ובתוך כך מגבשות תפיסות חדשות גם לתחום התרבות. ישנן סיבות רבות המחוללות חשיבה מחדש על מדיניות עירונית בתחום התרבות השונות לעתים ממוקם למקום. הסיבות העיקריות לשינויים הם מאפייני חברה וכלכלה של חברה גלובלית ורשתית הכוללים מושגים חדשים כמו "עיר עולם", "בירת תרבות" ו"עיר מהירה". משנות ה-80 של המאה הקודמת החלה במערב אירופה וארצות הברית מדיניות ניאו ליברלית בתחום האמנות והתרבות. בשנים אלו רואים מגמה מוגברת של אמנות המושפעת מכוחות השוק, תפיסת אמנות כהשקעה ותופעות כמו הפרטה של מוסדות אמנות ותרבות. בשנים אלו מתחילים לראות גם התייחסות במדיניות לתעשיות תרבות, ולכלכלה היצרנית ומתפתחים מודלים עירוניים שמטפחים זליגות יצירתיות

המשבר הכלכלי שהתחולל בשנת 2008 גרם לצמצום של תקציבי התרבות במדינות אירופה של כ-25% במוצע. בעקבות המשבר גם הצטמצמו באופן משמעותי התרומות הפרטיות שזרמו לארגונים ולמוסדות של תרבות ואמנות. שתי מגמות אלו חייבו ארגון מחדש של ההוצאה הציבורית.

בעקבות הצמצומים מצאו את עצמם גופים ממשלתיים ומוסדות תרבות בסכנה ובקשיים. הדבר הביא לבחינת הערך המוסף שיש לתרבות והאמנות במטרה לשכנע כי תחומים אלו אינם רק פריבילגיה אסתטית המעניקה ערכים רוחניים ויוקרה למקום אלא יש לה תפקיד בסיסי בשמירה על איכות החיים. בשנים האחרונות ניתן לזהות מחקרים הבוחנים את הקשר שבין צריכת תרבות ו/או השתתפות ביצירה של אמנות לבין רמת הבריאות, מידת ההתנדבות בקהילה, רמת הסובלנות, שיעור הפשיעה, רמת התמדה בלימודים של תלמידים, ועוד.

במדינות רבות באירופה אנו עדים למעבר מאחריות ארצית לאחריות עירונית. אג'נדת התרבות של האיחוד האירופי נובעת מההבנה שתרבות היא חלק ממערכת אקולוגית מקומית שמושפעת ומשפיעה על החינוך, הכלכלה, התיירות, הקהילה, ועל ענפים מסוימים בתעשייה ולכן יש לבזר המשאבים ולהעביר את האחריות לערים עצמן. לדעתם השפעות הדדיות אלו מחייבות תיאום ותכנון רוחבי ולכן יש לנהל אותם ברמה המקומית ולא הארצית. אג'נדה זו מצמיחה תכניות אסטרטגיה וכתובת חזון בערים רבות באיחוד, לעיתים אף בפעם בראשונה.

בשנים האחרונות צומחים גופי תרבות חדשים המתארגנים בצורות ובמקומות לא שגרתיים. אמנים ויוצרים רבים פועלים באופן עצמאי ללא קשר למוסד תרבות מסוים. דברים רבים הצומחים מלמטה ביוזמה פרטית מקבלים במה וביטוי ברשתות החברתיות ללא צנזורה או הכתבה מלמעלה. שורה של תופעות אלו יחד עם הרצון לכך שהעיר תמשוך אליה יוצרים צעירים ולא רק מוסדות קאנוניים מביאה רבים ממקבלי החלטות לעבור ממדיניות ששולטת למדיניות שמאפשרת.

יוקר המחיה בערים הגדולות, הביא לשורה של מחאות חברתיות ולנסיגה מהמדיניות הניאו ליברלית המוחלטת. יותר נראות תכניות חדשות למדיניות ציבורית בתחום האמנות והתרבות השמות דגש על הקהילות בעיר.

לכל הסיבות הללו יש לצרף שלל טרנדים ותופעות חדשות בעולם התרבות והאמנות הגורמים לערים לעדכן את התכניות שלהן. בין הטרנדים הבולטים ניתן למנות את כניסת האמנות והתרבות הדיגיטלית. דגש על המרחב הציבורי ויצירה מחוץ למבנים מוסדיים מוכרים. יצירת עבודות במיוחד למקום מסוים (site specific art) או יצירת פרויקטים אמנותיים עבור ועם קהילות מיוחדות,

מתוך דיאלוג וניתוח צרכי הקהילות (people specific art). טשטוש הגבולות בין היוצר לבין הקהל ויצירת עבודות יחד עם הקהל שמצופה ממנו לקחת חלק פעיל ביצירה או לפחות להשתמש בה בצורה שמעניקה לעבודות ולהם משמעויות שונות וחדשות. שילוב תחומים חדשים לתוך עולם האמנות כמו מדע, פוליטיקה, חינוך, קיימות, תכנון אורבני ועוד. טרנד נוסף הוא הדגש המיוחד על טכנולוגיה. בערים רבות בעולם קמו מעבדות יצירה שמשלבות טכנולוגיה, עיצוב ואמנות המהוות ביטוי לתרבות ה"מייקרים" שצמחה מלמטה.

1.2. מדיניות תרבות בערים נבחרות

בנוסף למגמות הכלליות נבחרו ארבע ערים – ברלין, ליובליאנה, ליסבון וטאלין מהן ניתן ללמוד על התמודדותן עם התנאים החדשים ועם השינויים המתרחשים בעולם המערבי. כל עיר המוצגת כאן נבחרה בשל דמיון מסוים לעיר תל אביב יפו. העיר ברלין נבחרה בשל התמודדות שלה עם יוקר המחיה ובקושי הנדל"ן הגוברים המחייבים אותה לייצר מדיניות שתאפשר לעיר להמשיך להיות בירת התרבות הגרמנית ואולי אף האירופאית. ליובליאנה הינה עיר בסדר גודל דומה לתל אביב יפו, בעלת משאבי עירוניים דומים: טבע בסמיכות לעיר, עיר עתיקה וציורית, סטודנטים, חיי לילה תוססים, ומגוון מוזיאונים. העיר ליסבון הדומה בגודלה ובגודל המטרופולין שסביבה לעיר תל אביב יפו, מתמודדת כיום עם שאלות של מרכז ופריפריה ברמה הארצית ושאלות של רב תרבותיות. העיר טאלין נבחרה בשל הדמיון שלה בפיתוח תחום ההייטק במקביל לתחום התרבות.

○ ברלין

עיר הבירה והעיר הגדולה ביותר בגרמניה
תושבים: 3.5 מיליון (ת"א יפו: כ-433,000)
שטח: 891 קמ"ר (ת"א יפו: 51.8 קמ"ר)

על אף גודלה ומרכזיותה של ברלין, התקציב העירוני לתרבות ואמנות עומד על כ-400 מיליון יורו בשנה בלבד בשל הגרעון התקציבי של העיר. בעשורים האחרונים ברלין מהווה מרכז אירופאי המושך צעירים ואמנים לחיות בה מכל היבשות ומחוצה לה, לא מעט בזכות תנאי המחיה הנוחים שאפיינו אותה עד לאחרונה. כיום בשל עליית הביקוש לנדל"ן והתייקרות המחיה, ועם תחזית של התגברות המגמה, מתמודדת העיר עם סוגיות של יוקר מחיה ועם שאלות כגון - כיצד לא לאבד את האמנים היוצרים, פועלים וחיים בה.

משאבים עירוניים ותיאור כללי כמרכז תרבות מוביל:

ברלין הינה מרכז יצירתי משפיע ומוביל ברמה עולמית עם מגוון עצום של אירועי תרבות וייצוג של זרמים שונים.

9,000 מבני מורשת, 140 מוזיאונים, כ-7000 אירועי תאטרון בשנה, וכ-200 אירועי מוזיקה מתמשכים בשנה, כ-20,000 אמנים מקצועיים חיים ועובדים בעיר, מעל 160,000 עובדים במוסדות תרבות, מספר גדול של מוסדות תרבות מרכזיים, וארגוני תרבות בינלאומיים, סצנה יצירתית ודמויות בינלאומיות משפיעות ומבוססות המתגוררות ופועלות בברלין.

Berlin is active in the following fields

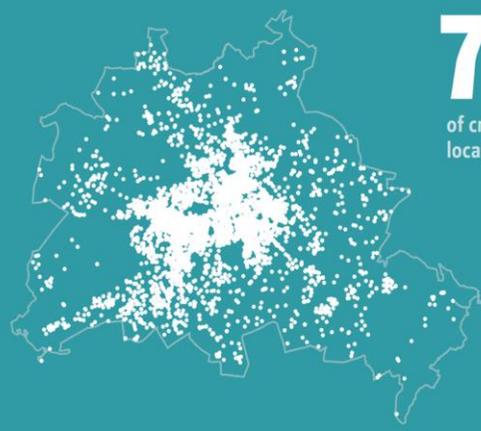
- A Maintaining and developing venues and premises for creative and cultural artists and businesses**
 A property policy safeguards and develops venues, assessing a range of occupancy claims with the help of a construction and planning law toolkit.
- B Facilitating the interim use of spaces**
 There are plans to set up a public-private space exchange to facilitate the interim use of open spaces and premises.
- C Improving the business skills of creative and cultural artists**
 Training and coaching help entrepreneurs from a range of backgrounds to establish themselves in the growing market.
- D Broadening participation in publicly funded cultural activities**
 Because culture is a form of education, local provision is safeguarded, inhibition levels are broken down, low-threshold venues are made available and networking and collaboration between organisations and the independent theatre scene are encouraged.
- E Supporting the spatial diversification of tourism demand**

CREATIVE BERLIN

Since reunification, Berlin has developed into a cosmopolitan, tolerant and culturally diverse city that draws creative artists and new talent from around the world. Creativity is one of Berlin's most important trademarks; the city has become a creative Mecca for art, fashion, design, film, music, theatre, media and video games.

Since 2009, approx.

30,000
 new jobs have been created in Berlin's creative industries.

78%
 of creative businesses are located in the city centre.

The turnover of Berlin's creative economy has grown by **28%** since 2009.

חזון עריית ברלין לתחום התרבות:

אמנות, תרבות, וקהילות יצירתיות הן בין המשאבים העיקריים של ברלין שהפכה למרכז יצירתי משפיע ומוביל בעולם כולו. ההערכות הן שכ-20,000 אמנים מקצועיים חיים ועובדים בעיר הבירה הגרמנית, ומעל ל-160,000 עובדים במוסדות התרבות. המגוון העצום של אירועי התרבות יחד עם הייצוג של זרמים שונים, הוא ייחודי בגרמניה. המספר הגדול של מוסדות תרבות מרכזיים, הסצנה היצירתית, דמויות בינלאומיות משפיעות וארגונים המבוססים בברלין הפכו את העיר ל"מקום הנכון להיות בו" ברמה הלאומית והבינלאומית.

חללי תרבות (Locations)

חללי תרבות מהווים תנאי ראשוני והכרחי ליצירה, תצוגה וליצירת קשרי עבודה.

בעקבות הביקוש הגובר לדירות ומשרדים - שהביא לעלייה במחירי השכירות - חללי תרבות שהיו במרכזי העיר מתחילים להדחק לשוליה, ולכן חשוב לתת עדיפות עליונה לשימור חללי תרבות קיימים. כמו כן, הסנאט מתחייב לתמוך בחללי תרבות חדשים באם יעמדו בקריטריונים המוכתבים וגם מעודד יזמי נדל"ן פרטיים להוסיף חללי תרבות לפרויקטים חדשים בתכנון, כדי ליצור שכונות עם ערוב שימושים מגוון. בנוסף, מקומות קיימים נבחנו אם הם יכולים למלא פונקציות תרבות נוספות.

בעקבות החלטות אלו, שטחים ומבנים בבעלות ציבורית שכבר לא מתפקדים בשימוש המיועד, כמו בתי ספר ותחנות משטרה הפכו בשנים האחרונות לסטודיואים לאמנים ולאולפני חזרות למוזיקאים.

בסוף שנת 2013, התכנית לסטודיואים של ממשלת ברלין תמכה ב-388 סטודיואים, 18% אחוז מהם ממוקמים במבנים בבעלות ציבורית וכ-82% במבנים בבעלות פרטית. הסטודיואים הללו מוצעים לאמנים עבור דמי שכירות של 4 יורו למטר מרובע, כולל חשבונות.

מצוינות וחדשנות

מאחר ותקציב התרבות של עיריית ברלין מוגבל מאד (בגלל החוב העצום של העיר), החלוקה התקציבית צריכה להיות מתוכננת בקפדנות כדי שתהיה לה את השפעה משמעותית ורחבה.

עולם התרבות נתפס כישות שנמתחת משני קצוות חשובים – בקצה האחד נמצאים מוסדות תרבות ידועים, מצטיינים ובעלי השפעה תרבותית נרחבת. בקצה השני נמצאות היוזמות הצעירות (אנדרגראונד) שיכולות לקבל הזדמנויות על ידי מערכת מימון עירונית מדורגת שמתעדכנת תדיר בהתאם להתפתחויות החדשות בעולם התרבות. לשם כך, מוסדות התרבות צריכים לפתח זהות ברורה ולהגדיר מטרות בהתאם, ואז ניתן יהיה לנטר את הישגיהם. בכל שנה עליהם לחדש את בקשות המימון כדי לאפשר בחינה מחודשת של המטרות וההישגים.

חשוב להבין שבשנים האחרונות החלוקות בין הדיסציפלינות האמנותיות הולכות ונעלמות; המגמה הזו משתקפת בבחירות הועדות המקצועיות ובפיתוח קריטריונים למימון לפרויקטים בין-תחומיים. למעשה, יותר ויותר מלגות ופרסים משמשים כמענה למימון אמנותי שעוקף את הקריטריונים הביורוקרטים הלא מעודכנים.

שקיפות

מחלקת הסנאט של ברלין לענייני תרבות מחלקת 400 מיליון יורו בכל שנה. המטרה היא להפוך את תהליכי קבלת ההחלטות על חלוקה תקציבית לנראים יותר, מתוך ההבנה ששקיפות תעזור בקבלת החלטות נכונות וראויות יותר למימון. השקיפות והנגשת המידע לציבור יעשו בשיתוף דו"חות ומסמכים עם פורמטים פתוחים באתר האינטרנט, מתוך כוונה שיהיה ברור לכולם מה הן העלויות של הפעילות התרבותית.

תכניות המימון יהיו עם קריטריונים סדורים, והטפסים למילוי בקשות יהיו נגישים דיגיטלית, כשהשאיפה היא שבמהלך השנים הקרובות, כל החלטה תקציבית תתבצע בגלוי באינטרנט. כמו כן, המחלקה העירונית לענייני תרבות תהיה פתוחה יותר לפעילים בחיי התרבות: בכדי להבין את הקשיים והאתגרים היומיומיים שלהם, עובדים מהמחלקה לענייני תרבות יעבדו לזמן קצר במוסדות התרבות בעיר. בנוסף, יתקיימו ישיבות פתוחות של המחלקה לתרבות כדי שכל עובד במוסד תרבות המעוניין להגיע יוכל לשמוע ולתרום רעיונות משלו.

חופש ורב תרבותיות

מאז נפילת חומת ברלין, הפכה העיר לסמל של חופש ורב-תרבותיות והמטרה היא להרחיב ולהעמיק היבט ייחודי זה של העיר. אחת הדרכים לממש מטרה זו יכולה להיות על ידי פיתוח דיגיטלי ברשת. ההיצע התרבותי יהיה חופשי ונגיש דיגיטלית במימון העיר: ספריות, ארכיונים, מוזיאונים ואתרי הנצחה יספקו גישה דיגיטלית ובעתיד גם שידורים ישירים של קונצרטים ותערוכות באמצעות הרשת. אמנם אין עדיין פתרונות לשאלות של זכויות יוצרים, אבל עד שהדברים יתבררו ניתן להתחיל בצעדים ראשונים בתאום עם המוסדות הרלוונטיים.

המגוון ורב התרבותיות של אנשי העיר צריך להתבטא קודם כל באיזו תפקידים - מחברי ועדות ועד למנהלי מוסדות.

עוד מטרה חשובה היא קידום יצירה בינלאומית מתוך העיר ולכן כל המידע על מדיניות המימון הציבורית לענייני תרבות חייב להתפרסם באנגלית, ויתכן שגם בשפות אחרות. יצירות בשפות שהן לא גרמנית יקבלו גם הן מימון, כך שיצירות ומופעים בגרמנית ילוו תמיד בתרגום.

ליובליאנה

עיר הבירה והעיר הגדולה ביותר בסלובניה

תושבים: 567,000 (ת"א יפו: כ-433,000)

שטח: 164 קמ"ר (ת"א יפו: 51.8 קמ"ר)

עם 567,000 תושבים ותמ"ג לנפש הרבה מעל הממוצע הלאומי, ליובליאנה היא המרכז פוליטי, מדעי, חינוכי ותרבותי של סלובניה. העיר אימצה את רעיון "העיר היצירתית" ושמה דגש ייחודי על היתרונות החברתיים של התרבות בליובליאנה, במיוחד בכל הקשור לשיפור איכות החיים, שמירה על זהות תרבותית, לכידות חברתית ופיננסית.

משאבים עירוניים: טבע בתוך ובסמיכות לעיר (יערות, תעלות מים, מגוון בע"ח), עיר עתיקה וציווית, מרכז חינוכי מוביל באירופה, 50,000 סטודנטים בפקולטות באוניברסיטה וב-3 אקדמיות לאמנות, חיי לילה תוססים, 151 מוזיאונים, ביניהם המוזיאון הבינלאומי לאמנויות הגרפיות.

תכנית למדיניות תרבות

מאז שנת 2008 ובכל 4 שנים בונה העיר תכנית אסטרטגית לתרבות ומעדכנת את סדרי העדיפויות. התכנית מנסה להבטיח שגופי תרבות ממשלתיים, עירוניים ועצמאיים יצליחו לשגשג גם בעידן שכוחות השוק מאיימים על חלקם.

החזון העירוני של ליובליאנה:

עיר של תרבות התומכת באינטרס הציבורי. עיר המקדמת את כל צורות היצירה המגוונות, והמבקשת לעודד מעורבות וצריכה תרבותית על מנת לשפר את איכות החיים של תושבי העיר, ללא אפליה משום סוג. ליובליאנה היא עיר יצירתית שבה התרבות משתלבת בחינוך, בכלכלה, ובתיירות.

ערכי יסוד העומדים בבסיס החזון לתרבות בעיר:

- יצירתיות אמנותית ותרבותית המבוססת על ערכים של חופש ביטוי, סולידריות, סובלנות, פתיחות, כיבוד המגוון ודיאלוג בין-תרבותי.
- השתתפות האזרחים בחיי התרבות על מנת לחזק הבנה הדדית ותחושה של שייכות.

- תרבות כערך העומד בפני עצמו הן ברמה האישית בחיים של כל תושב והן ברמת העיר כבסיס לקהילה חזקה עם זהות חזקה.

מטרות כלליות של מדיניות התרבות של העיר ליובליאנה לתקופה 2016-2019:

- הגדלת הנגישות של תוכן תרבותי איכותי לכל תושבי ליובליאנה והמטרופולין.
- ביסוס ליובליאנה כמרכז תרבותי חשוב וכמרכז יצירתי במרחב האירופי.
- שיפור תנאי התשתית להפעלתם של המוסדות הציבוריים בתחום התרבות, שהוקמה על ידי העיר.
- הבטחת יציבות פיננסית, תשתית ותנאים אחרים לתפקודו של המגזר התרבותי הלא-ממשלתי, העירוני והפרטי.
- חיזוק שיתוף פעולה בין-מגזרי ושיתוף פעולה בין לאומי עם מוסדות עירוניים ציבוריים בתחום התרבות.
- חיזוק שיתוף הפעולה בין ארגונים לא-ממשלתיים ומוסדות ציבור בתחום התרבות ובין ארגונים לא ממשלתיים לבין עצמם.
- הקמת מנגנון תמיכה לאמנים צעירים, ולאמנים מובטלים.
- חיזוק חיי התרבות בכל הקהילות של המטרופולין.
- תמיכה בפיתוח תעשיות תרבותיות ויצירתיות.
- תמיכה בפיתוח תיירות תרבותית.
- תמיכה בפיתוח תרבות ואמנות בחינוך.
- מיחשוב ודיגיטציה של תכני מוסדות הציבוריים בתחום התרבות, על מנת להפוך את התוכן לנגיש יותר לציבור.
- תמיכה ברכישת ספרים ותוכניות קריאה במסגרת הכרזתה ע"י אונסק"ו כ"עיר ספרות".
- קבלת התואר בירת התרבות האירופית לשנת 2025.
- רישום של אופוס של Plečnik – בין אתר מורשת עולמית של אונסק"ו.
- הבטחת הצגה נאותה של המורשת התרבותית של ליובליאנה ויצירת חווית משתמש עשירה יותר לתיירים.

מימון תרבות

הועדה לתרבות של מועצת העיר אחראית למימון עירוני של אמנות ותרבות ופעילויות אחרות בתחום. מדי שנה מוענק פרס זופנקיק ליוצרים מצטיינים בתחום האמנות והתרבות. פעם בשנה יש קול קורא למימון משותף של פרויקטים בתחום התרבות והאמנות, (בנוסף למימון שוטף של יוזמות שונות לאורך כל השנה).

מחלקת התרבות של עיריית ליובליאנה אחראית להקמה ולניהול של מוסדות התרבות הציבוריים (11 מוסדות סה"כ) וכן אחראית על מוסדות תרבות עצמאיים ללא כוונת רווח. המוסדות בפיקוחה מתחייבים לספק סביבה יצירתית, תרבותיות, ולשרת קבוצות ויחידים מקצועיים בתחום האמנות והתרבות, אבל גם להגביר פעילות תרבותית של חובבים.

העירייה תומכת בפרויקטים לפי קריטריונים וגם תומכת באספקת מידע יעיל ליישום בחיי היומיום.

המחלקה אחראית גם על אתרי מורשת ומונומנטים מקומיים .

דגש על יצירת קשרים בין-אזוריים ובינלאומיים

הפיתוח האזורי בליובליאנה מעודד תחרותיות, כמו גם שיתופי פעולה אזוריים וחותר להכרה בינלאומית. ליובליאנה נמצאת במרכז המדינה ורוקמת פעילויות תרבותיות וחברתיות עם אזורים קרובים ליצירת פרויקטים ומטרות משותפות. פעילות זו מאפשרת גישה טובה יותר לשירותים ציבוריים ומקדמת את השאיפה לסמיכות של טבע ותרבות לכולם, פרויקטים רבים מקבלים תמיכה מהאיחוד האירופי.

הזדמנות שניה

בשנת 2010 עיריית ליובליאנה הצטרפה לפרויקט האירופי "הזדמנות שנייה" בו היא הפכה את מפעל רוג (ROG) למרחב תרבות ופעילות עירונית וכמקרה מבחן לפרויקטים נוספים. מפעל רוג הינו מרכז חברתי ותרבותי אוטונומי הפועל במפעל לאופניים לשעבר. המרכז מטפח תכנית עשירה של פעילות חברתית ותרבותית מתוך הכרה בכך שתרבות עכשווית בעשייה זקוקה למקום על מנת להתהוות ולהתקיים, ובכך שהשימושים המוצעים צריכים להיות מגוונים ואינטגרטיביים - מהרצאות על פילוסופיה, מסיבות רייב, ארוחות לנזקקים והקרנות סרטים.

המקום מורכב ממבנה מרכזי אחד וכמה מבנים קטנים יותר מסביבו. המרכז כולל סטודיואים לאמנים, חללי תצוגה, פארק סקייטים, מרכז חברתי לקבוצות מוחלשות (כגון מהגרים ופליטים), אולמות לקונצרטים ומקומות למועדונים, חנות לתיקון אופניים, וכו'. רוב הפעילות המבוצעת במרכז היא ללא כוונת רווח, אם כי כמה פרויקטים מקבלים מימון ציבורי. נכון להיום, מאות אנשים ועשרות ארגוני תרבות וארגונים חברתיים מעורבים בפעילות רוג.

הנגשת מידע בעולם דיגיטלי

המקום של אמנות, תרבות ומורשת בסביבה דיגיטלית הפך להיות דבר ברור מאליו. משרד התרבות הסלובני הפקיד בידי צוות מעבדת מדע בליובליאנה משימה לפתח שני פורטלים שעוסקים בתרבות ומדיניות תרבות המבוססים על פלטפורמות של קוד פתוח, ויכולת פעולה הדדית, ומקיפים את כל תעשיית התרבות והקריאייטיב בסלובניה.

אנליזת תרבות של העיר לובליאנה - SWOT

חולשות:

שוק קטן
 מימון ותשתיות חסרות
 חסרים אנשים עם התמחויות ספציפיות (כולם עושים את הכל)
 כישורי ניהול עסקי ירודים
 חוסר קידום
 תחרות על בסיס מחיר

חוזקות:

ריכוז של מוסדות וחברות
 איכות גבוהה
 מגזר ציבורי חזק
 תכניות חינוך והדרכה טובות
 שיתוף פעולה בינלאומי
 פרסים
 מסורת ארוכה

○ ליסבון

עיר הבירה והעיר הגדולה ביותר בפורטוגל

תושבים: 553,000 (במטרופולין של 2.7 תושבים) (ת"א יפו: כ-433,000)

שטח: 100 קמ"ר (ת"א יפו: 51.8 קמ"ר)

האזור העירוני שלה מעבר לגבולות המנהליים של העיר מונה אוכלוסייה של כ-2.7 מיליון אנשים, כ-27% מכלל אוכלוסיית המדינה. ליסבון היא עיר הבירה המערבית ביותר באירופה והיחידה לאורך החוף האטלנטי. היא מוכרת כעיר גלובלית בשל חשיבותה בתחומים של כלכלה, מסחר, תקשורת, בידור, אמנות, מסחר בינלאומי, חינוך ותיירות, ונחשבת לאחד המרכזים הכלכליים הגדולים ביבשת, עם מגזר פיננסי גדל ועם מספר יציאות עצום של מכולות מהחוף האטלנטי של אירופה.

משאבים עירוניים: אתרי מורשת של אונסק"ו, חוף ים, נמל, חיי לילה עשירים, תאטראות מוזיאונים (קלאסי, מודרני, עיצוב, האקווריום הגדול באירופה), אקדמיה, מגוון אוכלוסיות בינלאומי.

בשנים האחרונות העיר ליסבון מתמודדת עם הצורך לייצר תכנית תרבות המיועדת לממש את המטרות האסטרטגיות של העיר. העיר שנהנית משפע של גופי תרבות לאומיים, וממוקמים בה ארגונים ומשרדי הממשלה רבים בתחום התרבות, סובלת מכך שקיים בלבול בין ההשקעה הלאומית בתרבות לבין השקעה ממוקדת מטרה לטיפול הצרכים העירוניים המקומיים של העיר.

בעשורים האחרונים פורטוגל בכלל וליסבון בפרט נהנות מהתעניינות והתלהבות גוברת מצד העולם. ניכר שהמאמצים וההשקעה בבניית תשתית תרבותית, בהשקעה ביצירה מקומית וטיפוח המורשת המקומית שהושקעו בשנות ה-90 של המאה הקודמת נושאים היום פרי. כעת העיר מבקשת לבזר את האחריות הממשלתית, לתכנן ולנהל את התרבות העירונית ברמה המקומית. זאת על מנת לחזק את העיר חברתית וכלכלית.

העיר שוקדת כעת על תכנית אסטרטגית וגיבוש של חזון לליסבון לעשור הבא.

מדיניות התרבות בליסבון דרך הפריזמה הרב-תרבותית

"רב-תרבותיות" הוא קריטריון המשמש בליסבון בעת הקצאת 25% מהמענקים המנוהלים על ידי העירייה. התפיסה היא כי שעות הפנאי של אזרחי ליסבון יכולות להוות הזדמנות טובה לתושבי העיר למפגש בין תושבים ממגוון תרבויות בעיר, ומדיניות התרבות בעיר מנסה להשפיע על כך באמצעות יוזמות ופעילויות שונות.

בהתאם לכך, רואה עיריית ליסבון חשיבות עצומה ביצירת אירועים ופעילויות בתחומים כגון אמנויות, תרבות וספורט המעודדים תושבים מקבוצות אתניות שונות להיפגש ולהכיר. אחת היוזמות: "O Desporto mexe comigo" מאפשרת גישה רציפה של ילדים לתשתיות ספורט, תוך שיתוף משפחותיהם ושימוש במושגים מתחום הספורט (רוח צוות, שיתוף פעולה, סולידריות, נאמנות, הוגנות, וכבוד).

העיר מעודדת ארגוני תרבות להתמודד עם רב-תרבותיות באמצעות תמיכה כספית ואדמיניסטרטיבית, ומארגנת דיונים וקמפיינים ציבוריים באמצעות פורומים עירוניים.

תהליך לפיתוח חזון אסטרטגי לשילוב המגזר הציבורי והמגזר פרטי בליסבון:

הצעד הראשון המתוכנן בתכנית האסטרטגית הוא לבחון ולהעריך את השפעת התרבות על כלכלת ליסבון – הישירה והעקיפה. העירייה שוקלת לערוך זאת בשותפות עם האוניברסיטה העירונית. כמו כן, בעיר ליסבון התיירות מהווה מקור הכנסה חשוב. לכן יש כוונה לבדוק את היחסים בין תיירות, פיתוח כלכלי מקומי ותרבות על ידי גוף של מומחים ובעלי עניין בתחומים הרלוונטיים.

בתחום התרבות והחינוך, אין כרגע מדיניות עירונית לשילוב של תרבות בחינוך פורמלי או הלא פורמלי. בכוונת העירייה ליישם שורה של "פיילוטים" בבתי ספר ספציפיים באמצעות מגוון רחב של דיסציפלינות אמנותיות כגון מוסיקה, אמנות פלסטית, דיגיטלית, מורשת, תיאטרון ומחול. ניטור ניסויים אלה יהיה כמובן בעל חשיבות עליונה עבור פיתוחים עתידיים.

תחום הסביבה והתרבות: אמנם יש שיפור תודעתי משמעותי לגבי הקשר בין תרבות וסביבה, אבל עדיין חשוב לייצר מודעות גבוהה יותר באמצעות פרסום של פרויקטים סביבתיים, וגם על ידי פיתוח של מדיניות ייחודית בה מעורבים כל השחקנים שהם הציבור, חברות פרטיות ואזרחיות בארגון-האקולוגי של פעילות תרבותית. כמו כן, מודעות ומעורבות הולכת וגדלה כיום של אמנים סביב נושאים אקולוגיים מביאה פרויקטים אמנותיים בדגש על חשיבה בת קיימא שיש להתמקד בהם ולקדםם.

תרבות וחברה: למרות המעורבות הרבה מאוד של העירייה בתרבות ובהיבטים חברתיים, עדיין יש מקום לשיפור. מלבד מדיניות חדשה של אמנות בחינוך, כאמור לעיל, יש צורך לפתח מדיניות משלימה שתעסוק בפיתוח קשרים וההשתתפות של אזרחים בפרויקטים תרבותיים. העיר יכולה להתמקד בכמה פרויקטים סמליים סביב חילופי תרבויות מקומיות, סדנות ההשתתפויות יותר ופינות עבודה, כמו גם את מערכת היחסים בין סוגיות תרבות ובריאות ציבורית.

יש צורך לתת מענה לצעירים, שלעתים קרובות מנותקים מהרבה סגנונות ודיסציפלינות של תרבות, על ידי חיבור בין היצירתיות והאנרגיה שלהם בדרכים בלתי צפויות, בעיקר באמצעות חדשנות דיגיטלית.

החזקות הבולטות ביותר בגישה של ליסבון לתרבות ופיתוח בר קיימא מקומי הם:

תרבות המטפחת מורשת, גיוון ויצירתיות

תרבות, של שוויון והכלה חברתית

תרבות של מידע וידע

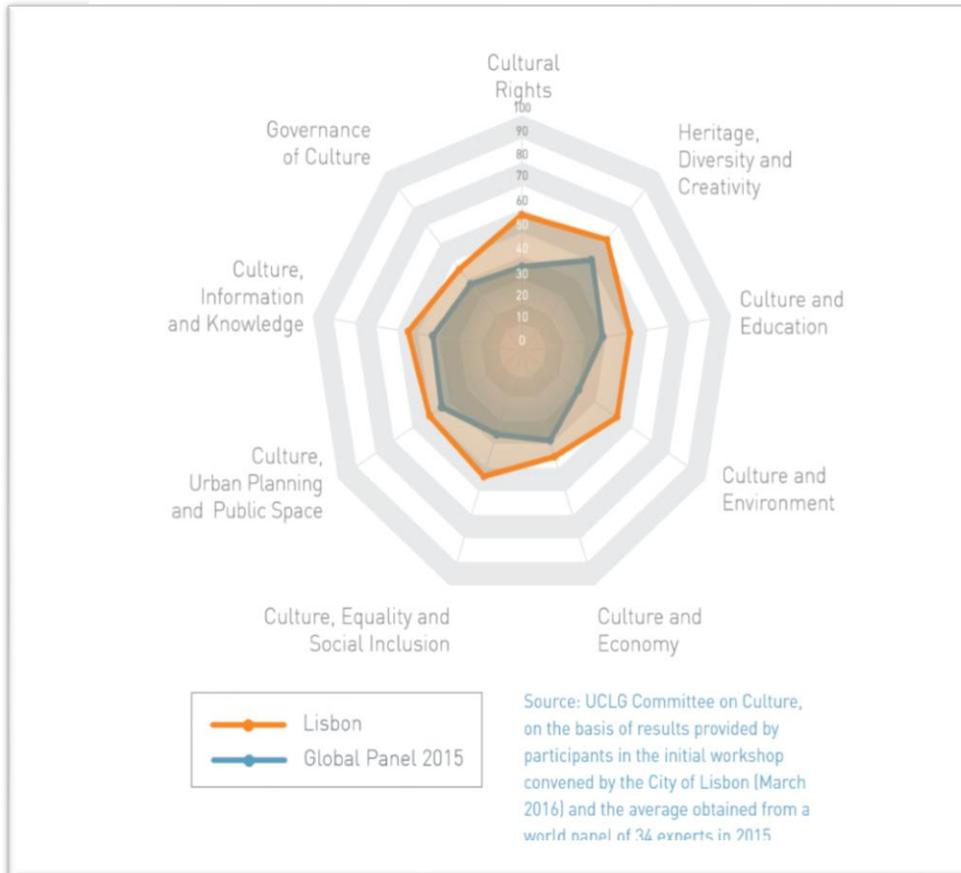
תחומים שדורשים חיזוק הם התחומים:

תרבות וכלכלה

תרבות וחינוך

תרבות בתכנון עירוני ובמרחב הציבורי

הערכה עצמית של ליסבון ביחס לערים אחרות בUCLG

האתגר של העיר ליסבון: לשמור על איזון בין מסורת לחדשנות, בין מקומיות לגלובליות ובין העיר עתיקה לעיר החדשה.

טאלין

עיר הבירה והעיר הגדולה ביותר של אסטוניה

תושבים: 418,000 (ת"א יפו: כ-433,000)

שטח: 159 קמ"ר (ת"א יפו: 51.8 קמ"ר)

עיר בעלת מסורת והיסטוריה חזקה ומשמעותית, ממוקמת בחוף הצפוני של אסטוניה. העיר מושכת אליה אזרחים רבים, מרכזת השקעות זרות ומהווה את המרכז החשוב והגדול ביותר לשירותים, מסחר ופיננסים באסטוניה. תרומתה לתל"ג (national gross domestic product) היא 51% עם 40% מתעשיית הייצוא במדינה ובערך 2/3 מעסקי מסחר הטובין והשירותים. רוב המועסקים בעיר הם בעסקי הייצור. כעיר נמל עתיקה טאלין היא גשר חשוב בין מזרח למערב. בניית ספינות עדיין מספקת תעסוקה לרבים. כוח עבודה משכיל וזול ומיסים נמוכים הופכים אותה לאטרקטיבית למשיכת חברות. היא ממוקמת בעשיריה הראשונה של הערים הדיגיטליות בעולם. SKYPE הוא הסטארט-אפ המפורסם ביותר שיצא מטאלין.

ה-CCI (cultural and creative industries) הוא סקטור אסטרטגי מקומי ולאומי מבחינת הכלכלה. בעיר יותר מ-50% מהעסקים היצירתיים והתרבותיים של אסטוניה המאמינה כי סקטור זה תורם לפיתוח של הכלכלה.

לטאלין מורשת תרבותית משומרת היטב. העיר העתיקה והציורית, מרחק 5 דקות ממרכז העיר, היא ברשימת הערים לשימור של UNESCO. העיר מעוניינת לקדם אזורים נוספים בעיר לתיירות תרבותית כמו שיש בעיר העתיקה. עם זאת, טאלין ואסטוניה מתמודדות עם הגירה לפינלנד השכנה, תודות לאיכות חיים ומשכורות גבוהות יותר. בריחת מוחות היא בעיה מוכרת בטאלין בקרב כוח עבודה צעיר, אקטיבי ובעל כישורים. שיעור האבטלה עומד על 13.5%.

מרכז העיר צריך להשיב לעצמו את האטרקטיביות היות והתושבים נוטים לגור בפרברי טאלין.

הבירה האסטונית מספקת מוסדות חינוך אקדמי-אוניברסיטה לטכנולוגיה והנדסה, אוניברסיטה לקולנוע (היחיד בשפה האנגלית בצפון אירופה) ובו 400 סטודנטים מ-20 מדינות שונות, ואקדמיה לאמנות, עיצוב, ארכיטקטורה, מדיה, שימור ועוד.

משאבים עירוניים: אתרי מורשת של אונסק"ו, חוף ים, נמל, חיי לילה עשירים, ממוקמת בעשיריה הראשונה של הערים הדיגיטליות בעולם, עיר חדשה (מהתקופה הקומוניסטית), עיר מודרנית ועיר עתיקה.

ההיצע התרבותי בעיר הוא מעולה – תיאטראות, קולנוע, מוזיאונים, הוצאות ספרים, ועוד. יש בעיר מסורת חזקה של השתתפות באירועי תרבות. התקציב לתרבות עומד על 7% מהתקציב העירוני. מוסדות התרבות המרכזיים בעיר: בית האופרה, מוזיאון kumu art ותיאטרון עכשווי בשם NO. העיר מצטיינת בחינוך בתחומים של אודיו ויזואל ואמנות. (BFM and FINE ARTS ACADEMY).

עסקים תרבותיים ויצירתיים- הסקטור הזה אחראי ל-3% מהתל"ג של אסטוניה. ערך מוסף הנוצר מעסקים אלה גדול יותר מכל סקטור אחר באסטוניה. רוב העסקים הללו יושבים בטאלין. כמרכז אורבני, טאלין אטרקטיבית הן ליוצרים והן לצרכנים. 80% מחברות המוזיקה, למשל, פועלות מטאלין. בנוסף פועלות בה גם חברות פרסום, עיצוב, וניו מדיה.

מדיניות, חזון וכלים

בראש סדר העדיפויות של העיר טאלין נמצאים הרצון למקם את העיר בתודעה הבינלאומית, לצמצם את בריחת המוחות, למשוך כישרונות חדשים ולקדם צורות חדשות של פיתוח בר קיימא.

טאלין מאמינה שבעסקי ה-CCI טמון הפוטנציאל לאטרקטיביות גדולה בקנה מידה בינלאומי. מאז 2003 טאלין בוחנת את הפוטנציאל של הסקטור הזה לפיתוח וחדשנות. החזון של טאלין קורא לייצר גישה חדשה לגבי יוזמות יצירתיות כזו שתעמיד כלים ליצירת ידע, שיתופי פעולה, אסטרטגיה ופיתוח מדיניות. ב-2009 טאלין הצביעה על הסקטור הזה כמפתח לפיתוח הכלכלה העירונית. היא הקימה תוכנית בשם Tallinn Cluster Development Programme 2009-2013 מציעה פעולות קונקרטיות עבור ניהול העיר, מיפוי הצרכים והמדיניות של האיגודים (clusters) השונים ופוטנציאל הצמיחה שלהם.

כלים ספציפיים נוצרו לקידום הסקטור, כמו Tallinn Creative Hub לתמיכה ביוזמות יצירתיות. העיר ייעדה בניין לנושא ובחרה עמותה שתייצר פעילויות ליצירת רשת קשרים. המתקן עצמו נבנה במפעל ישן לחשמל, הממוקם בצפון העיר, אזור המיועד לעסקי התרבות והיצירה, המכנס בתוכו אחוז גבוה של עסקים מסוג זה כבר עכשיו. (kalamo quarter) המתקן מנוהל על ידי עמותה שקידמה יוזמות מסוג זה גם בעבר (Tallinn 2011). כדי לקדם רשת קשרים, המתקן מארח 5 פלטפורמות (טכנולוגיות חדשות, תקשורת, ניהול תרבות, תיירות תרבות, וחינוך לא פורמלי) ועם שותפים שונים (ארגון הסדנאות עם אוניברסיטת טאלין, עמותת תיירות תרבות יחד עם עמותה מפינלנד ועוד), ומנסה לעודד זליגות בין הנושאים השונים (למשל לערב סטודנטים למדע ולאמנות). העיר יצרה גם אינקובטור יצירתי המנוהל על ידי עמותה עסקית, Business Support and Credit Management Foundation (ESA) שהוקם על ידי עיריית טאלין כדי לסייע ליוזמות לצמוח בעיר. ברמה האירופית, העיר הייתה מעורבת בפרויקט INTERREG IV C project Creative Metropolises ותרמה לניסיון לענות על השאלה מהי הדרך הטובה ביותר לתמוך בעסקי תרבות ויצירה דרך מדיניות ציבורית.

העיר מעוניינת לבחון זליגות יצירתיות בתחום התיירות כדי לחזק אטרקטיביות של אזורים נוספים בעיר מעבר לעיר העתיקה.

תחום נוסף אותו רוצה העיר לקדם הוא שילוב תרבות ויצירתיות בתחום החינוך הלא פורמלי לילדי העיר.

העיר טאלין שותפה בפרויקט של האיחוד האירופי שמקדם ובוחר את התרומה של זליגות יצירתיות בתחום הכלכלי והחברתי.

לעיר מדיניות הבאה לביטוי ב:

- קידום ועידוד של זליגות יצירתיות
- נכונות פוליטית לבנות על הון תרבותי
- עסקי תרבות ויצירה מועדפים בתוכניות עירוניות מסוימות
- הקדשת רובע שלם לעסקי תרבות ויצירה ובניית מבנה ייעודי המעודד זליגות יצירתיות
- הקמת אינקובטור עסקי ובו יוזמות חדשות יכולות להיבחן
- ארגון לאומי המקדם עסקים ופיתוחים אזוריים באסטוניה, תרם לאחרונה למוזיאון תיאטרון הבובות בטאלין.

2. תובנות מרכזיות מניתוח המצב הקיים בתל אביב-יפו

2.1 תפקיד התרבות בעיר ותרומתה לחוסנה ולצמיחתה:

"התרבות היא נשמת אפה של העיר שלנו, זה מעורר אותנו, זה מלמד אותנו, זה מעסיק אותנו, זה מחייב אותנו - בייחוד בזמנים כאלה, זה מניע את הכלכלה שלנו, אבל יותר חשוב זה מזין את הנשמות הקולקטיביות שלנו."

(חבר מועצת העיר ניו יורק ג'ימי ואן ברמר בהכרזה על בניית תכנית התרבות הראשונה של העיר ניו יורק מאי 2015)

'כשמקום נעשה משעמם, אפילו העשירים עוזבים'. אנחנו מוצאים במחקר שלנו שאנשי תרבות, אמנות ובידור הם לא צרכני משאבים אלא יצרני משאבים. גם באופן ישיר: יצירה של סרטים חדשים, למשל, אבל גם באופן עקיף, במשיכה של אחרים לסביבה מרגשת. השאלה היא איך שומרים על הקהילה האמנותית. (פרופ' ריצ'רד פלורידה מי שטבע את המונח המעמד יצירתי 2013)

קיים קונצנזוס על כך שתרבות תורמת לצמיחתן ולשגשוגן של ערים, ובמיוחד הגיוון בהיצע התרבותי.

ערים שהשכילו לנתח את התרומה הכלכלית, החברתית והקהילתית של התרבות לעירם, תוך ניתוח חלוקת המשאבים בתחום באופן ישיר ועקיף, מצליחות לייצר חזון המתאים לשינויים המתחוללים בעיר ובעולם, ולייצר סדר עדיפויות המבטיח כי תחום התרבות העירוני יישאר במגמת צמיחה (למשל, עיריית ניו יורק שהחליטה לשנות את חלוקת משאבי התמיכה שלה ולייעד 50% מהתמיכה העירונית לגופים בינוניים).

בערים גדולות בעולם מבינים פרנסי העיר שאמנים ואנשי תרבות מייצרים את "נשמת אפה" של העיר, ובשל יוקר המחיה ההולך וגובר במטרופוליטניים הגדולים (ניו יורק, לונדון, ברלין) נעשות פעולות ממוקדות על מנת לחזק את הסקטורים הללו ולהשאירם בעיר. למשל, בחודש האחרון בתום ניתוח המצב הקיים של התרבות בעיר ניו יורק העירייה החליטה לסבסד 1,500 דירות לאמנים כדי להילחם ביוקר המחיה על מנת להשאיר בעיר את מי שהם רואים כמחוללי צמיחה עירונית.

האיחוד האירופי בחר בשנים האחרונות 7 ערים והוביל איתן מחקר ופיתוח של נושא זליגות יצירתיות. יש לציין שערים כמו לונדון, טורונטו, ברלין עורכות אחת לכמה שנים מחקרים כלכליים בתחום התרבות כשלב ראשון לניסוח האסטרטגיה העירונית.

מצב קיים: נכון להיום לא קיימת מערכת ניטור והערכה של הפעילות התרבותית בעיר על היבטיה ומרכיביה, ותרומתה הישירה, העקיפה, הכמותית והאיכותית לעיר.

- כאשר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בוחנת את תחום התרבות והפנאי היא בוחנת את מקומות העבודה במוסדות התרבות הקאנונים ובשירותי ההסעדה. לא נלקחים בחשבון היוצרים העצמאיים, חללי העבודה המשותפים המקצועות המשיקים לעשייה התרבותית כגון תחומי העיצוב, התקשורת, סטודנטים לאמנות ולעיצוב והייטק המתמחה בנושאים תרבותיים. לא נבחנת השאלה כיצד הכסף הזורם בעיר (עירוני, מסחרי, פילנתרופי ופרטי) בתחום התרבות ומחולק בין תחומי התרבות השונים בעיר.
- מעולם לא נערכה בחינה משמעותית של הזליגות היצירתיות בעיר, והערכת השפעתה של פעילות האמנים והמעמד היצירתי בעיר על תחומי פעילות אחרים הקיימים בעיר.

תובנה מרכזית: היעדר הערכה וכימות של תרומת הפעילות התרבותית בעיר ת"א-יפו לשגשוגה של העיר, מקשה על הערכת היקף השפעתה על תחומים אחרים ועל איתור הנושאים שבהם יש להשקיע משאבים.

2.2. תל אביב יפו כמרכז תרבות מטרופוליטני וארצי

עיר שהיא מרכז תרבותי ויצירתי אמתי היא זו המכילה ומשרתת מנעד רחב של סוגי תרבות וקהלים שונים. גיוון ועוצמה בהיצע התרבותי, לצד שאיפה תמידית למצוינות בתרבות, תורם להגדלת המשיכה של העיר בעיני תושביה, עסקיה ומבקריה, ומאפשר לה להיות עיר חיונית ומוצלחת.

מצב קיים: בת"א-יפו מתקיימת התרחשות תרבותית ענפה הנשענת על מכלול של מרכיבים והתרחשויות המהווים כיום תמהיל מוצלח וייחודי של פעילות והיצע תרבותיים:

- מאפיינים היסטוריים: העיר נוסדה ע"י אנשי תרבות שרצו להקים בירה תרבותית ברוח ערי אירופה, ותפיסה של פרנסי העיר לאורך השנים אשר ראו בתרבות אמצעי ומטרה לפיתוחה ולשגשוגה של העיר.
- מוקדי תרבות ומרחבים עירוניים המעודדים תרבות: מוסדות ומרכזי תרבות, מוזיאונים, גלריות אומניות הבמה (תאטרון, מחול, מוסיקה), בתי קולנוע, ספריות, מרכזי מורשת ובתי ספר לאומנויות אותם ניתן לחלק בחלוקה הגסה הבאה:
 - מוסדות תרבות גדולים "קאנונים" – תיאטראות לאומיים, תאטראות גדולים, מוזיאונים, מרכזי מורשת, מרכזי מוסיקה, בת שבע, סינמטק תל אביב ועוד.
 - מוסדות תרבות בינוניים (בהיקף הפעילות...) – תאטרון מחול ענבל, מוזיאון גוטמן ביפו ומוזיאון ראובן, צוותא, תאטרון הסמטה ועוד. שלל מוזיאוני מורשת (בית הפלמ"ח, בית בן גוריון, בית העצמאות).
 - גופיים פרטיים מסחריים המציגים קולנוע או הופעות מוזיקה כגון קולנוע לב, זאפה, האנגר 11.
 - מרכזי תרבות ואמנות עצמאית ושוליים כגון תאטרון תמונע, הצימר, לבונטין ועוד.
 - מרחבים בנויים המשמשים כחללי יצירה ותצוגה (אמנות פלסטית ובין תחומית) חזרות והופעות (אמנויות הבמה – תאטרון, מחול, מוסיקה ובין תחומי).
 - מורשת בנויה ומגוונת של - מוקדים היסטוריים כמו "העיר הלבנה", ההתיישבות הטמפלרית, יפו, ומרחבי תעשייה ומלאכה היסטוריים המשמשים גם היום למלאכות ותעשיות וגם כמרחבי יצירה לאמנים ולהתרחשות תרבותית ייחודית- חללי יצירה, חללי הופעה ומקור לחומרים ולהשראה.
 - שפע של אירועי תרבות לקהל הרחב ולקהילות ממוקדות.
- אירועי תרבות: גדולים והמוניים כמו אוהבים ואמנות, "לילה לבן", דוק אביב, רגע אחד, וצבע טרי (בתוכם יש להבחין בין מסחרי לעצמאי ועירוני) וקטנים כמו שעות סיפור בספריה, סלון עירוני, הצגת רחוב לילדים בכיכר הבימה, ועוד.

- הון אנושי: אמנים, יוצרים ואנשי הגות ורוח המתגוררים ויוצרים בעיר ומהווים חלק בלתי נפרד מהווייתה, זאת לצד אוכלוסייה של צרכני תרבות מגוונת.
- קהל צרכני התרבות: מגיע מקרב תושבי העיר ומחוצה לה. מגמות דמוגרפיות מרכזיות של הצערת אוכלוסיית העיר (כל תושב שלישי הוא צעיר בן 25-35 רבים מהם שייכים לבני המעמד היצירתי) וגידול משמעותי בהיקף הילדים באוכלוסייה לצד הימצאות של שכבה אינטלקטואלית מבוססת ומגמה של חזרת מבוגרים מבוססים לעיר, משפיעות על צריכת התרבות בעיר, החל מהתרבות המסורתית הקנונית (תיאטרון מוסדי, אופרה, מוסיקה קלאסית), ועד לפעילות של תרבות שוליים עצמאית.
- מדיניות ופעילות עירונית: תומכת, מאפשרת ומעודדת את הפעילות התרבותית בעיר (תקציב עירוני של 168 מיליון ישיר לתרבות המהווים 3.56% מהתקציב העירוני).

תובנות מרכזיות: תל אביב-יפו שהייתה לאורך כל שנות קיומה המרכז התרבותי המשמעותי ביותר ליצירה אמנותית ותרבותית בישראל, ניצבת כעת מול אתגרים ואיומים שיכולים לסכן את מעמדה. העיר עודנה מהווה את מרכז התרבות המוביל והמשמעותי בישראל, אך על כל אחד ממרכיבי ההתרחשות התרבותית מרחף קושי או איום.

- **מוסדות וגופי תרבות:** מוסדות התרבות וגופי תרבות גדולים- בשל התבחינים החדשים של משרד התרבות והוספת 50 מיליון למוסדות תרבות קיימים לא צפויה ירידה משמעותית בתקציבים לגופים הגדולים בשנה הקרובה. גם לא צפויה עליה בתקציב (דבר המקשה על צמיחה ושגשוג של מוסד). הפגיעה צפויה מ-2018 כשמוסדות הפריפריה יזכו לתקציבים נוספים על פי התבחינים החדשים שחלקם יגיעו על חשבון מוסדות תל אביביים. לאלו יש להוסיף קהל מוגבל וחוסר בהשקעה בבניית קהל של הדורות הצעירים, מבנים הדורשים תחזוקה יקרה, תלויי תמיכה. מחסור במוסד אמנותי שיהווה אייקון וגורם משיכה ברמה בינלאומית. **מוסדות התרבות וגופי תרבות בינוניים**- תבחיני משרד התרבות עתידים מ-2018 פוגעים במוסדות אלה (על פי הערכות פורום מוסדות תרבות). אלה מוסדות חלשים יותר במהותם ובעולם של תחרות גוברת בשל הקמת מוסדות דומים ובגודל דומה ברחבי הארץ החולקים אותו התקציב יש סיכוי שתהיה ירידה של 10% מדי שנה. בתחום הפרינג' צפויה ירידה משמעותית בתמיכות הן בשל הקמת גוף פרינג' נוסף בבאר שבע והן משום שכל הגופים התל אביביים מפסידים 25% רק בשל העובדה שהכתובת שלהם היא בתל אביב. **מרכזי תרבות עצמאית ושוליים** - קושי קיומי המאופיין במחסור בחללי פעילות, שכר דירה יקר בעיר, קהל מוגבל, אי עמידה בקריטריונים לתמיכה ואלה שכן זכאים לתמיכה יפסידו גם הם 23% מתמיכת המדינה בשל העובדה שכתובתם בתל אביב ובנוסף בעולם שהפרסום והשיווק בו מרכזיים, מתקשים האמנים העצמאיים והקבוצות הזעירות למצוא משאבים לתחומים אלה.
- **קהל צרכני התרבות:** תרבות קנונית מושתתת על צרכני תרבות, בעיקר מבוגרים, הדור הצעיר ברובו מתעניין פחות בתרבות המסורתית הקנונית (תיאטרון, אופרה, מוסיקה קלאסית). **תרבות שוליים** - אותה צורכים בעיקר צעירים ובני המעמד היצירתי נתקלת בקושי של האוכלוסייה שצורכת אותה לצורך אותה מבחינה פיננסית - יוקר המחייה והדיוור מצמצם את הכנסתם הפנויה לצריכת תרבות ובמקביל דוחק אותם מהעיר. **קהל מערים אחרות** - ערים נוספות מבססות עצמן כערי תרבות ומציעות אלטרנטיבות ולכן הקהל מגיע באופן סלקטיבי לפעילויות תרבות שלא מתקיימות בסביבתם הקרובה. **קהל בינלאומי** - התרבות אינה מהווה מוקד משיכה לקהל זה בשל קשיי השפה, מיעוט/ מוסדות תרבות מגוונים בקנה מידה בינלאומי (דוגמאות למוסדות מסוג זה בחו"ל - ערים אחרות). יש לציין בהרחבה את ירושלים. שבשנים האחרונות הפכה לאלטרנטיבה משמעותית להופעות ואירועי תרבות המתחרים על הקהל "התל אביבי", שמשקיעה אמצעים ניכרים, בעיקר מבחינה פיננסית (קרן ירושלים, קרן שוסטרמן) להביא קהל מערים אחרות.

בעבר מוקד המשיכה התרבותית לירושלים נשען על ביקורים במוסדות ואירועי תרבות לאומיים כגון מוזיאון ישראל, הספרייה הלאומית, יד ושם, ופסטיבל ישראל. בשנים האחרונות אנו עדים לכך שעיריית ירושלים וגופים פילנתרופים פרטיים פועלים על מנת לחזק את מעמדה של העיר גם בתחום האמנות והתרבות העכשווית. תקציב התרבות של אגף התרבות בעיריית ירושלים נמצא במגמת עליה מתמדת (והשנה אף זכה ל-30 מיליון נוספים שמיועדים לתחום התרבות לרבות place making ואירועי תרבות מיוחדים. הוקמו חברות כלכליות לפיתוח תחום התרבות כגון החברה הכלכלית עדן שאחראית על מרכז העיר ירושלים, וגופים פרטיים כמו עונת התרבות ירושלים מכניסה הרבה כסף ותשומת לב לעשייה התרבותית לעיר, כולל תשומת לב בינלאומית. כמעט על כל אירוע מרכזי שנפתח בתל אביב ישנו אירוע מתחרה בירושלים, שמתחרה גם על הקהל, בירושלים מרבית המוסדות הקאנונים מתוקצבים על ידי משרד התרבות כמוסדות לאומיים (כמו התיאטרון הלאומי הבימה בתל אביב, וכך שמרבית התקציב של אגף תרבות שגדל מאז כניסת ראש העיר ברקת מגיע לפעילות השוטפת של אירועי תרבות והקמת גופי תרבות בינוניים וקטנים חדשים. ירידה משמעותית במספר ההופעות והקהל שצופה וצורך מוזיקה וקולנוע בעיר. בשל הקמת תזמורות סימפוניות נוספות בראש"צ ורעננה למשל, וסגירת בתי קולנוע מסחריים בשל התחרות עם סינמה סיטי והאופן שבו הקהל מעדיף לצרוך קולנוע.

- **אמנים ויוצרים:** נתקלים בקושי להמשיך להתגורר וליצור בעיר בשל יוקר המחייה והדיור ויוקר והמחסור בחללים הפיזיים הנחוצים לפעילותם. ערים אחרות שהכירו בחשיבות הפעילות התרבותית בתחומן מציעות ליוצרים מרחבי פעילות אטרקטיביים, תמיכות ודיור זול יותר.
- **חללי תרבות ומרחבים עירוניים מחוללי תרבות:** חללי יצירה ועבודה תצוגה (אומנויות הבמה – תיאטרון, מחול ומוסיקה ובינתחומי ואמנויות פלסטיות ובינתחומית) הם משאב הנמצא במחסור כיום ומהווה נדבך חשוב ביוקר המחייה והפעילות של יוצרים בתחומים שונים. המורשת הבנויה ומרחבי היצירה – המבנים ההיסטוריים והמרחבים הפוסט-תעשייתיים (מבני תעשייה ומלאכה במבואות יפו למשל) עוברים תהליכים מואצים של פיתוח והפיכה למתחמי מגורים, תעסוקה ומסחר יוקרתיים, יקרים והומוגניים.

2.3. תרבות וקהילה

המעבר לשילוב תרבות וקהילה בעיר תל אביב יפו עולה בקנה אחד עם המגמות הכלליות בעולם, ובערים מובילות בפרט אך הוא כולל אתגרים ודורש משאבים על מנת לייצר חיבור אמתי והדדי.

מצב קיים ותובנות מרכזיות:

- א. הקמת מינהל קהילה הכולל את אגף התרבות והאמנויות מצביע על שינוי מגמה בתפיסה העירונית הנותנת דגש על הקהילה במרחב העירוני ועל התרבות כחלק מהתפיסה הקהילתית.
- ב. הבנת מורכבות המושג קהילה- לא בהכרח רק קהילות גאוגרפיות יש להתייחס גם לקהילות מקצועיות, וקהילת שחורי אמנות, וקהילת האמנים. כרגע בתל אביב יפו ההתייחסות היא גאוגרפית או גילאית בלבד, מלבד הקהילה הגאה.

- ג. יצירת קשר הדדי בין קהילה ואמן. כרגע קיים תסכול וניכור מצד קהילת האמנים בעיר אשר מרגישים "ספקי שירות" ולא שותפים. המציאות הכלכלית מקשה יותר ויותר לפעול בעיר (יוקר המחיה, ארנונת עסקים על גופים שפועלים בתחומי תרבות חדשים, סגירת מתחמי יצירה, בירוקרטיה המקשה על יצירה במרחב הציבורי, שכר אמן משתנה ולא קבוע בפרויקטים שונים של העירייה).
- ד. כיצד משמרים את הסטנדרט הגבוה של מצוינות בתרבות בתל אביב כאשר באים לפעול עם ובקהילה? כרגע המפגש בין תרבות וקהילה ברובו חובבני ובנוי על פעילות במרכזים קהילתיים, בהם אין כמעט אנשי מקצוע בתחום התרבות אשר קובעים את המדיניות ומובילים את הפעילות. חסר סטנדרט מקצועי אחיד לרכזי התרבות.
- ה. תחרות גוברת עם השוק הפרטי בחוגים הופכת את חלק ממרכזי התרבות לפחות אטרקטיביים (שכרם של המורים במרכזים לרוב נמוך משכר המורים בשוק הפרטי).
- ו. שאלת הקהל, הינה שאלה שכל הערים המובילות מתמודדת אתה- כיצד לוודא שגם הדור הבא ושהצעירים ימשיכו לפקוד את מוסדות התרבות הקיימים בעיר. גם בתל אביב יפו ניתן לראות שהגיל הממוצע של צרכני האמנות בתיאטרות, פסטיבלים ומוזיאונים הוא בעיקר בני 50+. רוב גופי התרבות הקאנונים בעיר אינם מייעדים פעילות מיוחדת לצעירים וילדים.
- ז. תחום החינוך לתרבות ואמנות בעיר, אינו מספיק מפותח. כאשר הוצגה תכנית חינוך מיוחד לעיר, לא נכללה בו התייחסות מעמיקה לתרבות ולשפע הקיים בה, שהינה מאפיין ייחודי לעיר.

3. ניתוח של המצב הקיים בתל אביב-יפו לפי נושאים

בתחילת העבודה על ניתוח המצב הקיים בעיר בתחום התרבות נבחרו שישה נושאים להתמקדות. הנושאים נבחרו על סמך ידע וניסיון של צוות העבודה ועל בסיס חקר המגמות הכלליות בתחום בעולם ובערים נבחרות.

הנושאים שנבחרו להתמקדות:

- תל אביב-יפו כמרכז תרבות מטרופוליטני וארצי: חזקות וחולשות כבירת התרבות, תחרות מצד ערים אחרות, השפעה על תושבי העיר, תרומת התרבות לעיר ולכלל המדינה.
- מוקדים ומתחמי תרבות: מספר ומגוון, פריסה בעיר, איכות/תפקוד, חסרים, אטרקטיביות.
- אמנים ואנשי רוח בעיר: מעורבות והשפעה על חיי העיר, בעיות ויתרונות של החיים והפעילות בעיר כאמנים ואנשי רוח וייחודם בקהילה וכקהילה.
- מצוינות וגיוון בפעילות וביצירה התרבותית בעיר: תרבות קנונית-תרבות פופולרית, תרבות ממסדית-תרבות שוליים, אמנים מקצועיים-אמנים חובבים, תחומי פעילות משגשים-תחומים עם פעילות מעטה.
- תרבות וקהילה: מעורבות הקהילות השונות בעיר (גיאוגרפיות, מקצועיות, אתניות, אזרחיות וכו') ביצירה ובצריכה של התרבות בעיר, והשפעת הפעילות התרבותית בעיר עליהן.
- מעורבות העירייה בתחום התרבות: תמיכות לגופי תרבות, ייזום פעילות תרבות, הקמה והפעלה של מוסדות ומרחבי יצירה, עידוד וסיוע ליוזמות תרבות פרטיות, פיתוח ותמיכה בתרבות בקהילה.

ניתוח המצב הקיים לפי נושאים:

3.1. תל אביב-יפו כמרכז תרבות מטרופוליטני וארצי – תרומת התרבות לעיר ולמדינה

יצירה תרבותית הייתה מאז ומעולם במרכז ההוויה העירונית. חיי התרבות בעיר מקנים לה זהות, ייחודיות, כוח משיכה לתושבים ומבקרים ויכולת השפעה על סביבותיה ומהווים מנוף להתפתחות כלכלית וחברתית בתוכה.

קיים קונצנזוס על כך שתרבות תורמת לצמיחתן ולשגשוגן של ערים, ובייחוד הגיוון בהיצע התרבותי.

לאורך העשורים האחרונים, ניתן לזהות בבירור את המגמה של ערים, ממשלות והתארגנויות פוליטיות במרחב להשתמש בתרבות כמחוללות צמיחה ולחיזוק מרכזים מסוימים על פני אחרים.

אחת הדוגמאות הבולטות ביותר משלושת העשורים האחרונים היא תופעת "בירות התרבות" האיחוד האירופי. "בירת התרבות האירופית" (ECOC) היא כותרת שניתנת לעיר מסוימת על ידי האיחוד האירופי לתקופה של שנה אחת. במהלך תקופה זו, לעיר ניתנת הזדמנות להפגין את חיי התרבות שלה ואת התפתחות תרבותית שבה על גבי פלטפורמה אירופית והבינלאומית. בשנה זאת זוכות הערים לתקציב ולחשיפה במטרה להגביר את הכלכלה המקומית, למשוך תיירים ולשפר את תשתיות התרבות שלה. מחקרים מראים רמות שונות של שגשוג לטווח ארוך, ולהשפעה על כמות התיירים בעיר לאורך זמן. הביקורת המרכזית ע הפרויקט היא שערים שאינן חזקות כלכלית מתקשות להטמיע שינויים מהותיים האמצעות שנה אחת בלבד אך יחד עם זאת אך בכל המקרים בהן הערים השכילו לשתף כוחות מקומיים ממוסדות ועד יוצרים עצמאיים בשנה שהפרויקט התקיים אצלן האפקט היה עוצמתי יותר ומתמשך יותר.

מנהיגי ערים רבים מכירים בכך שהתרבות מסייעת ליצור מרכזים עירוניים משגשגים. ההשפעה הפוליטית והכלכלית של הערים המובילות בעולם מעמידה אותם בעמדה ייחודית לקביעת סדר יום עולמי לפיתוח עירוני בר-קיימא. פורום ערי התרבות העולמי (WCCF) מספק דרך לקובעי מדיניות ב-32 ערים מרכזיות בעולם (כמו לונדון, אמסטרדם ואיסטנבול) לחלוק מחקר ומודיעין, ולחקור יחדיו את התפקיד החיוני של התרבות בשגשוגם העתידי. הפורום הוקם מהמחשבה שעל פי החיזוי העתידי צפוי כי עד 2030, שני שלישים מאוכלוסיית העולם יהיו בערים. ככל שאוכלוסיות עירוניות גדלות, כך גם גובר הלחץ על המנהיגים לשמור על הייחודיות של העיר, למשוך עסקים ועבודות מקצועיות, ולהישאר גמישים ומותאמים לנוכח השינוי. חברי WCCF חולקים את האמונה שהתרבות היא המפתח לעתיד שלהם כמרכזים עירוניים ברי קיימא. BOP (העובד תחת הפורום) מקיים מחקר השוואתי למדידת ההשפעה והחשיבות של תרבות ויצירתיות, ומשתף אותו בפורום כך שהחברים יוכלו לקבל החלטות מבוססות על ראיות. ככל שאוכלוסיות עירוניות גדלות, כך גם הלחץ על המנהיגים לשמור על הייחודיות של העיר, למשוך עסקים ועבודות מקצועיות, ולהישאר גמישים ומותאמים לנוכח השינוי. חברי WCCF חולקים את האמונה שהתרבות היא המפתח לעתיד שלהם כמרכזים עירוניים ברי קיימא. BOP מקיים מחקר השוואתי למדידת ההשפעה והחשיבות של תרבות ויצירתיות, ומשתף אותו בפורום כך שהחברים יוכלו לקבל החלטות מבוססות על ראיות.

גם בישראל ראשי הערים החלו להבין את הפוטנציאל הגלום בתרבות לפיתוח ושגשוג העיר. לפני קצת יותר מעשור תל אביב יפו הובילה בתקצוב עירוני של תחום התרבות באופן משמעותי. תקציב התרבות של תל אביב יפו היה פי 20 משל ירושלים ופי 2 מחיפה (ע"פ דו"ח ברכה ב-2004). בשנת 2007 עמד תקציב התמיכה העירונית של ירושלים בתרבות על 9.7 מיליון ש"ח בלבד,

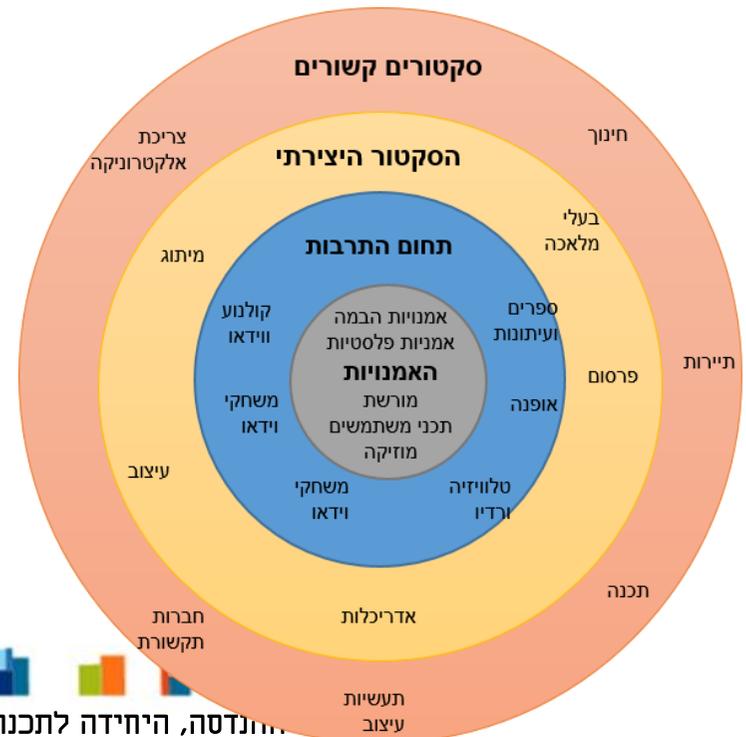

שחולקו בין 64 גופים. ואילו כיום לאחר מחקר ובניית תכנית חזון לשיקום ירושלים בשנת 2009 בה ניתן תפקיד גדול לתרבות, גדל התקציב העירוני באופן הדרגתי עד שהשנה התקציב לתרבות עומד 105 מיליון בתקציב השוטף ונוספים לזה השנה 30 מיליון חגיגות 50 שנה לשחרור ירושלים.

אחד הקריטריונים לתמיכת עיריית ירושלים הוא: "תרומה לעשייה בירושלים ולמיצובה כבירת-תרבות, לרבות הכרה בינלאומית, עידוד תיירות, היקף הפעילות בירושלים וכן רמת המעורבות ה חברתית" (מתוך החלטות הוועדה הציבורית לנושא תקצוב מוסדות-תרבות בירושלים, 2005).

חולון - במאמץ למשוך אוכלוסייה חזקה אל העיר, הכריזה חולון על היותה "עיר הילדים". המיתוג לווה בייזום, הקמה והשקעה עירונית בתשתית נרחבת לתרבות לילדים ולמשפחותיהם, הן במוסדות-תרבות ממש (מדיה-טק, תיאטרון, מוזיאון הילדים) והן בשדרוג המרחב הציבורי בעיר (טיפוח גינות ומתקנים, שבילי-הליכה, גני-סיפור, ועוד). מעניין שההתייחסות אל הילדים ואל הנוער כאל קהל-יעד מועדף לפעילות-תרבות, החלה גם לתודעת גופים פרטיים. כך למשל מפיקה ימית 2000 כרטיס תושב-צעיר, המעניק לילדי חולון הנחות במגוון אתרי-בילוי בעיר. תהליך המיתוג של חולון נמשך כבר שנים מספר (עם האטה מסוימת בשנתיים האחרונות), ובאחרונה ניכרת עלייה במחירי הדירות בעיר, מה שמעיד על עלייה בביקוש למגורים בחולון.

ספרו של ריצ'רד פלורידה THE RISE OF THE CREATIVE CLASS ומחקרו על "ערים מהירות" לפני כעשור, תרם רבות להבנה של מנהיגי ערים שעל מנת שיערן תשגשגנה מבינה כלכלית, תוכלנה בתחום החדשנות ובתחום העסקי, יש לטפח גם את תחום התרבות והאמנות, המחקר מראה שאנשי ההייטק והעסקים מעדיפים לעבוד ולחיות בערים שנתפסות בעיניהן כ"מגניבות". הדבר בדרך כלל מצמיח שורה של תכניות לחיזוק המעמד היצירתי בעיר ולחפש דרכים להשגת "זליגתו" יצירתיות- דרכים בהם אמנים, מוסדות תרבות והמעמד יצירתי יכולים לתרום בעקיפין לחברות עסקיות ולגרום לתהליכי חדשנות במקומות וכלכלות בהם הם מצויים חדשנות במקומות וכלכלות בהם הם מצויים.

"ערים מהירות" - כורי היתוך של יצירתיות, שבהם מתרכזים הרעיונות והארגונים החשובים ביותר של המחר, ערים שמושכות את הטובים ואת החכמים ביותר, ערים שמצוין לעבוד בהן, אבל לא פחות חשוב - גם לגור בהן. " ריצ'רד פלורידה
מה הופך מטרופולין ל"עיר מהירה"?

1. עיר שהיזמות משגשגת בה שנרשמים בה כל הזמן פטנטים או שמגזר ההייטק כל הזמן מתרחב בה.
2. חדשנות- ערים מהירות משקיעות בתשתיות פיזיות, תרבותיות ואינטלקטואליות אשר יאפשרו צמיחה
3. אנרגיה - אותו מרכיב עדין הנוצר כאשר אנשים יצירתיים מתאספים במקום אחד. האינדיקטורים עשויים להיראות יוצאי דופן - כמו מספר המסעדות האתניות, או היחס שבין הופעות מוזיקה חיה המתקיימות בעיר לבין מנויי הטלוויזיה בכבלים - אולם הם מצביעים על סביבה שבה חשיבה חדשה ומקורית מעוררת לפעולה, אגב כך גם מושכת כישרונות חדשים, וכך יוצרת מעגל של יצירתיות אשר מזין את עצמו.

○ רקע היסטורי בתל אביב יפו :

מאז היווסדה לפני כ-100 שנים כעיר העברית הראשונה בארץ ישראל, היוותה תל אביב מוקד להתפתחות תרבות מקורית ומודרנית בשפה העברית. הסופרים, המשוררים, אנשי ההגות, הציירים והפסלים שקמו ביישוב העברי בתקופה הראשונה להתערותו בארץ, גרו ויצרו בתל אביב, תופעה הנמשכת גם כיום. התרבות והאמנות מצויים בקוד הגנטי של העיר. מייסדי אחוזת בית, קבוצת בורגנים שחלקם היו מהגרים חדשים וחלקם מהישוב הישן, רצו לכונן עיר עברית מודרנית חדשה. 18 מתוך 66 מייסדי אחוזת בית עסקו באמנות ובתרבות והיו אנשי רוח, ציירים, מוזיקאים ועיתונאים. את השם תל אביב הציע שינקין עפ"י השם העברי שנתן הסופר והמתרגם נחום סוקולוב לספרו של הרצל "אלטנוילנד" שפירושו המילולי ארץ ישנה חדשה. את סמל העיר עיצב

הצייר נחום גוטמן. מייסדי העיר חלמו להפוך את העיר לסמל למודרניות הישראלית: "וכמו שהעיר ניו יורק מסמנת את השער הראשי לכניסה לאמריקה, כך עלינו לשכלל את עירנו, והיא תהיה בזמן מן הזמנים לנו יורק הארץ-ישראלית" (עקיבא וייס).

המוסד הציבורי הראשון שנבנה הוקם ביפו בשנת 1905 בשם "הגימנסיה העברית" ועבר ב-1909 לרחוב הרצל שבשכונה החדשה (וכך קיבלה הגימנסיה את שמה החדש - גימנסיה הרצליה - על שם חוזה המדינה, בנימין זאב הרצל). הגימנסיה לא שימשה רק כבית הספר אלא כמרכז תרבות ממש, ובעיקר מרכז למוזיקה. אחד המורים הבולטים בגימנסיה היה מלחין ושמו חנינא קרצ'בסקי שהקים בגימנסיה מקהלות ותזמורות, ובכל יום שישי יצא עם תלמידיו לרחוב בתהלוכה כשהם מנגנים ושרים. בגימנסיה הוצגו תערוכות, הועלו הצגות ונוגנו קונצרטים רבים. יחד עם היוולדותם של מוסדות ציבוריים כמו גם מוסדות תרבות ביוזמות פרטיות שהראשון שבהם היה קולנוע עדן שנפתח באוגוסט 1914 בשכונת נווה צדק ובתחילת דרכו הוקרנו בו בעיקר סרטים רוסיים ומיצריים אולם משנות ה-20 הוא שימש גם כבית אופרה ותאטרון.

לאחר מלחמת העולם הראשונה, בין השנים 1919 - 1925 חלה ההתפתחות התרבותית הגדולה של העיר עם הגעתן של העליות השלישית והרביעית, במהלכן זרמו לעיר עולים רבים, ביניהם אנשי תרבות מתחומים שונים (תאטרון מוזיקה, אמנות) שהביאו איתם תפיסות מודרניות והקימו מוסדות תרבות רבים בעיר שיצרו את הציבון הבורגני-בלייני שלה וכך החלה להיווצר תרבות עברית מקומית. צביון זה משך לתל אביב עוד ועוד עולים שחיפשו את סממני הבורגנות המודרנית שחיי תרבות ופנאי היו מאפייניה הבולטים. העיר החלה להיות נודעת במגוון בתי הקפה, בתי הקולנוע והתיאטראות שפעלו בה. בין השנים 1919 - 1925 אירועי התרבות היו נדבך חשוב בהגדרת זהות העיר: יום הספר העברי, העדליידע ואירועי "עונג שבת" שהנהיג חיים נחמן ביאליק, בתיאטרון "אהל שם": מפגשי תרבות של אמנים וסופרים, תרמו להתהוות העיר כמרכז ואבן שואבת לתרבות ולאנשי רוח. מאז ועד היום נוספים מוסדות, תנועות ותופעות בתרבות הישראלית המתחילות בעיר תל אביב יפו.

אסכולת ציירי ארץ ישראל

בתחילת המאה ה-20 ירושלים הייתה המקום המוביל תרבותית; בצלאל ביסודו של בוריס ש"ץ היה המוסד הראשון שניסה ליצור אמנות ארץ-ישראלית, אבל זו הייתה אמנות שימושית שנובעת ומסתמכת על סמלים ותרבות יהודית ולא מהמציאות הקיימת והנבנית בארץ ישראל. בשנת 1926 עם פתיחת התערוכות ב"אוהל" - צריף שהוקם ברחוב הירקון על אחת הגבעות מול הים, ושימש לתערוכות קבוצתיות ששאפו להביא את האמנות לכלל העם העובד-נדד המרכז האמנותי לתל-אביב. ה"אוהל" היה סטודיו של משה לוי בתאטרון האוהל, שקירותיו כוסו בבד יוטה לצרכי התערוכות. לרוב לא היה קו משותף בין האמנים שהציגו בתערוכות ב"אוהל" והם הציגו את כל קשת הזרמים של אותה תקופה, אך חשיבותן של תערוכות אלו הייתה שהן הביאו לקהל, שהיה רגיל לאמנות בצלאל, אמנות שונה. התערוכות ב"אוהל" הוו בסיס לצמיחתן של תפיסות חדשות באמנות, תפיסות שהביאו עימם האמנים שחזרו מאירופה בשנות ה-20 וה-30. ראובן רובין, נחום גוטמן, ציונה תגר וישראל פלדי היו מהציירים הבולטים שעזבו את בצלאל ועיצבו לעצמם סגנון אמנותי ייחודי. אחרי לימודיהם באירופה והיחשפותם לאמנות מודרנית הם חזרו לתל אביב במטרה מודעת ליצור אמנות מקומית וייחודית, שתשקף את

המציאות היומיומית של הארץ, ותתעלם מהעבר הגלוי על ידי הדגשת הקשר בין העבר הרחוק מתקופת התנ"ך עם ההווה של היום ותתאר את ערכי הישוב היהודי בארץ ישראל, מה שיקרא בשנים מאוחרות יותר כ- "אסכולת ציירי ארץ ישראל".

מוזיאון תל אביב לאמנות

מאיר דיזינגוף כראש עיר עסק נמרצות בפיתוח העיר, והבין את חשיבותה של התרבות כמעצב אופי וחיים עירוניים: הוא נהג לרכוב על סוסו בראש העדליידע בכל חג פורים, שכנע אישי רוח כדוגמת **ביאליק ואחד העם** להתיישב בעיר, כדי לתרום לדימויה כמרכז תרבותי. לאחר מות אשתו, בשנת 1930, הוא תרם את ביתו לרווחת הציבור כדי שישמש כמוזיאון לאמנות, השפיע על אמנים רבים לתרום את עבודותיהם לטובת המוזיאון ואף רכש בעצמו כ-240 יצירות בחוץ לארץ. הקמת המוזיאון נבעה גם משאיפתו "ליצור בתל אביב מרכז לטיפוח היופי, לפיתוח הרגש האסתטי בקהל ולקדמות האמנות היוצרת". "אנו חפצים שעירנו תהיה לא רק מרכז למסחר ולתעשייה כי אם גם אכסניה תמידית לתרבות רוחנית על ידי התפתחות הספרות והמדע, האמנות בכל צורותיה והמוסיקה. חינוך הדורות הבאים והכשרתם לתחייה לאומית מלאה ושלמה מצריך פיתוח כל חלקי הקולטורה הגופנית והרוחנית של העם ואי אפשר לתאר לנו, פעולת הרנסאנס היהודי בא"י מבלי שתתפוש בה האמנות את מקומה הראוי לה." מאפריל 1932 החל לשמש הבית כמוזיאון לאמנות, ואילו דיזינגוף עבר להתגורר בדירה קטנה שנבנתה עבורו על גג הבניין. בשנת 1959 נחנך ביתן הלנה רובינשטיין בשדרות תרס"ט ובשנת 1971 נחנך המבנה המרכזי בשדרות שאול המלך.

בשנות ה-70 בכדי להתמודד עם תהליכי הזדקנות האוכלוסייה והתבלות תשתיות העיר, החלה העירייה להדגיש את מעמדה של תל אביב כמרכז תרבותי. מדיניות זו באה לידי ביטוי בהרחבת אירועי התרבות ואירועי החוצות, ובהגדלה משמעותית של התמיכה במוסדות התרבות. בעשור זה נחנכו: בניין מוזיאון תל אביב החדש, בניין ספריית בית אריאלה החדש, הושלם שיפוץ תיאטרון הבימה (הקודם), נפתח הסינמטק ונוסדו מספר תיאטראות קטנים.

סביב חגיגות שנת ה-100 להקמתה של העיר תל אביב ועד היום נערכת השקעה גדולה בשיפוץ ופיתוח פני העיר בכלל ובמוסדות תרבות בפרט.

במבט לאחור ניתן לראות כי גם לאורך השנים הקפידו פרנסי העיר לשמר ולטפח את מוסדות העיר הקאנוניים. מוזיאון תל אביב לאמנות, סינמטק תל אביב, הבימה, ספריית שער ציון בית אריאלה, מרכז סוזן דאלאל, הקאמרי הן רק חלק מהדוגמאות למוסדות תרבות שהתרחבו, שופצו ושודרגו אף מספר פעמים לאורך השנים, ורובם זוכים לתקציב פעילות שנתי.

כיום- מהווה העיר מרכז ארצי לפעילות תרבותית עשירה- קנונית, חדשנית ועממית, ציבורית ועסקית – המשרתת לא רק את תושבי העיר, אלא גם מספר רב של תושבים מהמטרופולין ומכלל הארץ. תל אביב יפו הייתה ועודנה העיר המובילה בתחום התרבות והפנאי וזאת הודות לגורמים הבאים: העדפה היסטורית של מוסדות תרבות ויצרני תרבות לפעול בתל אביב, בהירתם של אמנים ואנשי רוח רבים לפעול ולחיות בתל אביב יפו, אינטראקציה בין יוצרים וסינרגיה בין ענפי יצירה שונים, הצטברות מסה קריטית של אירועים ומופעים, ריכוז גבוה של מוסדות במתחם מוגדר, ואורח חיים עירוני ליברלי.

הופעת מוזיקה ביריד מזרח בנמל תל אביב

והיענות הקהל היא עצומה. גדם בתכניתו מתכנן את המשכן של הבימה בצפון שדרות רוטשילד כמרכז התרבות המרכזי של תל אביב.

התזמורת הפילהרמונית הישראלית נוסדה על ידי הכנר ברוניסלב הוברמן שהביא לארץ מוזיקאים יהודים רבים מגרמניה הנאצית, הנגנים הטובים ביותר בתזמורות אירופה שגורשו ממשרותיהן על ידי הנאצים. על קונצרט הפתיחה שלה, שנערך באולם יריד המזרח בתל אביב ב-26 בדצמבר 1936 ניצח המנצח הנודע ארטורו.

מבחר גופים ומוסדות תרבות שנוסדו בתל אביב

קולקטיב הבימה בשנות העשרה של המאה העשרים נוסדה במוסקבה קבוצת תאטרון הבימה, הם הצליחו מאד ונסעו לארה"ב להופיע עם מחזה הדיבוק. שם מתרחש פילוג בקבוצה. כדי להימנע מכך שיהיו שתי קבוצות בנוי יורק החליטה קבוצה אחת לעלות לפלשתינה ולהתמקם בתל אביב. ההשפעה שלהם על התרבות היא אדירה. לפתע מגיע לארץ תאטרון ברמה בין לאומית שמתעסק בתכנים יהודיים ומודרניים בשפה העברית. הנהלת היישוב מאמצת אותם

פלסטיק ונוס, טאטו, בלאגן, כרמלה גרוס וגנר, איפה הילד כנסיית השכל, נקמת הטרקטור, תערוכת אסקוט, שפיות זמנית, המכשפות, מוניקה סקס, סיילם, אבטיפוס, החברים של נטאשה, איזבו, רוקפור ועוד.

להקת מחול תיאטרון ענבל נוסדה ב-1949 על ידי הרקדנית והכוראוגרפית שרה לוי-תנאי שעבדה עם קבוצה של נערים ונערות בני העדה התימנית כדי להמשיך את המסורת העשירה של תרבות יהודי תימן.

להקת המחול בת-שבוע הלהקה הוקמה כלהקת מחול רפרטוארית בשנת 1964 על ידי הברונית בת שבע דה רוטשילד ובעזרת הכוריאוגרפית מרתה גרהאם. הלהקה נחשבת לאחת מלהקות המחול החשובות בעולם.

צלילי הכרם - מוזיקה מזרחית החל משנות ה-60 בשכונת כרם התימנים החל להיווצר תמהיל מוזיקלי ששילב מנגינות מפזמונות תימן עם שירי משוררים (כגון חיים נחמן ביאליק, אלכסנדר פן וגם שלום שבזי). המוזיקה בוצעה במסגרות פרטיות, בחפלות, באירועים, ובמועדונים. בתחילת שנות ה-70 החלו להקליט את החפלות, והשירים הופצו בקלטות שמע פיראטיות בכמויות קטנות בשכונות העיר תל אביב.

קאמרה אובסקורה נוסדה בשנת 1978 על ידי אריה המר ומיכל רובנר כ"חדר חושך" בדירת מרתף ברחוב שלמה המלך בתל אביב. התקיימו בה בתחילה קורסי צילום, פיתוח והדפסה בשחור לבן על פי דרישת הפונים. בית הספר נדד מאז משכנו הראשון לרחוב ביאליק לצד המזרקה ומשם לרחוב אלנבי ומשם המשיך להתפתח עם מחלקות ומגמות שונות.

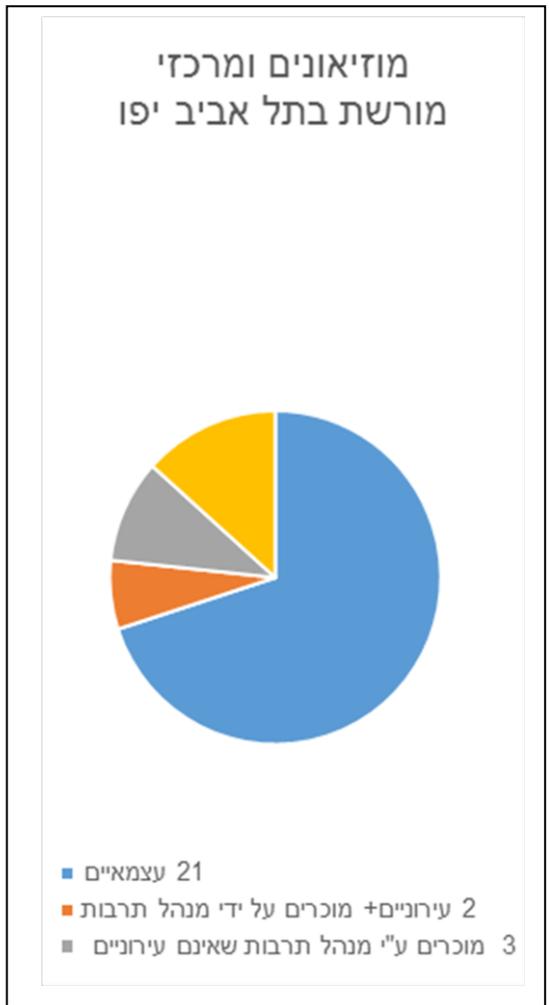
אחד העם 90 גלריית אמנים שיתופית שפעלה בין השנים 1982-1986 במתחם שינקין במקביל להולדת השינקינאיות כפי שבאה לידי ביטוי באירועי עדליידע, עיתון וגלריה *תת רמה*, חנות הספרים *המאה ה-20* חנות לעיצוב פלסטיק פלוס ובתי הספר לאמנות: קמרה אובסקורה ומימד.

מועדון הפינגווין החל לפעול ב-1982 והביא את בשורת המועדונים לארץ. הוא שימש כמרכז הרוק האלטרנטיבי ואירח הופעות של אמנים כמו רמי פורטיס, הקליק, די.אקס.אם, סיאם ונושאי המגבעת. בתקופתו פעלו בתל אביב עוד כמה מועדונים: השירוקו, הליקוויד, קולנוע דן והקולוסאום שכיכבו בהם ז'אנרים כמו גל חדש, פאנק, רוק גותי, מוזיקה תעשייתית וניו ביט.

האוזן השלישית נפתחה בינואר 1987 ברחוב שינקין שהיה אז מקום זול להשכרה אך מרכזי במיקומו. החנות החזיקה מוזיקה וסרטים שלא היו חלק מהמיינסטרים הישראלי ותרמה להפצת תרבות אלטרנטיבית בארץ. בשנים הראשונות יצא לאור העיתון "זהב שחור", בפאב היו ערבי הרצאות והקרנות שמשכו קהל רב וההוצאה לאור התרחבה לכיוון מוזיקה מקומית עכשווית.

תיאטרון תמונע הוקם ב-1987. הוא מרכז פרינג' ומופעים. הוקם ע"י נאוה צוקרמן ומיקי צוקרמן ואילן רוזנטל בתחילת שנות ה-2000 הפך למרכז תרבות רב תחומי עם הופעות מחול, תאטרון הופעות מוזיקה, תערוכות וכו'.

רוקסן מועדון הופעות וריקודים שפעל מ-1989 ברחוב הברזל 10 ברמת החייל. במועדון ניתנה במה למספר רב של זמרים ולהקות רוק בתחילת דרכם, שנודעו כ"דור הרוקסן": אביב גפן, איגי וקסמן, פלסטיק ונוס, איגי וקסמן,

ניתוח מצב קיים

מוזיאונים:

בשנת 2014 פעלו בישראל 151 מוזאונים בסך הכול, מהם 55 מוזאונים מוכרים ומתוקצבים, הזכאים לתמיכה ממנהל התרבות במשרד התרבות והספורט, ו-96 מוזאונים שאינם מוכרים. ביקורים – סך כל הביקורים במוזאונים (מוכרים ושאינם מוכרים) בשנת 2014 היה 6,702,125 מהם 4,422,501 ביקורים במוזאונים מוכרים בתל אביב נרשמו 1,906,860 ביקורים (28% מכלל הביקורים) במחוז ירושלים נרשם מספר הביקורים הגדול ביותר 2,331,733 – (34.8% מכלל הביקורים). מספר המוזאונים הגדול ביותר נמצא במחוז תל אביב – 38 מוזאונים שבתוכם 6 מוזיאונים והשאר מוזיאוני נישה ומרכזי מורשת. בעיר ת"א-יפו פועלים 6 מוזיאונים, 18 מרכזי מורשת וכ-75 גלריות וחללי תצוגה שונים.

אמנויות הבמה:

מרכזי תרבות: בעיר פועלים כ-24 אתרים שניתן להגדירם כמרכזי תרבות. בין האתרים ניתן למנות את המרכזים הגדולים הממסדיים כמו היכל התרבות, מרכז עינב, הסינמטק ועוד, ומרכזים קטנים עצמאיים כמו שבלול ג'אז, הצימר, בית היוצר, פאפייתו ועוד.

מוזיקה: 2 גופי מוזיקה קלאסית מרכזיים פועלים בעיר – התזמורת הפילהרמונית והתזמורת הקאמרית, בנוסף פועלים בעיר מרכזי מוזיקה עירוניים – הקונסרבטוריון למוזיקה במרכז העיר, מרכז המוזיקה ביפו, מרכז פליציה בלומנטל למוזיקה קלאסית. בית מזרח מערב מרכז למוזיקה אתנית ביפו. גופי אופרה - האופרה הישראלית בבית האופרה המרכז לאמנויות הבמה ואופרה פרינג' הפועלת במרכז מנדל ביפו. בנוסף, מס' רב להקות והרכבי מוזיקה בסגנונות שונים ומגוונים פועלים ומופיעים בעשרות מועדוני הופעות ובמרכזי תרבות עירוניים ופרטיים ברחבי העיר. עיקר הפעילות הממוסדת בעיר היא בתחום המוסיקה הקלאסית לצד פעילות ענפה של יוצרים עצמאיים מתחום הרוק, הניסיוני, ג'אז, אתני ועוד. להרכבים דרושים חללי חזרות באזורים שאפשר לנגן ללא הפרעה, או חללים אטומים לרעש, רוב חדרי ההקלטות ואולפני הסאונד נמצאים בדרום תל אביב ובאזור יד חרוצים.

למרות הריכוזיות בת"א-יפו בפעילות וביצירה בתחומי המחול והתאטרון, במוזיקה התמונה אינה זהה. מתרחש תהליך גלישה בתחומי המוזיקה הקלאסית וההופעות בשני העשורים האחרונים, הודות להקמת תזמורות ומרכזי מוזיקה בערים אחרות במטרופולין (רעננה, רמת גן, ראשון לציון) ישנה ירידה חדה בכמות ההופעות המתקיימות בעיר תל אביב יפו.

תיאטרון: 19 גופי תיאטרון פועלים בעיר ממגוון סוגים וסגנונות. התיאטראות הגדולים: הבימה, הקאמרי ובית לסין ותיאטרון גשר בצפון יפו. בנוסף תיאטראות ייחודיים הפועלים בעיר – תיאטרון היידישפיל, תיאטרון אורנה פורת לילדים, תאטרון רב תרבותי אלמינא לילדים ולנוער, התיאטרון הערבי יהודי ותיאטרון הסמטה ביפו. גופי תיאטרון שוליים כמו מלינקי, קליפה, קרוב ותיאטרון החנות הפועלים בחללים קטנים פרטיים באזור נוה שאנן, פלורנטין וצפון יפו. 5 מתוך 8 התיאטראות הגדולים והבינוניים במדינה נמצאים בתל אביב-יפו. 9 מתוך 10 ההצגות המצליחות

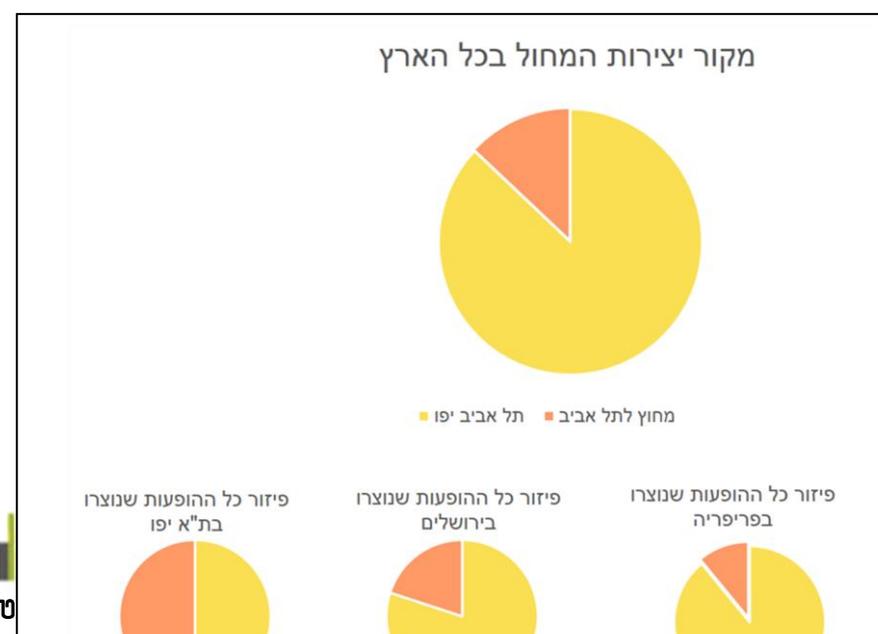
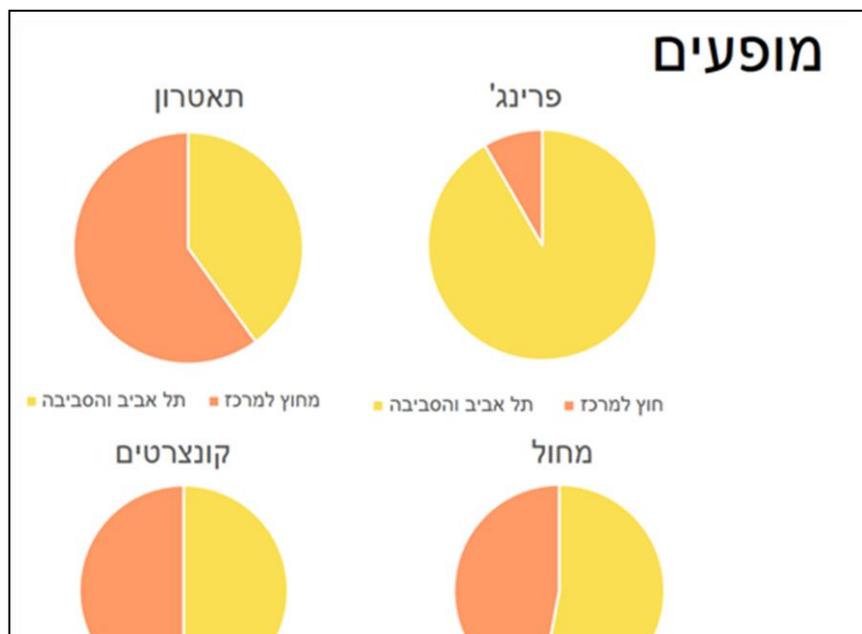

ביותר בישראל (60 א'-150 א' קוני כרטיסים) נוצרו ע"י תאטראות שפועלים בתל אביב יפו. כ-6,000 הרצות של תאטרון התקיימו בתל אביב וסביבתה מתוך 14,600 שהתקיימו בכל הארץ כ-40%. 75% ממנויי התאטרון רוכשים מנויים לתאטראות בתל אביב יפו כאשר הבימה והקאמרי ובית לסין יש את מספר המנויים הגדול ביותר בארץ. בשנת 2015 נרשמו 1,661,000 ביקורים בחמשת ה בתחום הפרינג' תל-אביב-יפו היא מרכז ההתרחשות והיצירה הבולט בישראל.

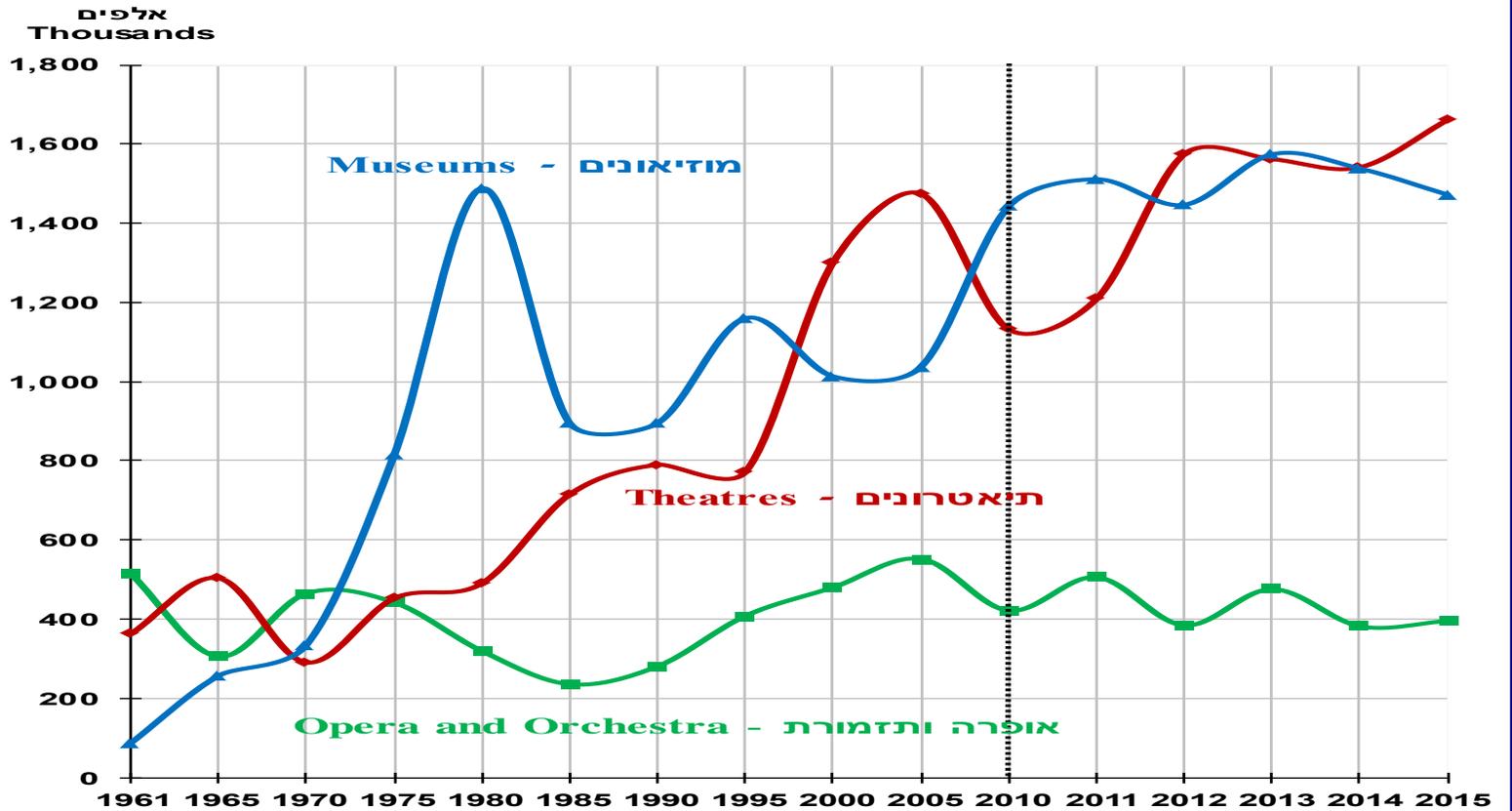
מחול: מעל 80% מפעילות המחול בישראל מתקיימת בתל אביב-יפו (ע"פ פיל"ת).

קולנוע: תחום הקולנוע בעיר תל אביב-יפו נמצא במגמת ירידה הן ברמת הצריכה בשל תחרות עם מתחמים כמו סינמה סיטי בגלילות וגלובוס מקס ברמת גן שגורם לסגירת בתי קולנוע בעיר, והן ברמת העשייה הקולנועית. בעוד שאיגוד הבימאים, מפיקים, שחקנים, תסריטאים יושבים בעיר, מה שיכול ללמד על כך שעדיין מרבית היוצרים חיים בעיר, חלה ירידה בהפקות סרטי פיצ'ר וסדרות טלוויזיה המצטלמות בעיר. ירידה זאת נובעת מתמריצים שמעניקות קרנות מיוחדות המעודדות סרטים להצטלם בירושלים (פרויקט קולנוע ירושלים) או בפריפריה. ירושלים גם משקיעה מאמצים רבים בתחום בתי הפוסט לקולנוע ואנימציה והיא מקווה להפוך לעיר עם תעשיית הקולנוע המרכזית בישראל עם פתיחת הרכבת בין תל אביב לירושלים. ערים נוספות שמות עיניהן לתואר הנחשק של "עיר הסרטים" (כפר סבא, ערד) ומשקיעות מאמצים בלהביא אליהן הפקות וגופים מסחריים בתחום המדיה.

• נתונים העולים מדו"ח פילת לשנת 2015 (בדו"ח זה יש התייחסות רק למוסדות המוכרים ע"י משרד התרבות והספורט – המהווים רק חלק ממוסדות העיר)

ביקורים במוסדות תרבות בתל-אביב-יפו, לפי סוג המוסד ושנה
(2015-1961)
Attendance in T.A.-Yafo Cultural Institutions, by
Institution Type and Year

מתוך השנתון הסטטיסטי של תל אביב יפו 2016

תיאור המצב הקיים בנקודות:

- התרבות נמצאת בבסיס ההווה של העיר לאורך כל שנות קיומה.
- פרנסי העיר ומנהיגיה רואים בתרבות ערך מוביל בעיר לאורך כל שנות קיומה, הבא לביטוי בתקציב גבוה יחסית לתחום התרבות ובהשקעה עירונית בהקמה, הפעלה ותחזוקה של מוסדות תרבות.
- קיימת העדפה היסטורית של מוסדות ויצרני תרבות להתמקם ולפעול בעיר.
- חלק מהותי מאנשי התרבות והיצירה בישראל מתגוררים ויוצרים בעיר.
- העיר מתפקדת כמרכז ארצי לפעילות תרבותית עשירה במגוון תחומים – קאנונים, חדשניים ועממיים המשרתת את תושבי העיר, המטרופולין וכלל המדינה.
- בעיר פועלים רבים מגופי התרבות בתחומי האמנות, התיאטרון, המחול, המוזיקה, ועוד.
- העיר היא "יצואנית" גדולה של הופעות תרבות לרחבי המדינה.
- העיר היא אבן שואבת לצעירים רבים המהווים את המעמד היצירתי בעיר.
- העיר מאופיינת כבעלת אורח חיים עירוני ליברלי ופלורליסטי.
- בעיר מתקיימת סצנה תרבותית שוקקת של תרבות שוליים.
- בעיר תקיימים מרחבים המעודדים יצירה תרבותית כגון מתחמי מלאכה ותעשייה היסטוריים.
- אזורים מעורבים הכוללים מגורים, מסחר, מלאכה חללים תעשייתיים, ומבנים היסטוריים.
- במרכז העיר ריכוז גבוה של מוסדות תרבות רבים בשטח מוגדר.
- ניכר מיעוט במוסדות תרבות באזורי צפון, דרום ומזרח העיר.
- יוקר המגורים והמחיה גורמים לדחיקה של יוצרים ופעילות תרבותית מהעיר.
- קיים ביקוש רב לחללי יצירה, תצוגה, חזרות והופעה לעומת היצע נמוך של חללים מסוג זה.
- אטרקטיביות גבוהה של שימושי המגורים גורמת לכרסום במרחבים העירוניים המעודדים יצירה תרבותית.
- בעיר תל אביב-יפו קיימת מעורבות גדולה של תושבי העיר בנעשה בה
- ניכר מאמץ עירוני רב להנגשת התרבות לכלל תושבי העיר באמצעות הדיגיתל. בפרט לשכונות דרום ומזרח העיר.

○ תובנות עיקריות

העיר שהייתה לאורך כל שנות קיומה בירת התרבות והמרכז המשמעותי ביותר ליצירה אמנותית ותרבותית בישראל, ניצבת כעת מול אתגרים ואיומים המסכנים את מעמדה:

א. תחרות גדלה בין ערים בישראל לנוכח ההכרה וההבנה בחשיבות התרבות לעיר ולפיתוחה.

בתחום המוזיקה והקולנוע - התחרות בין הערים מובילה לירידה משמעותית במספר ההופעות והקהל שצופה וצורך מוזיקה וקולנוע בעיר, בעיקר בשל הקמת תזמורות סימפוניות נוספות בראש"צ ורעננה ורמתן גן, וסגירת בתי קולנוע מסחריים בשל התחרות עם סינמה סיטי.

ירושלים מהווה מוקד תרבותי אטרקטיבי העלול להוות תחרות מול ת"א-יפו. אם בעבר מוקד המשיכה התרבותית לירושלים נשען על ביקורים במוסדות ואירועי תרבות לאומיים כגון מוזיאון ישראל, הספרייה הלאומית, יד ושם, ופסטיבל ישראל, בשנים האחרונות אנו עדים לכך שעריות ירושלים וגופים פילנתרופים פרטיים פועלים על מנת לחזק את מעמדה של העיר כבירת תרבות באמצעות האמנות והתרבות העכשווית. תקציב התרבות של אגף התרבות בעריית ירושלים הינו במגמת עליה מתמדת וכמעט ומשתווה לתקציבה של עריית תל אביב יפו. (השנה אף זכה ל-30 מיליון נוספים שמיועדים לתחום התרבות לרבות place making ואירועי תרבות מיוחדים) בירושלים הוקמו חברות כלכליות לפיתוח תחום התרבות כגון החברה הכלכלית עדן שאחראית על מרכז העיר ירושלים, וגופים פרטיים כמו עונת התרבות ירושלים מכניסה הרבה כסף ותשומת לב לעשייה התרבותית לעיר, כולל תשומת לב בינלאומית. כמעט על כל אירוע מרכזי שנפתח בתל אביב ישנו אירוע מתחרה בירושלים, שמתחרה גם על הקהל.

ב. תבחיני משרד התרבות הפועלים לטובת הפריפריה פוגעים במוסדות הפועלים בתל אביב יפו.

בשנה שעברה בשל גיוס 50 מיליון שקלים נוספים לטובת מוסדות התרבות הקאנוניים כמעט ולא נפגעו תקציבי מוסדות העיר תל אביב יפו, לעומת זאת, בשנים הבאות אנו צפויים לראות פגיעה במוסדות התרבות המרכזיים.

התבחינים החדשים כוללים משקל גבוה יותר לציון שניתן למוסדות לפי מיקום פעילותם, וכמו כן ניתן ציון על פעילות המתבצעת במרחק ממיקום המוסד. כך שגוף הפועל בבאר שבע יקבל פעם אחת ניקוד על כך שהוא מצוי בבאר שבע ופעם אחת על כך שהוא מופיע בירושלים או באילת, לעומת גוף הנמצא בתל אביב יפו אשר יקבל רק על פעילות מרוחקת ולא על מיקומו. ציונים אלו באים על חשבון משקל האיכות האמנותית של המוסדות. על פי הערכות של פורום מוסדות תרבות אלו הצפויים להיפגע מהתבחינים החדשים הינם הגופים הבינוניים והקטנים בתל אביב אשר יתקשו לשרוד לנוכח התקציבים הזעומים.

ג. מחסור משמעותי בחללי יצירה ליוצרים ואמנים ובראשם ליוצרי המחול.

למעלה מ-80% מהמחול הנעשה בארץ מתחולל כיום בתל אביב-יפו. למרות זאת, לא קיימים כמעט חללי חזרות לתחום זה, ואף החללים שפעלו בעיר עד כה נסגרו לאחרונה - מרכז ביכורי העיתים, המחסן, והתפרקות עמותת הכוראוגרפים שסבסדה חללי חזרות. מצב זה יוצר ואקום גדול בתחום המחול, אותו עשויות לנצל ערים אחרות.

3.2 מוקדים ומתחמי תרבות

○ רקע כללי

התאוריה פורצת הדרך של ג'יין ג'ייקובס על ערים מודרניות כמקומות תוססים בהם התושבים מתייחסים את קצב החיים והצרכים שלהם כקהילה, מקום בו הרחובות, הפארקים והחללים הציבוריים משמשים קהילות שונות בכל שעות היום היוותה השראה בהרבה מובנים לתפיסות רווחות שהתעצבו בעשורים האחרונים ולמעשה ממשיכות להתעצב ולקבל צורות חדשות עד היום בנוגע למשמעות ולמיקום של מרכזי תרבות.

אם בעשורים האחרונים של המאה ה-20 הייתה מגמה ברורה של חידוש מרכזי הערים הזנוחים על ידי הקמת מרכזי תרבות אטרקטיביים לתיירות - מקומית ובינלאומית - כמו למשל מרכז פומפידו בפאריז, רובע המוזיאונים בווינה, מוזיאון MACBA ברצלונה, מחוז התרבות בפיצבורג כולם נחשבים להצלחה מסחררת והצליחו לשקם ולהחיות את השכונות בהן הם נמצאים מבחינת נוכחות אנשים וכמובן גם מבחינת נדל"ן, כיום המגמה מתחילה לקבל נדבך נוסף עם ההבנה שגם בשכונות הממוקמות מחוץ ואף במרחק משמעותי ממרכזי הערים יש צורך במרכזי תרבות משמעותיים.

מצטיירת מגמה שמחזיקה בשני הקצוות: חיזוק המרכז התרבותי בד בבד עם הקמת מרכזי תרבות בשכונות. המרכז התרבותי הראשי מהווה אבן שואבת ומגדלור של מצוינות אמנותית, אבל חשוב להדגיש שגם המרכזים בשכונות מצופים לעמוד בסטנדרטים אמנותיים גבוהים, וההבדל הוא בתהליך הקמתם.

המרכזים התרבותיים הראשיים מוקמים בהחלטה מלמעלה, המרכזים בשכונות מתפתחים בצורה אורגנית: על ידי יוזמה מהקהילה, עמותות, אמנים שגרים בשכונה וכו', וההחלטה על פתיחתם ומימון מלווה ברגישות וקשב רב לצרכי הקהילה הספציפית והותה והמרקם ההיסטורי שלה.

מלבד שאלות על אופיים של המרכזים עולות שאלות נוספות שמעסיקות את מתכנני הערים וקובעי המדיניות בעולם: השאלה אולי המשמעותית ביותר היא איך לאזן בין הצלחה (אמיתית ומשוערת) של מרכז תרבות בשכונה, הצלחה שבדרך כלל מביאה אחריה עליה בריווחי העסקים בסביבה, הגעה של יוצרים והעליה במחירי הנדל"ן הגורמים לג'נטריפיקציה - ועדיין לדאוג שהמרקם החברתי והקהילתי לא יתפורר אלא ייהנה ואף יועצם

גם השיבותה של תחבורה ציבורית נגישה למרכזי התרבות בשכונות היא בעלת השפעה רבה על הצלחה של מרכזים אלו, ברמה המקומית כמו גם הלאומית.

דוגמאות למרכזים בשכונות:

The Studio Museum in Harlem

ממוקם בלב שכונת הארלם שבצפון העיר ניו יורק ומציג תערוכות של אמנים אפריקאים-אמריקאים. המוזיאון נחשב להצלחה אמנותית מסחררת והביא להגעה של אנשים רבים מכל רחבי העיר לאזור שבעבר נחשב בעייתי.

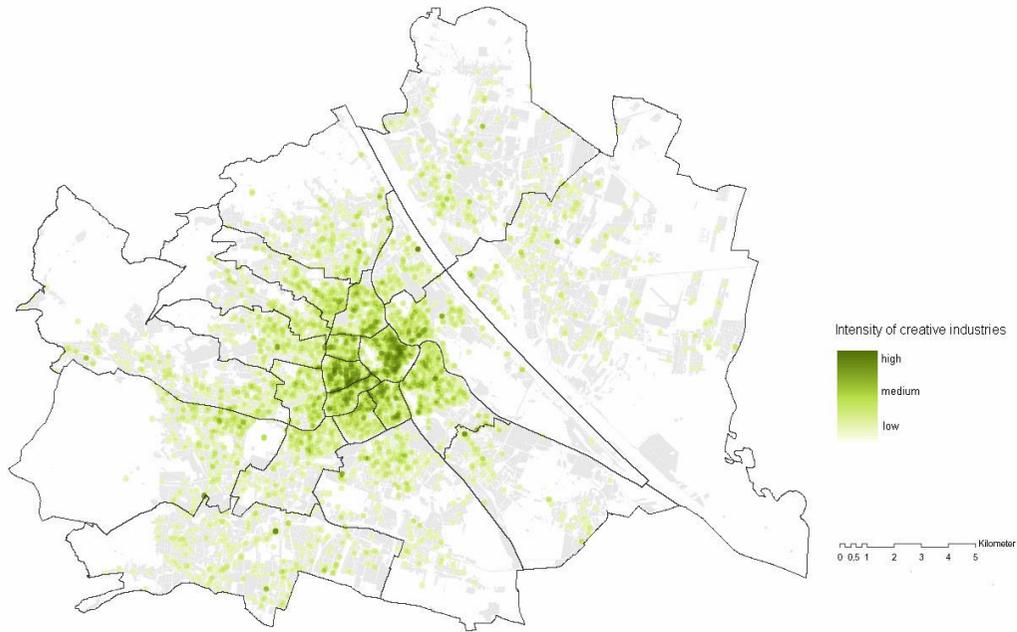

האמן תיאסטר גייטס שיפץ בשכונה הקשה ביותר בשיקגו מבנה של בנק שהיה מיועד להריסה והפך אותו למרכז קהילתי עם גלריה, ספרייה, ארכיון מדיה. הבנק נהיה מקום מפגש לתושבי השכונה ולקהילה היצירתית בשיקגו ונלוויה: אמנים, חוקרים, אוצרים ואספנים

The location and intensity of creative industries (firms) in Vienna, year 2003. Source:

מינהל ההנדסה, היחידה לתכנון אסטרטגי, שד' בן גוריון 68, תל-אביב-יפו טלפון: 03-7247321

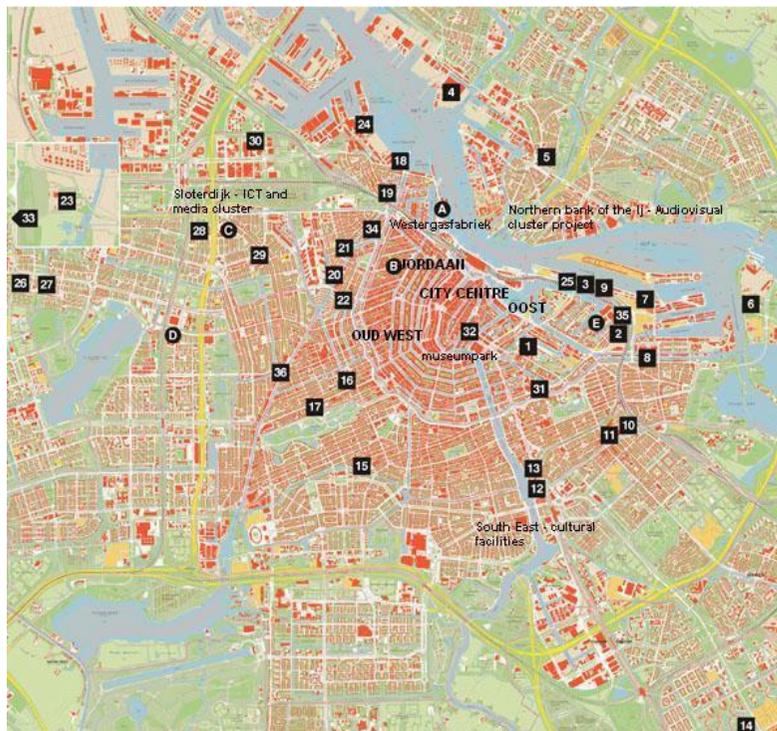

Institut f. Stadt- und Regionalforschung der Technischen Universität Wien.

Cultural hotspots in Amsterdam: neighborhoods and projects. Markers 1 to 33 show

Implemented Breeding Places projects; A – E correspond to planned projects. *Source:* Own elaboration of

Broedplaats Amsterdam website.

ניתוח מצב קיים

אזורים בעיר, בהם ריכוז של מוסדות תרבות ושיל פועילות תרבותיות ואמנותיות מהווים את "מרחבי התרבות והפנאי"

של העיר והמטרופולין, כל מתחם מאופיין בפעילות ייחודית משלו:

מרחב תרבות מוסדית בצפון העיר – מהווה מרחב פעילות על עירונית ובינלאומית:

בתחום האקדמיה –

אוניברסיטת תל אביב, סמינר הקיבוצים, מכוני מחקר, בתחום המורשת-

מוזיאון ארץ ישראל, בית התפוצות,

בית הפלמ"ח ומרכז רבין, ובתחום הכינוסים והתערוכות – מרכז הירידים.

בסמוך למרחב נמצא פארק הירקון.

המרחב נמצא בסמיכות לתחנת רכבת ישראל ובעל פוטנציאל לנגישות גבוהה.

במרחב ריכוז של מוסדות תרבות

ללא חיבור או סינרגיה בין הפעילויות השונות, חוסר מעבר פיזי ביניהם ובינם

לבין העיר. מתחם האוניברסיטה

כולל בתוכו פעילות תרבותית (מקבץ אולמות, חוגים לתיאטרון, קולנוע, אמנות),

גלריה אוניברסיטאית, בית התפוצות,

אך המתחם מסוגר ומגודר ואינו פתוח לסביבתו. מרחב התרבות לא מהווה חלק

ממרחב עירוני תוסס ופעיל

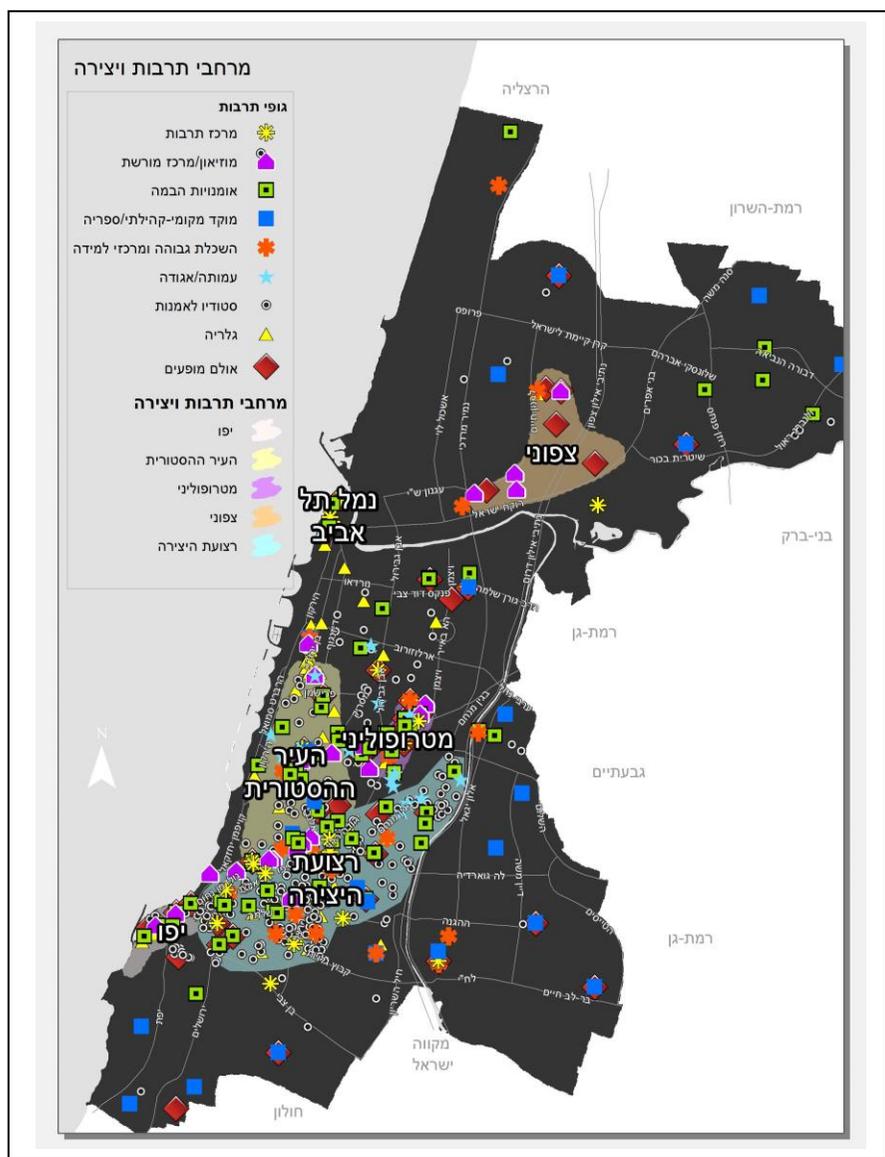
החוסם אותו מלהפוך למוקד תרבותי פעיל ואטרקטיבי.

מרחב תרבות מטרופוליטני במרכז העיר – כולל את מוקדי התרבות המוסדית

המבוססים – מוזיאון תל אביב לאמנות,

המשכן לאמנויות הבמה, הספרייה העירונית בית אריאלה, הסינמטק, תיאטראות

הבימה והקאמרי, היכל התרבות וצוותא.

כמו כן פועלים במתחם מרכזי בילוי – מסעדות, פאבים ובתי קפה, ומתחמים ייחודיים של בילוי ופנאי – מתחם שרונה וכיכר גבעון. בנוסף, כולל האזור את אזור התעסוקה הראשי בר יפותחו בעתיד מוקדי תרבות נוספים כמו כן, קיים פוטנציאל ליצירת "ציר תרבות" לאורך רחוב ליאונרדו דה-וינצ'י שיהיה שזור במוסדות תרבות ופנאי לכל אורכו ויחבר את המוקדים הבאים – מוזיאון תל אביב, בית אריאלה ומרכז גולדה, הסינמטק והמוקדים העתידיים.

המרחב מצומצם יחסית בשטחו, אך כולל מספר מרכזי תרבות גדולים ומשמעותיים לצד מתחמי בילוי, וכן מצוי בסמוך למרכזי תעסוקה גדולים ולשכונות מגורים, אולם מבחינה תפקודית איננו מתפקד כמרחב תרבותי שוקק חיים ובא לידי ביטוי בחוסר נגישות וקישוריות בתוך המרחב ולמרחב הסובב.

מרחב תרבות, בילוי ופנאי במרכז העיר – כולל מרקמי בינוי בעלי ערכים היסטוריים וכן היצע גדול של מסעדות, בתי קפה, בתי קולנוע ומוסדות תרבות מוסדית. כמו כן מצויים בו אזורי פעילות ייחודיים כמו – שוק נחלת בנימין, שוק הכרמל, כיכרות ורחובות מסחר ייחודיים, שכונות כרם התימנים ונווה צדק, הנהגים מסמיכות לחוף הים, ציר הגלריות לאמנים ברחוב גורדון, בן יהודה, פרישמן ודיזנגוף.

מרחב תרבות, בילוי ופנאי בצפון יפו – בו מגוון אזורים הכוללים קשת של פעילויות בילוי, תרבות ומסחר אתני – מתחם התחנה, נמל יפו, העיר העתיקה, שוק הפשפשים וסביבתו. מתחם זה סובל מבעיות נגישות וקישוריות המשפיעים על יכולתו לנצל את מלוא הפוטנציאל של סמיכות המוקדים זה לזה וייחודם.

"רצועת היצירה" – משתרעת באזורי תעשייה ומלאכה באזורים המוגדרים (בתכנית המתאר תא/5000) כמרכז העסקים הראשי במרכז העיר והאזורים המעורבים בסמוך לו – שכונת מונטפיורי, לאורך הרחובות מנחם בגין, יפו ואילת. אזור נוה שאנן, פלורנטין ואזור מבואות יפו מדרום לסלמה. אזורים אלו משופעים במבני משרדים ישנים ובמבני מסחר, תעשייה ומלאכה שעדיין משמשים בחלקם עבור מפעלים, טחנות קמח ובתי מלאכה מסורתיים כמו נגריות, מסגריות, מתפרות וחנויות ייחודיות, ובחלקם מתקיימת פעילות יצירתית ענפה של סטודיות של אמנים, גלריות וחללי תצוגה, מרכזי תרבות רב תחומיים ותרבות שוליים ומועדונים כמו תיאטרון החנות, הבארבי, הצימר, פאפייטו הנוטים להתמקם ולפעול לרוב במבנים אלו. מוקדים עיקריים של פעילות ניתן למצוא במבני מלאכה בקרית המלאכה, במבנים ששמשו בעבר כמפעלים ובתי מלאכה באזור מבואות יפו כמו מבנה בקיבוץ גלויות 45, מבנה התחנה המרכזית החדשה ועוד.

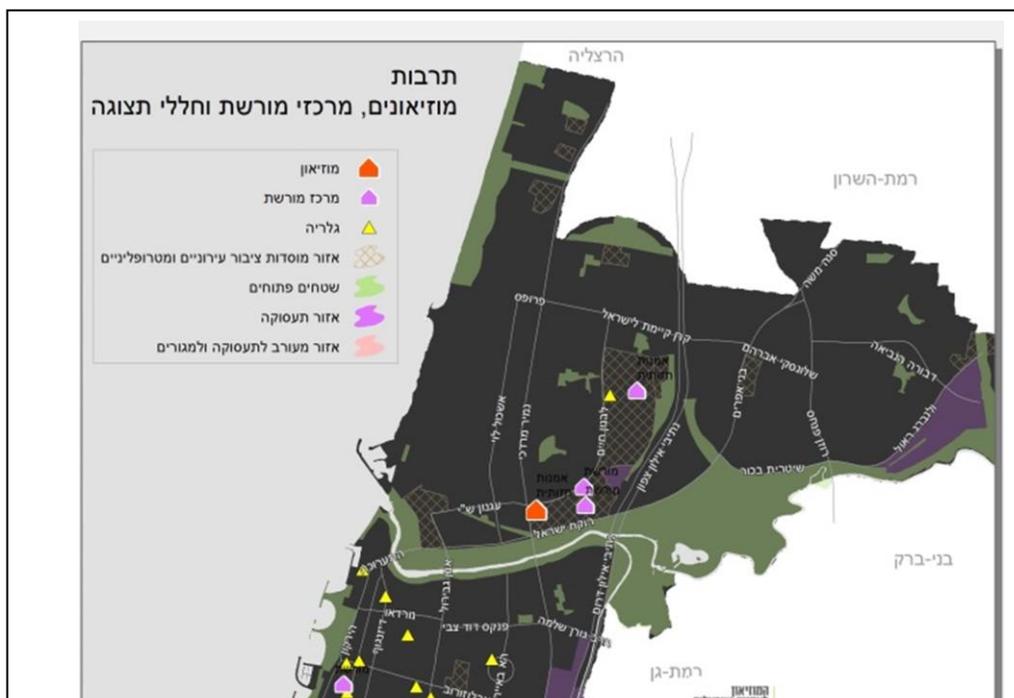
האזורים הללו הוגדרו בתכנית המתאר תא/5000 כאזורים מעורבים של תעסוקה ומגורים עתירי זכויות בניה, וכיום עוברים תהליכי שינוי מרחיקי לכת שישנו את אופיים בעתיד ממרחבים תעשייתיים ופוסט תעשייתיים לשכונות מגורים בצד מבני תעסוקה ומשרדים חדישים – המשמעות היא סכנה לפגיעה באופי הפעילות התרבותית הייחודית המתקיימת היום בסביבה המחוספסת.

רצפים של שטחים פתוחים עם מוקדי פעילות לנופש ולפנאי – כוללים את הפארקים ואת המרחבים הגדולים של פארק הירקון, פארק דרום, פארק החוף בו פועלים מוקדים קיימים של פנאי, נופש וספורט – פארק מדרון יפו, נמל יפו, פארק צ'ארלס קלור, כיכר אתרים, המרינה ובריכת גורדון, גן העצמאות, נמל תל אביב וגני התערוכה, מתחם התחנה, ובעתיד מוקדים שיפותחו בצפון מערב העיר.

פוטנציאל לפיתוח עתידי של מוקדים ומרחבי תרבות

קיים פוטנציאל לפיתוח מוקדים ומרחבי תרבות באזורי הפיתוח החדשים צפון מערב של העיר כמו צפון מערב העיר, שדה דב, נוה שרת מזרח, המע"ר ממזרח לאיילון. באזורים אלה יוקצו מגרשים ציבוריים ושטחי ציבור בנויים שיוכלו לאכלס גופי תרבות בכל הרמות. תל אביב –

מוקדים ומוסדות תרבות:

מוזיאונים, מרכזי מורשת וחללי תצוגה:

- **6 מוזיאונים** – מתוכם 2 גדולים – מוזיאון תל אביב לאמנות + ביתן הלנה רובינשטיין, מוזיאון ארץ ישראל רב תחומי לתולדות הארץ ותרבותה, ועוד 4 מוזיאונים קטנים – שלושה מהם מוזיאוני אמן – ראובן רובין, נחום גוטמן, אילנה גור ומוזיאון לעתיקות יפו.
- מוזיאון הטבע באזור מוסדות הציבור בצפון העיר עומד לקראת פתיחה.
- מוזיאון הישגי העם היהודי נמצא בתכנון ראשוני.

○ **18 מרכזי מורשת** העוסקים בעיקר במורשת ובהיסטוריה של מדינת ישראל ועם ישראל- בית התפוצות, בית התנ"ך, בתי האוסף, בית הפלמ"ח, בית האצ"ל, היכל העצמאות, בית בן גוריון, בית ביאליק, מרכז יצחק רבין, מרכז פרס לשלום ועוד.

○ **כ-74 גלריות וחללי תצוגה** שונים פועלים ברחבי העיר, סביב הרחובות גורדון, צפון דיזנגוף, בן יהודה. בשנים האחרונות קיימת נטייה של גלריות וחללי תצוגה רבים להתמקם באזורי התעשייה והמלאכה מדרום לרחוב יפו ורחוב סלמה. ריכוז גדול מהם נמצא באזור קריית המלאכה.

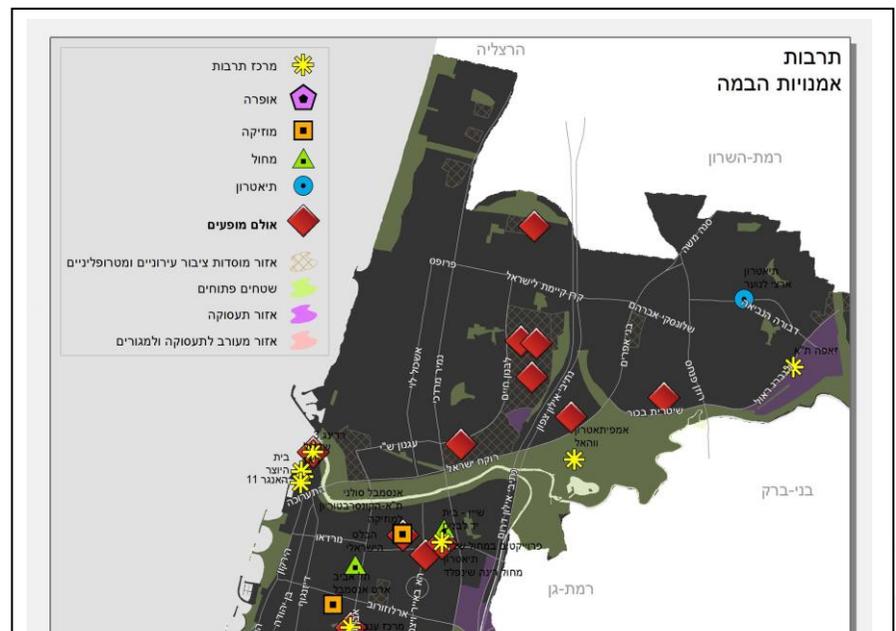
העיר מתמחה במרכזי מורשת הקשורים לעם היהודי ומורשתו ופחות בתרבות ובאמנות אוניברסלית. עיקר הפעילות נמצאת באזורי מרכז העיר, צפון יפו ובאזור מוסדות הציבור.

בצפון העיר.

אמנויות הבמה

מרכזי תרבות: בעיר פועלים כ-24 אתרי תרבות. אתרים אלו כוללים לרוב אולמות להופעות ולחזרות ומתפקדים כמרכזי תרבות רב תחומיים להופעות מסוגים שונים, אירועים, פסטיבלים וכחללי חזרות לגופי תרבות שונים. בין האתרים ניתן למנות את המרכזים הגדולים הממסדיים כמו היכל התרבות, מרכז עינב, הסינמטק ועוד, ומרכזים קטנים עצמאיים כמו שבלול ג'אז, הצימר, בית היוצר, פאפיתו ועוד.

מוזיקה: 2 גופי מוזיקה קלאסית מרכזיים פועלים בעיר – התזמורת הפילהרמונית והתזמורת הקאמרית, בנוסף פועלים בעיר מרכזי מוזיקה עירוניים – הקונסרבטוריון

למוזיקה במרכז העיר, מרכז המוזיקה ביפו, מרכז פליציה בלומנטל למוזיקה קלאסית. בית מזרח מערב מרכז למוזיקה אתנית ביפו.

גופי אופרה - האופרה הישראלית בבית האופרה המרכז לאמנויות הבמה ואופרה פרינג' הפועלת במרכז מנדל ביפו.

בנוסף, מס' רב להקות והרכבי מוזיקה בסגנונות שונים ומגוונים פועלים ומופעיים בעשרות מועדוני הופעות ובמרכזי תרבות עירוניים ופרטיים ברחבי העיר.

תיאטרון: 19 גופי תיאטרון פועלים בעיר ממגוון סוגים וסגנונות. התיאטראות

הגדולים הפועלים בבית משלהם באזור מרכז העיר – הבימה, הקאמרי ובית לסין ותיאטרון גשר בצפון יפו אשר הבית הנוכחי בו הוא פועל אינו הולם את

צרכיו העכשוויים של התיאטרון והוא בחיפוש אחר מבנה אחר. תיאטראות

ייחודיים הפועלים בעיר – תיאטרון היידישפיל, תיאטרון אורנה פורת לילדים, תאטרון רב תרבותי אלמינא לילדים ולנוער, התיאטרון הערבי יהודי ותיאטרון הסמטה ביפו.

גופי תיאטרון שוליים כמו מלינקי, קליפה, קרוב ותיאטרון החנות הפועלים בחללים קטנים פרטיים באזור נוה שאנן, פלורנטין וצפון יפו. בסיסי האם של גופי התיאטרון בעיר ממוקמים במרכז העיר, באזור צפון יפו ובאזור נוה שאנן (התחנה המרכזית החדשה וסביבותיה) תיאטראות פרינג' ושוליים. התאטראות הממוסדים הפונים בעיקר למכנה משותף רחב נהנים מבתים קבועים ועונים לצרכים (מלבד גשר). גופי התיאטרון הקטנים שאין להם בית משלהם, מתאכסנים במרכזי תרבות רב תכליתיים ומציגים באולמות הפזורים ברחבי העיר (מוזיאון ת"א, אונ' ת"א, בית החייל ועוד). גופי תיאטרון פרינג' ושוליים הפועלים לרוב בחללים פרטיים מתקשים לפעול לאורך זמן במקום משלהם, לנוכח ערכי השכירות הגבוהים והקושי למצוא חללים מתאימים לפעילותם.

מחול: תשעה גופי מחול פועלים בעיר ממגוון סגנונות – גופי מחול מרכזיים הם הבלט הישראלי, להקת בת שבע, ענבל, ענבל פינטו ולהקות נוספות כמו נעה דר, יסמין גודר ורינה ירושלמי. בנוסף, פועלת בעיר עמותת הכוריאוגרפים המאגדת בתוכה מספר יוצרים שנקלעה לאחרונה לקשיים כלכליים והמשך פעילותה לא ברור. מרכז סוזן דלל מהווה מרכז למחול המהווה בית ללהקת בת שבע, להקת מחול ענבל ומרכז להופעות מחול וחללי חזרות. להקת בת שבע אמורה לעבור לפעול בעוד מספר שנים למבנה שיוקם עבורה בנוה שאנן. להקות מחול נוספות פועלות במבנים ציבוריים כגון מרכז מנדל ביפו או חסרות בית קבוע לפעילותם. חללים נוספים ששימשו כמרכזי מחול חדלו מלהתקיים – בית ביכורי העתים שנהרס ומחסן 2 ביפו – ששימש את עמותת הכוריאוגרפיים והחל בתהליך שיפוץ.

מחסור משמעותי בחללי חזרות לתחום המחול, סגירת ביכורי העיתים, מחסן 2, והתפרקות עמותת הכוראוגרפים שסבסדה חללי חזרות יוצרת ואקום גדול בתחום המחול, אותו עשויים לנצל מרכזי תרבות בערים שכנות. בנוסף בשל שינוי תבחיני משרד התיירות, יצאו מעמותת הכוראוגרפים שורה של כוריאוגרפים תל אביביים בעלי שם (רננה רוז, להקת פרסקו ועוד), שקיומם העצמאי יחייב הערכות עירונית.

אולמות מופעים: כ-46 אתרים ברחבי העיר כוללים אולמות הופעות, ובחלקם גם מספר אולמות כדוגמת התיאטראות הגדולים. מקבצי אולמות נמצאים במרכז העיר סביב מוקד התרבות הכולל את מוזיאון תל אביב ומרכז אמנויות הבמה, בצפון יפו ובמתחם מוסדות הציבור הכולל את אוניברסיטת תל אביב ומוזיאון ארץ ישראל. רוב האולמות בעיר מהווים בית לגוף תרבות. יתר האתרים הם בעיקר מקבץ של אולמות באוניברסיטת תל אביב, אולמות במוזיאונים ואולמות מקומיים שהם חלק ממרכז קהילתי או מוקדי תרבות מקומיים אחרים.

בתי קולנוע: בעיר פועלים כ-18 אולמות קולנוע בהם כ-3,415¹ מקומות ישיבה להקרנה מסחרית של סרטים ב-5 אתרים. הסינמטק, רב חן דיזנגוף, לב תל אביב, לב מנדרין, מוזיאון תל אביב. בסמוך לעיר פועלים מרכזי קולנוע גדולים עם עשרות אולמות – גלובוס מקס ברמת גן וסינמה סיטי בגלילות. מספר בתי הקולנוע קטן בהתמדה לאורך השנים וכן מספר מקומות הישיבה באולם. משיא של 32,000 מקומות ישיבה ב-39 אולמות עם 820 מקומות ישיבה במוצע לאולם בשנת 1960 ועד היום – 18 אולמות קולנוע עם 190 מקומות ישיבה לאולם.

תובנות עיקריות

- מרחבים בעיר בהם ריכוז של מוסדות וגופי תרבות (צפוני, מטרופוליטני, יפו), לרוב אינם מתפקדים כמרחבים בעל זהות תרבותית מוגדרת, וסובלים מחוסר בקישוריות בין המוקדים ובין המרחב לבין השכונות הסובבות. למרחבים אלו פוטנציאל לפיתוח של זהות מוגדרת שתבוא לביטוי בפיתוח של המרחב הציבורי, ובפעילות התרבותית שתתרחש במרחב.
- מוקדי בילוי ומסחר כגון – שרונה, התחנה, נמל ת"א, נמל יפו – לרוב אינם כוללים פעילות ועשייה תרבותית מספקת בין היתר העדר חללים יעודים ליצירה תרבותית ואומנותית, לפעילות תרבותית ואומנותית מגוונת, מתמשכת ונגישה לאנשי התרבות והיוצרים השונים.
- מוזיאונים וחללי תצוגה - העיר מתמחה במרכזי מורשת הקשורים לתולדות העם היהודי. חלקם סובלים מהדרדרות פיזית, פונים לקהל מצומצם יחסית, כולם עוסקים במורשת העם היהודי ומדינת ישראל, אך נעדרת התייחסות כוללת למשאב זה. במקביל, היצע דל של מוזיאונים אוניברסליים וברמה בינלאומית בדומה למוזיאונים האטרקטיביים בבירות תרבות בעולם.
- מרחבים עירוניים מעודדי יצירתיות- המרחביים העירוניים הייחודיים המעודדים עשייה יצירתית שהם אזורי תעשייה ומלאכה ותיקים של העיר (כמו מבואות יפו, פלורנטין, אזורי המער, קריית המלאכה, נוה שאנן)- הולכים ומתמעטים כתוצאה מתהליכי פיתוח מואצים, המשנים את אופיים הייחודי של אזורים אלה ולמעשה מצמצמים ואף דוחקים את העשייה היצירתית בעיר.

¹ שנתון סטטיסטי תל אביב-יפו 2016. לעדכן

3.3. אמנים ואנשי רוח בעיר

רקע כללי ○

אמנים ויוצרים נמשכים לרוב לסביבות עירוניות ולמרכזים אורבניים מכיוון שניתן למצוא שם תשתיות לפעילות וצריכת תרבות, קרבה לשוק האמנות כמו גם דרישה למקצועות יצירתיים מסוגים שונים.

לעתים עולה השאלה מיהו אמן? **נהוג לקבוע על בסיס מספר קריטריונים:**

תנאים אובייקטיביים - השכלה, הכנסה - הכוונה היא שיעור ההכנסה המגיעה ממקורות שקשורים לפעילות אמנותית

תנאים סובייקטיביים: סגנון חיים, מוניטין איכות האמנות (למה הכוונה איכות האמנות? מי קובע? ולמה זה תחת קריטריון של סובייקטיביות?)

אמנים – מתפקדים גם כאינדיבידואלים וגם כקבוצה - לא ברור למה הכוונה.

<<- הצעה לניסוח : נהוג להבדיל בין :

היוצרים אלה הם האמנים הפלסטיים, כותבים, מלחינים, בימאים, כוריאוגרפים – שיכולים לעבוד לבד, פרי לאנסים

מופיעים: אלה הם מוזיקאים על הבמה, רקדנים, שחקנים וכו' שמועסקים על ידי ארגונים/מוסדות ושצריכים קהל לתוצר המידי שלהם

מהתבוננות לאורך השנים ניתן לראות כי היחסים בין האמן לעיר הינם הדדיים ומפרים במיוחד: פעמים רבות, כדי לקבל מענה לצרכיהם המיוחדים, הם משמשים כמתווכים אסטרטגיים (Strategic Brokers) שמחברים ובונים יחסים פרודוקטיביים בין הממשלה, גורמים מוניציפליים וראשי קהילות וכך למעשה יוצרים שינוי רדיקלי מהותי של המחשבה על מה היא עיר ומוצאים דרכים ואפשרויות מגוונות "להשתמש" בה.

אמנים, מטבע עיסוקם זקוקים לרשתות חברתיות הדוקות ובצורך התמידי שלהם במקומות ליצירה: סטודיו, חללי עבודה:

- חללי עבודה: מקומות עבודה למקצועות יצירתיים ולספקי שירות לאמנים - האם הכוונה למקומות פיסיים או ליצירת job?

- חללים להופעות: חללים מותאמים למופעים בפני קהל
- חללי תצוגות: חללים מותאמים לתליה ותצוגה
- מקומות למפגשים חברתיים: פרטיים או ציבוריים כמו בתי קפה, מרחב ציבורי

חיפוש תמידי של חללים ובמחירים נוחים, מחייבים פתרונות לא שגרתיים של חיבורים בין אנשים וליצירה המביאים לכדי רקמה אנושית ארוגה בצפיפות גאוגרפית ורעיונית. הנטייה להתגודד באזורים קרובים זה לזה, מובילה להתפתחות של אזורי יצירה, ועשייה תרבותית ולצריכת תרבות

לכך יש תרומה משמעותית לכלכלה העירונית ולהתחדשות עירונית של אזורי המחיה והפעילות של האמנים אך לצד האתגרים העירוניים החיוביים, הימצאות אמנים בתוך שכונות יוצרת גם לקונפליקטים, עם תושבי השכונות ולעיתים גם עם הרשויות.

גרמניה מתגאה במרכזי אמנות רבים בתחומה ומספקת תמיכה משמעותית לאמנים שמתגוררים בה - אם זה בסיוע כספי חודשי, ביטוח רפואי זול ומצוין לאמנים ואוצרים עצמאיים "KSK" (Künstlersozialkasse) ועוד הטבות. עם זאת, המצב בעיר הבירה ברלין מורכב יותר, מכיוון שנמצאים כ-20,000 אמנים מקצועיים, ומעל 160,000 עובדים במוסדות תרבות. זהו מספר עצום והוא מייצג אמנים גרמנים ובינלאומיים שרובם נזקקים לתמיכה אם זה בתמיכה בחיים או בפעילות אמנותית. עיריית ברלין הבינה את היתרון בהמצאות האמנים בתחומה, יחד עם הימצאותם של מוסדות תרבות מרכזיים (רבים מהם במימון העיר), העיר הפכה למקום מרכזי ומשפיע יצירתית ברמה הלאומית והבינלאומית.

בעקבות ההבנה שהביקוש הגובר לדירות ומשרדים הביא לעלייה במחירי השכירות של חללי תרבות וסטודיואים שהיו במרכזי העיר, ועכשיו אלו מתחילים להדחק לשוליה - הוחלט כמדיניות לתת עדיפות עליונה לשימור חללי תרבות קיימים ותמיכה בחללי תרבות חדשים באם יעמדו בקריטריונים המוכתבים, מתוך הבנה שחללי תרבות מהווים תנאי ראשוני והכרחי ליצירה, תצוגה וליצירת קשרי עבודה.

החלטה נוספת היא לעודד יזמי נדל"ן פרטיים להוסיף חללי תרבות לפרויקטים חדשים בתכנון, כדי ליצור שכונות עם ערוב שימושים מגוון ובנוסף, מקומות קיימים נבחרים אם הם יכולים למלא פונקציות תרבות נוספות.

בעקבות החלטות אלו, שטחים ומבנים בבעלות ציבורית שכבר לא בשימוש המיועד כמו בתי ספר ותחנות משטרה הפכו בשנים האחרונות לסטודיואים לאמנים ולאולפני חזרות למוזיקאים.

אחת מהדרכים בהן ממשלת ברלין תומכת באמנים היא סבסוד רציני של כ-388 סטודיואים, כש-18 אחוז מהם ממוקמים במבנים בבעלות ציבורית ו-82 האחוזים האחרים במבנים בבעלות פרטית.

הסטודיואים הללו מוצעים לאמנים עבור דמי שכירות זעומים של כ-4 יורו למטר מרובע, כולל חשבונות.

הדרך בה אמנים יכולים לקבל סטודיו מסובסד עוברת באיגוד המקצועי של האמנים החזותיים בברלין (bbk berlin) שהוא איגוד של כ-20,000 אמנים החיים בברלין ומספק, בין השאר, תמיכה באינטרסים המקצועיים, הכלכליים והמשפטיים של אמנים החיים בעיר.

אמנים הזכאים להיות החברים באיגוד חייבים להראות שלמדו בבית ספר גבוה לאמנות ומוכר ו/או שהם אמנים פעילים ומציגים, וכמובן – שמרכז חייהם נמצא בברלין.

כל האמנים העוסקים באומנות חזותית הרשומים באיגוד זכאים להגיש בקשה, ומלבד עיסוקם כאמנים, השכלתם משוקללת גם רמת הכנסתם (אמנים שמרוויחים מעל סכום מסוים שנקבע, לא רשאים לסטודיו מסובסד)

האיגוד מאתר נכסים חדשים המתאימים לסביבות עבודה וסטודיואים. תהליך הבחירה להקצאת סטודיואים מסובסדים עובד בשקיפות קפדנית עם מדיניות שוויון הזדמנויות, ולאורך כל התהליכים האיגוד נמצא ועובד בצורה הדוקה עם הסנאט של ברלין, אגודות דיור, משרדי מחוז ויזמים פרטיים.

החלטות על הקצאת סטודיואים מסובסדים נעשות בשיתוף ועדה עצמאית של מומחים, האיגוד מוציא עלון אינטרנטי שמתעדכן פעם בשבוע עם הצעות לחללי סטודיו זמינים, האיגוד אף מייצר מקומות חדשים לתחומי סטודיו באמצעות שיתוף פעולה בינתחומי

בליובליאנה שבסלובניה עדיין מנסים לברר מהי הדרך הנכונה ואיזו עזרה אפשר או צריך להגיש לאמנים, אך המדיניות הברורה היא לספק לאמנים ולמוסדות אמנות תנאים ותשתיות ראויות כדי לבנות מעמד יצירתי ולבסס את מעמדה של העיר כעיר תרבות. כמו כן נעשות פעולות נרחבות בתחום החינוך לאמנות ולתרבות כדי לייצר את הדורות הבאים של צרכני וחובבי אמנות, פעולות שכמובן מחזקות בזמן הווה את האמנים ומוסדות התרבות בעיר שמגיע אליהם קהל רב שמספק תעסוקה מלאה למוסדות ואינדיבידואלים.

עוד פעולות נקודתיות שנעשות על ידי העירייה:

מדי שנה מוענק פרס זופנקיק ליוצרים מצטיינים בתחום האמנות והתרבות.

בנוסף למימון שוטף ליוזמות שונות לאורך כל השנה, יש פעם בשנה יש קול קורא למימון משותף לפרוייקטים של תרבות ואמנות בקנה מידה גדול יותר.

בסרביה, אמנים ועובדי תרבות יכולים לבקש ולקבל הקצאה חודשית לכל החיים (בערך 450 יורו). אמנים גם יכולים לנכות מס של בין 40-65% על הרווחים שלהם עבור הוצאות הקשורות לעבודתם (ללא חשבוניות). עוד מערך חשוב בתמיכה של אמנים עצמאיים היא מערכת של סבסוד חברתי ואבטחת פנסיה לאמנים. התפקיד מוטל על הרשויות המקומיות ויש להם את הזכות לתמוך באמנים שזכו להכרה על ידי איגודי אמנים מקצועיים על ידי כיסוי הוצאות הביטוח הלאומי והבריאות שלהם וביטוח פנסיוני. בלגרד, לדוגמא, מספקת רק ביטוח פנסיוני לאמנים שמתגוררים בה.

○ **מצב קיים בתל אביב יפו**

קשה מאד לאמוד את מספר היוצרים, האמנים ואנשי הרוח החיים בעיר תל אביב יפו. אך הדעה הרווחת היא שמרבית האמנים והיוצרים מתרכזים בעיר בשל היותה המרכז המשמעותי ליצירה בישראל. ליוצרים ולאמנים יש צורך להימצא קרוב לשדה הפעילויות האמנותיות, לגלריות, לתערוכות, לחדרי חזרות, להופעות ולאירועי התרבות שהם משתתפים בהם. גם האופי הצעיר, התוסס, הליברלי והפלורליסטי של העיר יוצרים כר יצירה פורה ואמנים ויוצרים מעדיפים לפעול בה. ככלל כל איגודי האמנים, המפיקים, השחקנים, וכו' יושבים בעיר ומרבית בתי ההפקה הקולנועית, חברות המוזיקה, בתי המדיה והעיתונות יושבים בה.

כ-12,500 מועסקים ישירות בענף התרבות הבידור והפנאי בתל אביב יפו. בניגוד לענפים אחרים מרבית המועסקים בתחום הם גם תושבי תל אביב למעלה מ-10,900 ספירה זו אינה כוללת יוצרים עצמאיים, סטודנטים בתחומי האמנויות השונים, או את אנשי אקדמיה בתחום התרבות.

היוצרים, האמנים ואנשי הרוח לוקחים חלק פעיל ביצירת הווי העיר עוד מימי הקמת העיר תל אביב. דוגמא לכך היא השתתפותם של אמנים ויוצרים בעלי שם בוועדי מנהל של גופי תרבות שונים.

עיריית תל אביב יפו הייתה חלוצה בארץ בהכרה בחשיבות של מתן הנחה משמעותית בארנונה לאמנים. צו הארנונה לציירים ופסלים מיושם כבר כמה עשורים ברחבי העיר. אולם ההגדרה המקורית של ציירים ופסלים כפי שהיא מופיעה בצו הארנונה היא אנכרוניסטית ואינה תואמת את תחומי העיסוק של האמנים במאה ה-21. העירייה הביעה נכונות להרחבת הצו. מדי שנה נהנים מהטבה זו בין 700 ל-800 אמנים פלסטיים בתל אביב-יפו, המתחייבים ליצור אמנות בלבד בחלל העבודה. העירייה עורכת ביקורת תקופתית בחללים אלה כדי להבטיח שאינם משמשים למגורים, להוראה או למכירת אמנות. דרך נוספת בה העירייה עוזרת לאמנים בהקצאת חלל עבודה בעיר היא בהשכרת מקלטים לאמנים במחירים מסובסדים. אך עזרה זו נעשית פחות ופחות אטרקטיבית בגלל הצורך לפנותם בתוך 24 שעות לטובת ייעודם המקורי.

על פי מחקרים שנערכו בשני העשורים האחרונים, ההתמקמות של אמנים בחללי עבודה זולים באזורים המאפשרים זאת, מהווה קטליזטור להתחדשות עירונית באותם אזורים. כניסתם של אמנים למתחמים נטושים ולשכונות בלתי מבוססות מביאה להתפתחות חיי חברה ומסחר מגוונים ומאיצה את תהליכי הפיתוח, כמו במקרה של נוה צדק ושינקין בעבר או פלורנטין וקריית המלאכה בשנים האחרונות. הם דוגמאות לכך.

3.4. מצוינות וגיוון בפעילות וביצירה התרבותית בעיר

○ רקע כללי

המתח המובנה בין תרבות קנונית-תרבות פופולרית, תרבות ממסדית-תרבות שוליים, אמנים מקצועיים-אמנים חובבים, הינו כר פורה לדיון ולמחשבה על אסטרטגיות עתידיות ועל גיבוש מדיניות התרבות בערים רבות בעולם ומהווה אינדיקציה למגמות ששולטות בשיח העכשווי.

בחיפוש אחר פתרונות יישומיים שיכילו את כל הספקטרום של העשייה התרבותית עולות שאלות מהותיות כמו: האם יש צורך בהפרדה של חללים או שאפשר לפעול במקום משותף? מהו התמהיל הנכון? איך והאם אפשר לגרום לסינרגיה בין מגוון הפעילויות? האם לטפח תחומי פעילות על פי דרישה או בהחלטה מקצועית מלמעלה?

חשוב לציין כי ההכרה בחשיבות של תרבות פופולרית ושל פעילויות עם הקהילה ובקהילה, לא עומדת בסתירה לשאיפה למצוינות אמנותית אלא להפך. קיימת הבנה שההשפעות הדו-כיווניות של הפעילויות הללו רק מפרות את השדה, ועולם התרבות נתפס למעשה כישות שנמתחת בין כל קצוות העשייה.

בעבר, קבוצות של יוצרים פעלו בנפרד או יחדיו תחת השפעות ורעיונות משותפים, תוך שאיפה בסיסית ליצור בתוך הגבולות הללו ובלי דגש משמעותי על חידוש וחדשנות. מתחילת המאה ה-20 רעיון האוונגארד – הגדוד שבראש המחנה בפירושו המילולי – החל לקבל נפח משמעותי בשדה היצירה: יוצרים רבים ראו את עצמם כנאבקים בממסד האמנותי השמרני, ומערערים על המקובל והידוע, תוך מחיקה אמתית וסימבולית של מה שנעשה לפניהם. במהלך השנים תנועות האוונגרד למיניהן, נעשו שמרניות והתמזגו בממסד האמנותי כשיוצרים חדשים אוונגרדיים תופסים את מיקומם.

כיום, מצופה מיוצרים להיות אוונגרדיים וחדשניים והממסד, מצדו מאמץ אותם לחיקו במהירות רבה שלא בהכרח תורמת להתפתחות רעיונות ופעולות עומק. היוצרים עצמם, לרוב מסיבות כלכליות, נאלצים להיענות לחיבוק כדי להמשיך לפעול. כאן עולות שאלות כמו כיצד ניתן לשמור על שני הקצוות בתנאים האופטימליים לכולם? כיצד ניתן לספק ליוצרים עצמאיים וחדשניים מקום בטוח בו יוכלו להמשיך לחקור וליצור בלי להיענות לכוחות השוק? וכיצד ניתן לאפשר לממסד להתנסות ברעיונות חדשניים מבלי להשטיח אותם?

מוסדות תרבות ידועים, מצטיינים ובעלי השפעה תרבותית נרחבת מתחזקים ומטופחים על ידי הרשויות, אך גם יוזמות צעירות – אוונגרד, אנדרגראונד, גראס רוטס (צמיחה מלמטה) מקבלות אפשרויות והזדמנויות לפעולה על ידי הרשויות, עם או בלי התניה לתוספת של מימון חיצוני ובהתאם להתפתחויות חדשות בעולם התרבות, כמו גם תוך התחשבות בקהילות הספציפיות ובחללים הזמינים לרשויות.

בעשורים האחרונים עולם התרבות מנכס אליו תחומים שונים והשילוב בין התחומים יוצר את החדשנות המצופה: קיים עיסוק רב בארכיטקטורה ובתרבות עירונית (אורבניזם), מחשבות חדשות על חינוך וקהילה, קיימות וגינון, המצאה ושילוב של טכנולוגיה לצרכי יצירה ועוד. כל אלו דורשים זמן, מיקום ואמצעים זמינים.

בליובליאנה שבסלובניה, לדוגמא, כספים שהגיעו מפרויקט "הזדמנות שנייה" של האיחוד האירופי, מימנו הסבה של מפעל האופניים לשעבר - ROG למרכז חברתי ותרבותי שמטפח תכנית עשירה של פעילות חברתית ותרבותית מתוך הכרה שתרבות עכשווית בעשייה צריכה מקום להתהוות ולהתקיים, ושהשימושים המוצעים צריכים להיות מגוונים ואינטגרטיביים, החל מהרצאות על פילוסופיה, מסיבות רייב, ארוחות לנזקקים והקרנות סרטים.

בברלין הוקם "סטודיו על התעלה" uferstudios, שנועד לספק חללי עבודה ליוצרים מתחום המחול והבמה, אך לא רק. מלבד חדרי ליוצרים, חללי חזרות והופעות, ואפשרות להכיר ולעבוד עם יוצרים שונים ומגוונים, היוצרים מקבלים תמיכה כלכלית ומערכתית שעוזרת להם בהפקה של עבודותיהם, יוזמת פסטיבלים ואירועים מיוחדים.

ZK / U בברלין הינו יוזמה של עמותת האמנים KUNSTrePUBLIK הרואה עצמה כמעבדה לפעילויות בין-תחומית שמתמקדת בתופעה של "העיר" והתפתחות עירונית דרך חילופי רעיונות בינלאומיים בנושאים גלובליים עם דגש על מעורבות מקומית. דרך תכניות שהות אמן קצרות וארוכות טווח מגיעות פרקטיקות חדשניות באמנות עכשוויות שנפגשות ועובדות בשיתוף פעולה מפרה עם חוקרים בתחומי הגיאוגרפיה, אתרופולוגיה, תכנון עירוני, אדריכלות ומדעי הרוח. החלל עצמו שהיה בעבר מוסך לאוטובוסים ורכבות מחולק לחללי עבודה ליוצרים ולחוקרים עם מטבח שיתופי, חללים גדולים יותר למפגשי קבוצה ופרויקטים גדולים, להקרנות סרטים ומופעי מוזיקה וחצר ציבורית גדולה.

○ תוכנית עיקריות:

- א. הגיוון התרבותי בעיר תל אביב-יפו הוא רב. מרבית המגמות בתרבות הישראלית, הקנונית והפופולרית צמחו בעיר תל אביב
- ב. עיקר גופי התרבות הגדולים, שהם הנתמכים המשמעותיים בעיר- עוסקים בתחום התרבות הקנונית (התאטרות המוסדים, גופי מוזיקה קלאסית, שני המוזיאונים הגדולים ומרכז המורשת הישראלית והיהודית). ניכר מחסור במוזיאונים בדגש על תכנים אוניברסליים- חדשניים ומרכזי מוזיקה העוסקים במוזיקה שאינה קלאסית.
- ג. העיר מהווה מקום להתארגנויות של קבוצות חדשות הצומחות מלמטה, שלעיתים רבות מתקשות לשרוד בעיר. לעומת העבר, כיום מוקמים מרכזי תרבות בערים נוספות, המושכים אליהם יוצרים צעירים כמו בחולון, בת ים וירושלים המתמרצים קבוצות צעירות לפעול בהם.
- ד. עיריית תל אביב יפו יכולה לנצל את העובדה שמרבית האיגודים והפורומים של תחומי האמנות יושבים בעירה.
- ה. המגוון התרבותי הוא הראשון להיפגע בשל יוקר המחיה ובשל התבחינים החדשים של משרד התרבות. בעוד שהמוסדות הקאנונים והקלאסיים עמידים מול איומים אלו, הגופים הקטנים, התארגנויות מהסוג הלא שיגרתי כמו קואופרטיבים ומקומות אלטרנטיביים לא מצליחים לשרוד והם מחפשים אפיקים חדשים ליצירה. א"יב- ארגון היוצרים העצמאיים עבר מתל אביב לבת ים, קבוצת סיסטם עלי שהינה קבוצה של מוזיקאים יהודים וערבים שפעלה בעבר ביפו עוברת לחולון. כמו כן היוצרים העצמאיים, האמנים, הרקדנים, המוזיקאים וכו' מהווים את הקהל הפוטנציאלי לתרבות השוליים והם מתקשים לחיות בעיר. עזיבתם האפשרית את העיר תפגע הן במגוון המוצע והן בכמות הקהל הפוטנציאלי הצורך את התרבות האלטרנטיבית.
- ו. אגף התרבות של עיריית תל אביב-יפו הציב את הזכאות לתמיכה שוטפת מטעם משרד התרבות הממשלתי כתנאי סף לתמיכה מצדה, ובכך הסינון הראשוני לתמיכה זהה לזה של מדיניות משרד התרבות. היקף התמיכה בגופי התרבות נקבע על בסיס ציון שמתקבל ביישום שיטת תבחינים, בדומה לשיטת משרד התרבות. בהתאם למנגנון זה, מוקצה לגוף הנתמך חלק יחסי מסך התקציב, בהתחשב במספר הגופים הנתמכים ובהיקף התקציב הכולל. תקציבי תמיכה מסוג זה ניתנים בעיקר למוסדות תרבות ולמתקני תרבות ואמנות (מוזיאונים, אולמות מופעים, סינמטקים, מוסדות מקצועיים, תחרות רובינשטיין לפסנתר וכדומה) ולאנסמבלים של תיאטרון ומוזיקה. גופים גדולים וקטנים זוכים לתמיכה עירונית, אך בשל הדרישה לעמוד בתבחיני משרד התרבות, גופי תרבות חדשים בני פחות מ-3 שנים או גופי תרבות מאוד קטנים אינם עומדים בקריטריונים לתמיכה מצב המקשה עליהם לשרוד את השנים הראשונות לפעילותם ומוביל לא פעם לסגירתם.

3.5 תרבות וקהילה

○ רקע כללי

בשלושת העשורים האחרונים גוברת התופעה של אמנים היוצרים פרויקטים עם ומתוך צרכי קהילות שונות כשהשפעתם על המרחב האמנותי, כמו על זה העירוני, מקבלת הכרה נרחבת. הפרויקטים הראשונים התחילו כיוזמות עצמאיות בשטח (Grassroots) במימון האמנים ו/או התושבים. עם השנים הופנו כספים עירוניים, ממשלתיים וקרנות פרטיות ליוזמות אלו, לאחר שרמתן האמנותית כמו גם התרומה לקהילה ולעיר קיבלו אשרור ביקורתי בשני התחומים. יוזמי הפרויקטים עובדים לרוב בקבוצות עבודה המורכבות מאמנים חזותיים מתחומי מדיה שונים, בשיתוף פעולה עם מומחים מתחומי העבודה הסוציאלית-קהילתית, אדריכלים ובעלי מקצוע נוספים. תחום האמנות בקהילה נוסד על רקע איבוד האמון במוסדות השלטוניים, התפרקות הקהילות המקוריות (בשל מגמות של ג'נטריפיקציה בשכונות) או מתוך אידיאולוגיה כנגד הפלישה של תאגידים למרחב ציבורי. בעשור האחרון צבר התחום תאוצה גם בישראל ולראיה, נוספו ברוב בתי הספר הגבוהים לאמנות קורסים אקדמיים הבוחנים את התיאוריות והפרקטיקות של התחום.

בהסתכלות רחבה על ערים מובילות, ניתן לזהות שיח על מרכז ופריפריה (גאוגרפיות ברמה הארצית, וחברתית ברמה המקומית). מתוך השיח עולות שאלות כמו מהי קהילה, ואיך משיגים שוויון והכלה חברתית גם בתחום התרבות. כשמנתחים פרויקטים בתחום התרבות ניתן לראות מספר מאפיינים בולטים שחוזרים על עצמם:

- פרויקטים מוצלחים של אמנות בקהילה דרושים מיפוי, מחקר והיכרות מעמיקה עם האזור ועם התושבים, ופרק זמן של ארוך כדי ליצור מערכת אמון בין הקהילה ובין האמנים.
- נדרשים יותר מחויבות וצורות חדשות של השתתפות מאשר רק הפצה ועידוד קהל לצורך תכנים תרבותיים שנקבעו מראש.
- עבודה עם קהילות תוך התייעצות וניתוח חסמים.
- מעבר מהשיח על רב תרבותיות (שמדגיש הבדלים) לאינטר-תרבותיות (שיתוף של קהילות שונות והשפעות הדדיות ביניהן).
- חשיפה למצוינות תרבותית במסגרת שיתופי פעולה מקומיים מעלים את האפקטיביות בבניית הקהילה ובתחושת השייכות לחברה העירונית הכללית
- קיימת מגמה בולטת באמנות בקהילה והיא העיסוק באקטיביזם חברתי כלכלי וסביבתי.

○ הגדרות ומושגי מפתח

* ההגדרות מדגישות ניואנסים שונים במגוון הרחב של הפרקטיקות, דבר שמעיד על החשיבות ועל היקף התופעה בעולם כולו.

- קהילה - אנשים שיש ביניהם קרבה גאוגרפיה, תחומי עניין משותפים או כל חיבור אחר אורגני או מתגבש.

- **קולקטיב אמנים** - יוזמה משותפת של קבוצת אמנים עם מטרות שנועות בין רכישה מרוכזת של חומרים ושותפות בציוד וחללי עבודה ותצוגה, ועד יצירה של פרויקטים עם קו אידיאולוגי משותף.
- **אמנות מעורבת חברתית** - (**Socially Engaged Practice**) נמצאת בתפר שבין אמנות לאקטיביזם. חלק חשוב מהפרקטיקה של האמנים שעובדים בתחום זה הוא ההשתלבות בקהילה הספציפית בה הם רוצים לעזור, לחנך או פשוט לשתף, והתוצרים כמעט תמיד בעלי גוון פוליטי חברתי. מטרתם של האמנים היא לעזור לקהילה לפעול למען מטרה משותפת, להעלות את המודעות ולעודד שיחה סביב נושאים, ואולי אף לשפר את מצבם הגופני או הפסיכולוגי.
- **הביטוי המפנה החברתי** - (**Social Turn**) - מתייחס לאמנות שנוצרת ומיועדת למקומות שאינם מוזיאונים או גלריות. זוהי אמנות שיתופית המתמקדת בשינוי חברתי בונה, ומסרבת להיתפס כאליטיסטית או עם כיוון מסחרי צרכני. הביטוי נטבע לראשונה בשנת 2006, כדי לתאר את החזרה בשנים האחרונות לעיסוק באמנות חברתית כשהאנשים המשתתפים משמשים גם כמדיום ו/או החומר של העבודות.
- **אמנות במרחב הציבורי** - (**Public Art**) אמנות המוצגת מחוץ למבנים מוסדיים מוכרים, כדי ליצור קשר ישיר ובלתי אמצעי עם קהל רחב. בשנים האחרונות הנטייה הרווחת של יוצרי ומזמיני העבודות היא התייחסות כמעט מפורשות לנושאים פוליטיים חברתיים. התוצרים יכולים להיות פסלים, הליכות עירוניות, תהלוכות ועוד.
- **אמנות השתתפותית** - (**Participatory Art**) פעילות שמעודדת אינטראקציה חברתית חופשית בצורות שונות של עשייה ומספקת הזדמנויות למעורבות חברתית מחוץ לנורמה. עצם ההשתתפות בפעילות נחשבת לתוצר האמנותי.
- **איכות חיים סובייקטיבית** - (**Subjective Wellbeing - SWB**) בשנים האחרונות נערכים מחקרים רבים ומצטברות ראיות משמעותיות לגבי השפעת האמנויות והתרבות, על הרווחה של תושבים.
- **רב תרבותיות** - היא גישה אשר מדגישה את חשיבות הקבלה של זהויות תרבותיות שונות. התפיסה הרב-תרבותית מניחה, כי האדם יכול להיות שותף בכמה הקשרים ומעגלים של זהויות, ולנוע בחופשיות ביניהם.
- **בין תרבותיות** - היא גישה שמדגישה את החשיבות היכרותן של קבוצות תרבותיות במקום מסוים, השונות אחת מן השנייה ומאמינה כי רק בהשפעה הדדית ניתן לשמור על הזהויות תוך צמיחה משותפת.
- **העצמה קהילתית** - קיום מנגנונים ותהליכים בקהילה, המאפשרים העצמת פרטים וקבוצות בתוכה.
- **Place Making** - גישה משולבת לתכנון, וניהול של שטחים ציבוריים. המיקום מנצל את נכסי הקהילה המקומית, את ההשראה ואת הפוטנציאל שלה, מתוך כוונה ליצור מרחבים ציבוריים המקדמים בריאות אנשים, אושר ורווחה.
- **אמן בקהילה** - מסגרת של מנהל התרבות אשר נועדה לעודד אינטראקציה בין אמנים לתושבים בפריפריה ושכונות מוחלשות.

איך אמנויות משפיעות על קהילות						
קהילה	קהילה חברה	תרבות	כלכלה	בין אישי	קוגניטיבי / פסיכולוגי	בריאות / חומר
קהילה	בונה הון חברתי על ידי יצירת מעורבות של אנשים, על ידי חיבור בין ארגונים זה לזה ועל ידי מתן חוויית המשתתפים בארגון ועבודה עם השלטון המקומי ועמותות.	העלאת מודעות ותחושת זהות קהילתית ויעילות	משכורות לעובדים	בונה קשרים בין יחידים וקבוצות, מדגיש את היכולת לעבוד עם אחרים ולתקשר	מגביר את תחושת היעילות האישית וההערכה העצמית משפר את תחושת השייכות או ההתקשרות של אנשים לקהילה	בונה קשרים בין מעודדת התנדבות, המשפרת בריאות. מגבירה הזדמנויות לביטוי עצמי והנאה. צמצום העבריינות בקרב בני

מתוך מחקר של אוני' פרינסטון 2002 Joshua Guetzkow

סיכום טבלת המנגנונים:

האמנויות הוכחו כיעילות לשיפור הביצועים האקדמיים ומשמעת תלמידים (Fiske 1999, Remer 1990).

האמנויות מחיות את שכונות ומקדמות שגשוג כלכלי (Costello 1998, SCDCAC 2001, Stanziola 1999, Walesh 2001).

השתתפות פעילה באמנויות משפרת את הרווחה הגופנית והפסיכולוגית (Baklien 2000; Ball and Keating 2002; Bygren, Konlaan and Johansson 1996; Turner and Senior 2000).

האמנויות מספקות זרז ליצירת הון חברתי והשגת מטרות קהילתיות חשובות (Goss 2000, Matarasso 1997; Williams 1995).

דוגמאות לפרויקטים בתחום התרבות והקהילה מהעולם ○

מקום: ליברפול-לידס שנה: 2009

הארץ המבטיחה - פרויקט אמנות ציבורית שנהגה על ידי קולקטיב אמנות, ארכיטקטורה ועיור גרמני (Raumlaborberlin).

הקבוצה פעלה במרחב הציבורי סביב תעלת ליברפול-לידס בשכונה של מעמד הפועלים המאופיינת בהזנחה פוסט-תעשייתית ואדישות קהילתית.

בהשראת נרטיב היסטורי מורחב על השכונה שהורכב מעובדות, מיתוסים עירוניים, ומהדמיון - הם הפכו מבנה ריק של בית ספר למוזיאון היסטורי, עיצבו מחדש פארק ציבורי, הרכיבו מבוכ, ובנו פסלים אינטראקטיביים שפעלו כציוני דרך חדשים בעיר.

Pototype of Space to Deal with Hospital Emotions

איפה: פרפגנון, צרפת שנה : 2003

אב טיפוס לחלל שמתאים לרגשות בית חולים (Prototype of Space to Deal with Hospital Emotions)

האמן הקטלני ז'וזף-מריה מרטין הוזמן על ידי Art à Hôpital program שבצרפת לעשות עבודה בבית חולים.

הוא יצר מרחב רב-תכליתי בשיתוף עם האדריכל אלאן פידאנזה ועם מנהל בית החולים, רופאים, אחיות ועובדים סוציאליים. החלל מציע אווירה נוחה, שבה מטופלים ומשפחות יכולים להתמודד עם תגובות רגשיות למוות, מחלה, לידה וחוויות אחרות לפני החזרה הביתה, וביסודו של דבר ליצור בית חולים חדש ושירות קהילתי. בעקבות הצלחת הפרויקט הזה, האמן והאדריכל הוזמנו לפתח גרסה שנייה בבית החולים המחוזי של קסטלו במדריד.

Josep-Maria Martín

שנים: 1996-97 במספר מקומות באירופה.

טיפול מונית (Therapy Taxi) הוא פרויקט של הצמד האמנותי השוודי ביגרט וברגסטרומ. הפרויקט היה למעשה שירות מונית מעוצב שלקוח נוסעים ליעדם בתעריף מונית רגיל. בתוך המונית היה כיסא שכיבה, שבו יכלו הנוסעים לשכב ולדבר על דאגותיהם ובעיותיהם. הנהג/ת היו פסיכואנליטיקאים ששוחחו עם הנוסעים כשברקע הייתה מוסיקה מרגיעה והנוסעים יכלו לחזור, להקשיב, להירגע תוך כדי נסיעה ברחבי הסביבה העירונית.

Bigert & Bergström

איפה: רוטרדם שנה: 2008

בית חינמי (Free house)

פרויקט מתמשך לעיצוב מחדש של שוק אפריקאנדרויק, שוק מוזנח הממוקם בשכונה בדרום רוטרדם, עם שיעור אבטלה גבוה ומהגרים רבים. יוזמות הפרויקט- אמנית ואדריכלית - עבדו עם אמנים, מעצבים, מוכרים בשוק תושבים ואחרים כדי לפתח תוכנית חדשה לשוק, לשקם אותו כמקום של ייצור תרבות וחיוניות קהילתית.

Jeanne van Heeswijk and Dennis Kaspori

○ תיאור מצב קיים בנקודות

- הקמת מנהל קהילה בעירייה, והכרה עירונית בחשיבות ההיבט הקהילתי בעיר.
- אגף התרבות כחלק ממנהל קהילה בעירייה.
- בעיר תל אביב יפו קיימת מעורבות גדולה של תושבי העיר בנעשה בה.
- בתל אביב ריכוז הגבוה ביותר בארץ של אמנים ואנשי רוח.
- אמנים ואנשי רוח המהווים חלק מהקהילה המקומית בשכונות השונות.
- בעיר תל אביב מספר רב של קהילות ישראליות ובינלאומיות ורובן ככולן שותפות לתפיסת עולם ליברלית.
- סמיכות וזמינות למוסדות תרבות (בעיקר באזורי מרכז העיר).
- מספר רב של מרכזים קהילתיים (בעיקר באזורי דרום ומזרח העיר).

- ביקוש גבוה לפעילות ברוב המרכזים הקהילתיים.
- הנגשה של אירועי תרבות באמצעות הדיגיתל לתושבי העיר ובפרט לשכונות דרום ומזרח העיר.
- העירייה מובילה תהליך של הנגשת תרבות לקהילה: ספרייה ניידת, קיום אירועים ברחבי העיר (בכל שכונה, כגון "גינה לי"), אירועים חגיגיים ועוד.

○ מוקדי תרבות מקומיים

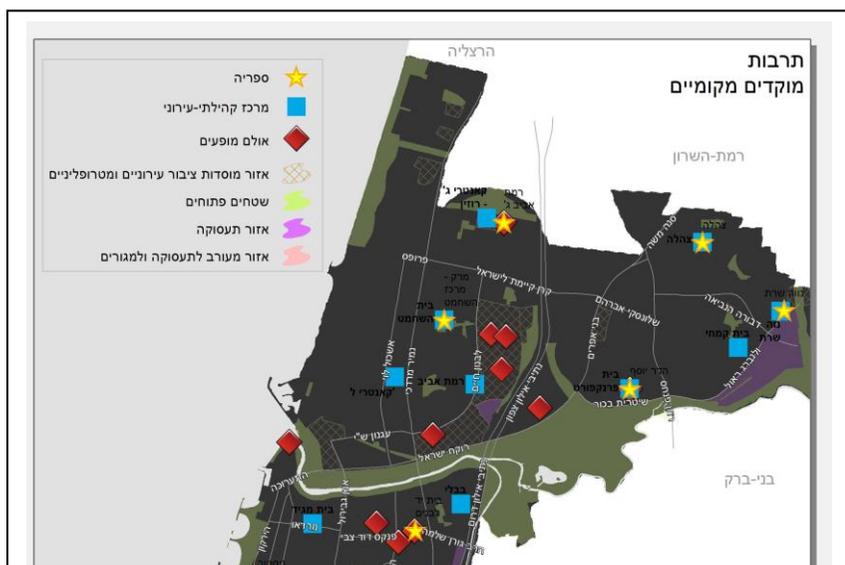
ברחבי העיר פועלים ספריות ומרכזים קהילתיים עירוניים המתפקדים כמוקדי תרבות מקומיים ונגישים המציעים לתושבים מצד אחד שלל פעילויות כגון חוגי אמנות, מוזיקה, מחול, מופעים ומצד שני חללים ליצירה עבור היוצרים המקומיים:

34 מרכזים קהילתיים פועלים ברחבי העיר כולל מרכז לקהילה הגאה בגינת מאיר ו-2 מרכזי צעירים במרכז העיר וביפו. בנוסף פועלים מרכזי יצירה עצמאיים כמו TAMI בקיבוץ גלויות 45 שהינו חלל יצירה המשלב טכנולוגיה ואמנות.

מרכזי מוזיקה – הקונסרבטוריון למוזיקה במרכז העיר, ומרכז המוזיקה ביפו- מהווים מרכזים ברמה כלל עירונית וברמה המקומית. קונסרבטוריונים נוספים פועלים בדרום בבית בארבור, נווה אליעזר, במזרח העיר בבית דני ובצפון מזרח העיר בנוה שרת.

22 ספריות עירוניות עם כ-900 אלף ספרים פרוסות ברחבי העיר הספריות כיום סורקות חלק מהספרים ומאפשרים גישה אלקטרונית. הספרייה העירונית המרכזית

בית אריאלה ממוקמת במרכז העיר ומציעה מגוון פעילויות של קורסים וסדנאות, פעילות לילדים, מייק טק-מקום ליצירה פיזית דיגיטלית. ספריות קטנות ניידות פזורות במרחב הציבורי ברחבי העיר בחוף הים ובשדרות. בנוסף להן פועלות ספריות ייחודיות כמו ספרית לוינסקי לאוכלוסיית הזרים בנוה שאנן המתפקדת גם כמרכז תרבותי וספריית יונג אידיש בתחנה המרכזית החדשה.

○ תובנות עיקריות

- המעבר לשילוב תרבות וקהילה בעיר תל אביב יפו עולה בקנה אחד עם המגמות הכלליות בעולם, ובערים מובילות בפרט אך הוא כולל אתגרים ודורש משאבים על מנת לייצר חיבור אמתי והדדי:
- א. הבנת מורכבות המושג קהילה- לא בהכרח רק קהילות גאוגרפיות. יש להתייחס גם לקהילות מקצועיות, קהילת שוחרי אמנות, וקהילת האמנים- כרגע בתל אביב יפו ההתייחסות היא גאוגרפית בלבד, מלבד הקהילה הגאה.
 - ב. עולה השאלה כיצד מייצרים קשר הדדי בין קהילה ואמן. כרגע קיים תסכול וניכור מצד קהילת האמנים בעיר אשר מרגישים "מנוצלים", מתקשים יותר ויותר לפעול בעיר בשל גורמים כמו יוקר המחיה, ארנונת עסקים על גופים שפועלים בתחומי תרבות חדשים, מתחמי יצירה נסגרים, בירוקרטיה המקשה על יצירה במרחב הציבורי, שכר אמן משתנה ולא קבוע בפרויקטים השונים של העירייה.
 - ג. סוגיה נוספת עוסקת בשאלה כיצד משמרים את הסטנדרט הגבוה של מצוינות בתרבות בתל אביב יפו כאשר באים לפעול עם הקהילה ובתוכה. היום המפגש בין תרבות וקהילה ברובו חובבני ובנוי על פעילות במתנ"סים בהם אין כמעט אנשי מקצוע בתחום התרבות, כאלה שביכולתם להתוות המדיניות ולהוביל את הפעילות. דוגמא יוצאת דופן הינה גלריית קן 16 שפועלת במתנ"ס נוה אליעזר.
 - ד. תחרות גוברת עם השוק הפרטי בהיצע של חוגים הופכת את חלק מהמתנ"סים לפחות אטרקטיביים. (השכר למורים המלמדים במתנסים לרוב נמוך משכר למורים בשוק הפרטי).

ה. שאלת הקהלה צרכני התרבות, הינה שאלה שהערים המובילות בתחום התרבות והאומנות מתמודדות אתה- כיצד לוודא שגם הדור הבא של צעירים ימשיך לפקוד את מוסדות התרבות הקיימים בעיר. גם בתל אביב יפו ניתן לראות שהגיל הממוצע של צרכני האמנות בתאטרות, פסטיבלים ומוזיאונים הוא בעיקר של הגיל השלישי. רוב גופי התרבות הקאנוניים בעיר אינם מייעדים פעילות מיוחדת לצעירים וילדים.

ו. תחום החינוך לתרבות בעיר, אינו מספיק מפותח. כאשר הוצגה תכנית חינוך מיוחד לעיר לא נכללה בו התייחסות מעמיקה לתרבות ולשפע הקיים בה, שהינה מאפיין ייחודי לעיר. מוקדי תרבות מקומיים: מניתוח פריסת המוקדים המקומיים עולה כי בשכונות בהן המצב החברתי-כלכלי נמוך (מזרח העיר ודרום העיר, נוה שרת, הדר יוסף ועוד) יש היצע רב של מרכזי קהילה, מוסיקה וספריות): מרכזים קהילתיים - רוב אזורי משורתיים, בעיקר בדרום העיר ובמזרחה. במרכז העיר, וצפון מזרח העיר, חלק מהשכונות אינן משוררות באופן מיטבי. למרות שמרכז העיר מרוכזים עיקר מרכזי התרבות, הקשר של הקהילה למרכזים אלה רופף (אין לתושבים שייכות למוסדות הללו כמוקד קהילתי). יחד עם זאת, קיימת מגמה עירונית להתאים את המרכז העירוני לאופי הקהילה המקומית (מרכזי הצעירים במרכז וביפו, מרכזי הקהילה הגאה, מרכזי קהילתיים דב הוז, מרכז קהילתי פלורנטיין). בנוסף, יש מגמה של שימוש רב תכליתי במבנים עירוניים לטובת הקהילה (בנין העירייה לטובת קשישים וילדים, השכרת חללים לציבור הרחב במרכזים קהילתיים) אולמות מופעים- בולט העדר של אולמות בצפון מזרח העיר ובצפון רובע 9. המשמעות היא הנגשה ברמה נמוכה יחסית של מופעים. ספריות- חלק מהספריות אינן נותנות מענה לצרכים עכשוויים, חלקן מיושנות (ביד אליהו הספרייה ממוקמת בחדר ששימש חנות קטנה). הספריות לא ערוכות לתת מקום לתחומים נוספים כמקובל היום בעולם.

3.6 מעורבות העירייה בתחום התרבות

○ רקע כללי:

עיריות שונות בעולם מעורבות ברמות ובדרכים שונות בתחום התרבות. כמו כן ישנם הבדלים בהגדרה של תחום המעורבות. עד העשור האחרון מחלקות התרבות כללו את האמנויות, תרבות הפנאי והספורט בהרבה מערי העולם. לעומת זאת בערי תרבות מובילות וכיום גם ביותר ויותר ערים אחרות ישנן מחלקות ייעודיות לתחום התרבות והאמנות. העיריות מתמודדות עם מספר שאלות ואתגרים בתחום התרבות. ראשית קיימות שאלות הערך והטעם. כיצד עירייה יכולה להכתיב מה הוא אמנותי ומה לא? בערים המובילות בעולם קיימות ועדה או מועצה מקצועית המייעצת לבעלי התפקידים העירוניים שבוחרים את הפרויקטים, וקובעים את שיעור התמיכות שיינתנו למוסדות השונים ואת הפעילות התרבותית שתתקיים במסגרת העירונית. רמת השקיפות בנוגע לקבלת ההחלטות משתנה מעיר לעיר. האתגר השני הוא החשש בפני צנזורה ולקחת צד פוליטי ברמה העירונית. בנוסף, ישנם גם מקומות שעמדות נואו ליברליות נשמעות ונשאלה השאלה במקומות אלה האם התרבות לא צריכה להתנהל כמו כל ענף אחר בשוק החופשי. יש לציין שכיום הדעה הרווחת היא שתרבות הינה מנוף לשגשוג עירוני הן ברמה הכלכלית והן ברמה החברתית ולכן הערים המובילות בעולם, בוחרות להיות מעורבות בעשייה התרבותית בעיר. ההצדקות למעורבות ציבורית בתרבות ובאמנויות על אף

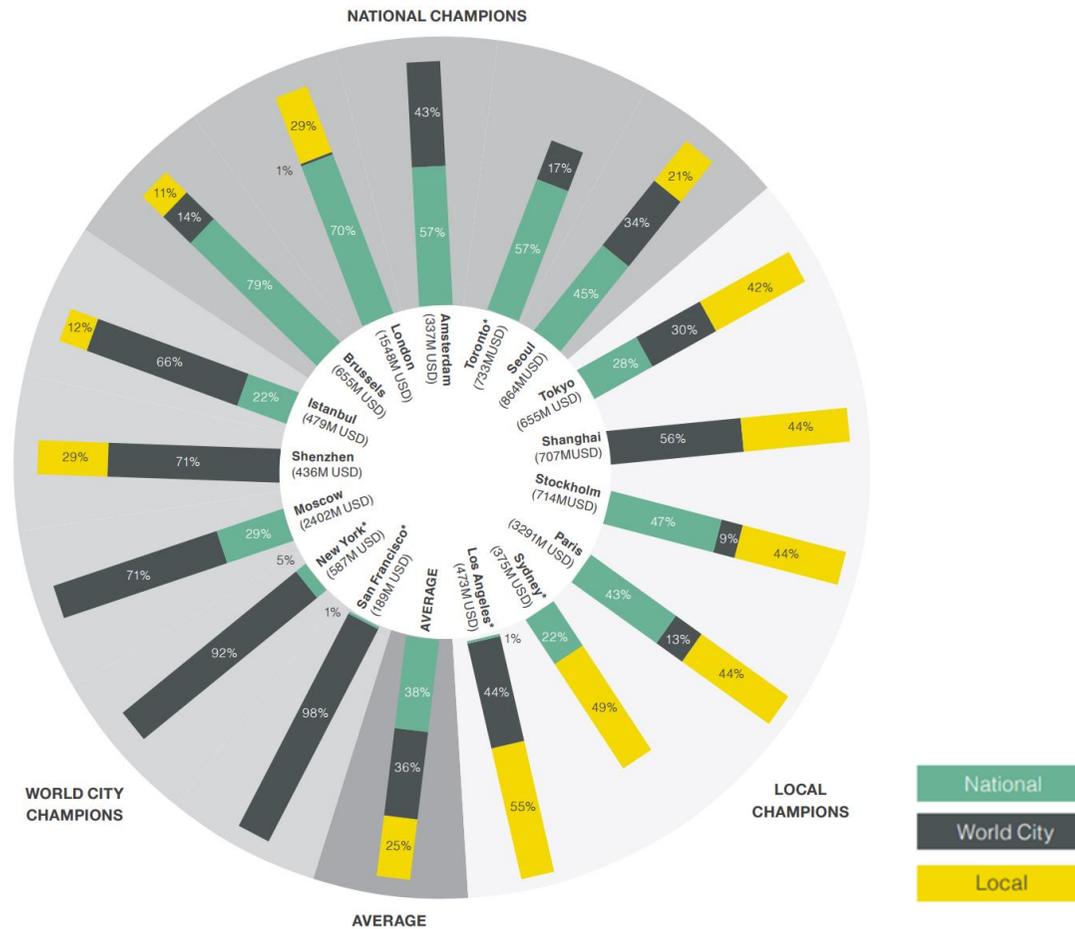
הקשיים המצוינים לעיל היא רווחת התושבים, שימור המורשת ויצירת תחושת שייכות למקום. בחלק מן הערים בעולם הוגדרו הצדקות נוספות כמו עידוד רב תרבותיות, תרבות וקהילתיות, לכידות חברתית במרחב הציבורי, מניעת הדרה וצמצום הפערים בין מרכז ופריפריה בעיר.

קיים שוני גדול בין הערים בנושא מקור המימון לתרבות. בפרויז ובמוסקבה יש השקעה לאומית גדולה בתרבות המצטרפת להשקעה עירונית גדולה. ניו יורק ואיסטנבול ממנות את מרבית העשייה בתחום התרבות מתקציבים עירוניים עם מעט תמיכה ממשלתית, ועיריות כמו לוס אנג'לס וסן פרנסיסקו ממנות את תחום התרבות ללא תמיכה ממשלתית בכלל. בלונדון התקציב השנתי עומד על 1.6 מיליארד דולר בשנה. ביחס לערי תרבות בסדר גודל שלה ההשקעה של העירייה ברמה העירונית הכוללת הוא זעום. בשנים 2014-2015 עמד תקציב העירייה לקידום התרבות מנקודת מבט עירונית כוללת על 19 מיליון דולר בלבד (2 אחוז מסך כל התקציב המופנה לעיר מכלל המקורות הכספיים הציבוריים) כאשר 12 מיליון דולר מתוכם מופנים לטובת מוזיאון לונדון והשאר לטובת פרויקטים המתרחשים בעיר כמו שבוע האופנה או פסטיבל הסרטים. בלונדון רבתי 33 רשויות מקומיות האחראיות על 32 רובעים ועל THE CITY OF LONDON. כל אחת מהרשויות אחראית באופן עצמאי על תחום התרבות שלה ואותם היא משקיעה בספריות, מוזיאונים, גלריות, תיאטראות, בידור, פיתוח אמנויות, ארכיונים ומורשת. 64% ממקורות המימון לפעילות ברשויות מגיע מהממשלה והשאר ממסים עירוניים. סך ההשקעה של כל הרשויות בשנים 2014-2015 עמד על 447 מיליון דולר והיווה כ-28 אחוז מהשקעה הציבורית בתרבות בלונדון. ההשקעה העיקרית בתרבות העיר לונדון מגיעים מהרמה הלאומית ממשלת ממשד התרבות המדיה והספורט, מהמועצה לתרבות של אנגליה ומועצת הפיס האנגלית. גובה התמיכה ברמה הלאומית בשנים 2014-2016 עמד כל 1.082 מיליארד דולר. הכספים הלאומיים מופנים למוזיאונים לאומיים, למענקים לעמותות ולאמנים אשר ממצבים את העיר כבירת התרבות האנגלית והבריטית. סך התמיכה הלאומית יש לציין כי באנגליה חלק לא מבוטל מהתקציב מגיע גם מפילנתרופיה פרטית.

National, world city and local funding of culture by city

Culture-dedicated public expenditure, 2014-15

מתוך דו"ח פורום ערי תרבות 2017 http://www.worldcitiescultureforum.com/assets/others/170504_WCCF_FullReport.pdf

דוגמאות למעורבות עירונית בתחום התרבות. השקעה, אג'נדה ותפיסה מרחבית

ברלין היא מדינה בפדרציה הדמוקרטית הגרמנית ובירתה. העיר מנוהלת ע"י ראש עיר, הסנאט ובית נבחרים. רוב שכונות העיר נוגעות בגבול קצה העיר, מלבד שלוש שכונות. מרכז העיר בתוך מעגל המסלול של הרכבת המהירה. דרך המימון של האמנויות והתרבות מורכבת והשיטה של הכללת כספים שניתנים ע"י המדינה למימון התרבות של העיר ברלין הוא בבחינת חידוש.

מקורות המימון של פעילות התרבותית בעיר :

1. הרפובליקה הפדרלית של גרמניה (40.2% מתקציב של 845 מיליון יורו ב-2010).

2. עיריית ברלין, דרך הסנאט, לצורך מוסדות ותוכניות תרבות (45.6% מתקציב של 845 מיליון יורו ב-2010).

3. השלטון העירוני (12 רובעים) מממנות את מוסדות התרבות (14.2% מתקציב של 845 מיליון יורו ב-2010).

רוב מוסדות התרבות ממוקמים בתוך מרכז העיר והשלטון העירוני מכוון למטרות התרבות של העיר כמכלול ולא לחלקים מסוימים בתוכה. המימון של מוסדות תרבות מקומיים, הוא באחריות הרובעים של ברלין. האג'נדה התרבותית של הרובעים מכוונת לספריות ומוזיאונים מקומיים, בתי ספר למוסיקה ולאמנות לצעירים וכן גם לחינוך מבוגרים. בנוסף לתקציב הרגיל שלהם, הרובעים מקבלים כסף מקרן מיוחדת לרובעים ומקרן נוספת לחינוך תרבותי. קרנות מיוחדות של מפעל ההגרות וקרנות פרטיות הן מקור של משאבים פיננסיים למוסדות התרבות המקומיים. כסף הניתן ע"י משרד התעסוקה מאפשר למוסדות ולאחרים את ההזדמנות לאנשים בלתי מועסקים סכומי כסף קטנים. "שוק העבודה המשני" מאפשר למוסדות התרבות גישה לכוח אדם נוסף לצורך ביצוע עבודות שונות. בדרך כלל, מימון התרבות ע"י הסנאט והמחוזות צבוע למטרות תרבותיות בלבד. פיתוח אזורי, במיוחד לאזורים הלא מפותחים, ממומן ע"י מחלקת הפיתוח האורבאני העירוני וע"י הממשל הפדרלי.

לסיכום, יש הבחנה ברורה בין היקף המימון המשמעותי של מוסדות תרבות כמו תיאטרון, אופרה, מוזיאונים וכו' הנמצאים בעיקר מרכז העיר, ובין מוסדות התרבות הקטנים יותר שמחוץ למרכז העיר הממומנים במידה צנועה מאוד. רובע נויקולין בדרומה של ברלין מאופיין ב אחוז גבוה של תושבים ממוצא זר והוא אינו אחד האזורים האטרקטיביים למגורים. ברובע קיימים מוסדות ומתחמי תרבות, חלקם הוקם בשנים האחרונות. התשתית התרבותית של נויקולון –במובן הצר- נוצרה ע"י הגלריה ב- SAALBAU האופרה של נויקולון, מוזיאון נויקולון ובית גרופפשאד. רשת התרבות של נויקולון מנגישה את המתחמים ומפתחת את עבודתם. פרויקט הדגל של הרובע הוא פסטיבל האמנות המתקיים בכל חודש יוני. יוזמות תרבות מכוונות לשיפור איכות החיים של נויקולון ולשיפור דימוי הרובע.

ביחס לכלל הרובעים, ברלין נמצאת במקום הראשון אך. לרובעים תפקיד חשוב. בניהול של מוסדות התרבות הקיימים ברובעים, ברלין נוקטת גישה מלמטה למעלה-BOTTOM UP – ומתחמי התרבות ברובעים הוקמו ע"י אמנים ותושבים. אפשר לומר שמעורבות של העיר המרכזית בשיפור הרובעים מבחינת הפעילות התרבותית מצומצמת, אף כי העיר נענית ליוזמות של אקטיביסטים. בתכנית הסטודיואים לאמנים הצליחה העיר ליצור את הקשר בין חידוש אורבאני וסדר יום חברתי תרבותי. הביזור של משימות בתחום התרבות יוצר מערכת קשרים הדוקים בין האדמיניסטרציה והתושבים. בברלין מיושם הביזור המרחבי ביחס לסמכות לקבלת ההחלטות ברובעים והמקורות הכספיים המועברים (פחות או יותר) לגופים הקשורים ברובעים השונים של ברלין.

פריז, מאופיינת בצפיפות האוכלוסייה גדולה ביחס לבירות אחרות באירופה וכוללת 20 רובעים. רק שני רובעים - הרובע ה-12 והרובע ה-20 נחשבים לרובעי הפריפריה של העיר. בפריז מתקיים ביזור בפועל של מוסדות תרבות ואמנות, תיאטרונים, ומתחמי מוזיקה בכל אחד מהרובעים, כך שלכל רובע יש כוח משיכה משלו מבחינה תרבותית. המימון של מוסדות התרבות נעשה, בחלקו ע"י המדינה למוסדות ומוזיאונים שונים, בחלקו ע"י עיריית פריז ובחלקו במימון משותף של המדינה ועירייה. העירייה מקצה תקציב מיוחד לרובעים בשיעור של יורו אחד לתושב לשנה למימון פעילויות תרבות קהילתיות ומקומיות. הגישה של פריז לניהול מוסדות התרבות היא של TOP DOWN, ז"א סמכות קבלת ההחלטות ביחס למוסדות התרבות היא מרכזית, דרך ראש העיר, יועץ התרבות העירוני ומועצת העיר לענייני תרבות. העיר פועלת להגדלה משמעותית של תקציבי התרבות ולחלוקה שוויונית של משאבי התרבות בין הרובעים. העיר משפרת את הגישה לתרבות לכל תושביה, העניקה זכות כניסה חינם לתערוכות של האוספים הקבועים בעיר, משווקת ומפתחת את הספרייה ומציאה לפועל רפורמה בבתי הספר למוסיקה. העיר גם מעניקה תמיכה חזקה ליוזמות תרבות מקומיות, כולל לארגונים קהילתיים, לאמנות רחוב, תיאטרונים קטנים, סרטים קצרים, חברות מחול ומוסיקה וכו'.

משנת 2001 נוקטת העירייה ביוזמות מרחיקות לכת לחיזוק השוליים של העיר.

החל משנת 2001 העיר פיתחה תחום רחב של מוסדות תרבות בשולי העיר. העיר בנתה מרכז למוסיקה ומרכזי תקשורת גדולים באזורים הפריפריאליים והיא מפעילה מרכזי תרבות ברובע העשירים הנקרא MENIL MONTANT במזרח וברובעים נוספים. בנוסף לכך, העיר מקצה תקציב מכוון לרובעים לצורך פעילויות תרבותיות שלהם. בין התוכניות שפותחו במיוחד לרובעי הפריפריה אפשר למצוא את "לילת הלילה הלבן". בנוסף לכך עיריית פריז קבעה תכניות "הצ'רטר לשיתוף פעולה תרבותי" ו"פריז העיר של תרבות ויצירה" המספקות תמיכה חזקה לפעילות תרבות לשולי העיר.

העיר מוכיחה מחויבות חזקה לאזורי הפריפריה שלה ע"י ייזום והקמה של תחום רחב של מוסדות תרבות חדשים, כמו המרכז לתרבות האסלאם. בשכונת MENIL MONTANT במזרח פריז יש מגוון עשיר של מקומות ומוסדות תרבות ותיקים וחדשים. ביניהם: תיאטרונים ציבוריים כמו תיאטרון קולין ולה טרמאק וכמו כן תיאטרונים פרטיים כמו התיאטרון של MENIL MONTANT. המתחמים לה מרוקנרי LA MAROQUENIE ("המרוקנית") ולה פלש דור קשת הזהב) הם מתחמי מוסיקה מפורסמים. בנוסף לכך נמצאים מוסדות בסדר גודל בינוני כמו מתחמי מוסיקה, כגון הסטודיו דה לרמיטאג', הקפה של הספורט ובר 96. קיימים מוסדות קטנים נוספים המייצגים אומונויות שונות והרבה גלריות התאחדו יחד בצפון מערב הרובע ובית הקולנוע המשוכלל גמבטה ממוקם ליד עיריית הרובע.

בשנים האחרונות הקימה עיריית פריז 3 מוסדות תרבות חדשים: מרכז תרבות קרה דה בודאן, ספריית המדיה, המדייטק מרגוריט דורס ובית האמנויות לחובבים. בית הקולנוע המשוכלל אטואל לילה ETOILE LILAS הפיתוח התרבותי של הרובע הוביל לשיפור בתנאי המגורים ולעליית מדרגה של האזור.

אפשר לומר שיכולת ההשפעה על קבלת ההחלטות בתחום התרבות קטנה יותר מזו של הרובעים של ברלין. עיריית פריז מנהלת מדיניות צנטרליסטית מצד אחד (קובעת את המדיניות ונותנת את המשאבים הכספיים) ומצד שני, היא מנהלת מדיניות של ביזור מרחבי של מוסדות התרבות בתוך כל הרובעים, בניגוד לברלין שבה רוב מוסדות התרבות העיקריים נמצאים במרכז העיר.

וינה

וינה היא עיר הבירה של אוסטריה- מדינה של פדרציות, רוב אוכלוסיית וינה מתגוררת ברובעים הפריפריאליים ולא במרכז העיר.

מוסדות התרבות נתמכים בחלקם ע"י המדינה ובחלקם ע"י העירייה. בתי התיאטרון הגדולים ובתי האופרה ומוזיאונים של המדינה מתוקצבים ומוחזקים ע"י המדינה. העירייה אחראית על בתי התיאטרון הבינוניים והקטנים. יש לציין שרוב המוסדות של התרבות נמצאים בשכונות הפנימיות של העיר. העירייה מממנת מספר גדול של פסטיבלים גדולים ובינוניים לתיאטרון, אופרה, ספרות, קולנוע, צילום ומוסיקה. רק לפסטיבלים של התיאטרון והאופרה יש הפקות מחוץ למרכז העיר.

ההחלטות ביחס לתרבות מתקבלות ברמות שונות ע"י ראש העיר, היועץ לתרבות, הוועד העירוני והוועדה העירונית לתרבות. העירייה השקיעה 227.5 מיליון יורו על תרבות. במושגי תקציב של עיריית וינה מדובר בתקציב גבוה מאוד בגלל מספר אייטמים תקציביים הקשורים בעקיפין בתרבות. החלק הארי של המימון העירוני הולך למוסדות ולפסטיבלים ולפעילויות הקשורות לרובעים הפנימיים. דוברת העיר בנושא תרבות העריכה ש 80% מהתקציב הולך לרובעים המרכזיים הפנימיים. יש מעט מוסדות בגודל בינוני בשוליים של וינה המקבלים מימון ישיר מהעירייה. בנוסף לכך עומד לרשות 23 הרובעים תקציב תרבות בסכומים כסף משתנים. **ברובעים** הפרבריים של וינה הקימו לאחרונה מספר מוסדות תרבות גדולים, ברוט פבריק שהוקמה ע"י חברה פרטית LOFT CITY GMBTT S CO.KG. בית חרושת ללחם הפך למתחם בשכונה העשירית של וינה שמאכלס גלריות לאומנות יוזמות תרבותיות של ארגונים סדנאות ופעילויות אחרות.

מרכז חינוך סימרינג ברובע ה 11 שהוקם ע"י עיריית וינה ומאכלס מרכז חינוך ענק של ספרייה ציבורית, בית ספר למוסיקה. מרכז לקונצרטים בקומה התחתונה של בית גזומטר (ברובע 11). קיימת רשימה של מקומות תרבות בעלי חשיבות ברמה גבוהה בשוליים של וינה שהוקמו ע"י העירייה, החברה האזרחית או הסקטור הפרטי. ברם, יש לציין שרוב מתחמי התרבות בפרברים מבוססים על יוזמות של אומנים ותושבים מקומיים. בהתחלה הם בעלי אופי קטן או בינוני ותת מתוקצבים באופן קבוע.

בנוסף לאותם מקומות שבשוליים מתקיימים פרויקטים ופסטיבלים ארעיים. האירוע הגדול של הפריפריה של וינה הוא פסטיבל למוסיקה בחינם על האי בין שני היובלים של נהר הדנובה המתקיים מידי חודש יוני. פסטיבלים אחרים, כמו פסטיבל האקורדיון הבינ"ל, פסטיבל כלי זמר, "לילי הפשע הבדיוני", קולנוע באוויר הפתוח, פסטיבל של מוסיקה עממית נמשך גם החוצה לפריפריה האורבאנית. חשוב לציין שמאות בשנים וינה הייתה תמיד צנטרליסטית ורק לאחרונה המצב מתחיל להשתפר (להשתנות). שבוע העיצוב של וינה בחר את הרובע ה 10 כמוקד לתצוגה והפסטיבלים מוקמו בבית החורשת ללחם. ב 2016 יועץ התרבות של וינה הוציא אל הפועל יוזמה לפעילויות תרבות מקומיות. ברם, עיריית וינה צריכה עדיין לפתח אסטרטגיה לתרבות עבור הפרברים.

ביחס להיקף הפיתוח בתחום התרבות הרובע OTTAKRING במערב וינה נמצא במקום הראשון. בהיותו רובע של המעמד העובד המאופיין היום בשיעור גבוה של מהגרים. הדימוי של הרובע השתנה בהצלחה כרובע תרבות המציע איכות חיים נעימה. מתחמי התרבות שהוקמו ב OTTAKRING ע"י אומנים ותושבים מקומיים תפסו חלק מוביל בתהליך השינוי.

הגישה של עיריית וינה היא גישה משולבת של מלמעלה למטה - TOP DOWN- ומלמטה למעלה BOTTOM UP --. בשתי הגישות הללו חלק ממוסדות התרבות פותחו ע"י העירייה וחלק גדול ממתחמי התרבות נוצרו באופן עצמאי ע"י אקטיביסטים ורק כאשר המוסדות נעשים גדולים הם זוכים למימון מהעירייה.

בדומה לברלין גם וינה, שהיא עיר בתוך מדינה פדרטיבית עושה מעט למען הפיתוח התרבותי של הפריפריה.

אין ביזור מרחבי של מוסדות התרבות בעיר משום שרוב המוסדות בווינה נמצאים במרכז העיר המאכלס כרובע מאוכלוסיית הבעיר.

זאגרב

זאגרב – בירת קרואטיה המורכבת מ 17 רובעים מתוכם 8 רובעים נחשבים פריפריה אורבאנית. לזאגרב יש מבנה מיוחד של נציגים פוליטיים הכוללים את ראש העיר ושני סגניו. אחד הסגנים אחראי על פעילויות החברה והתרבות. מועצת העיר אחראית להחלטות כלליות הקשורות לעיר. המדינה, דרך משרד התרבות, אינה מעורבת בצורה מעמיקה במוסדות התרבות של זאגרב. המדינה מנהלת בעצמה תחום רחב של מוזיאונים לאומיים כמו מוזיאון הארכיטקטורה, מוזיאון לאומנות נאיבית, מוזיאון ההיסטורי הקרואטית ומוזיאון בית הספר. בבעלות משותפת עם העירייה, המדינה תומכת בתיאטרון הלאומי הקרואטי וגלריה לאמנות ומקומות אחרים שמקיימים פסטיבלים. משרד התרבות תקצב 50% מהוצאות הבנייה של המוזיאון החדש לאומנות בת זמננו. החלק הארי של מוסדות התרבות והפעילויות לפסטיבלים מנוהל ע"י העיר דרך המחלקה העירונית לחינוך תרבות וספורט.

ב 2013 הוציאה העירייה 67 מיליון יורו (6.7%) מהתקציב הקהילתי על תרבות. סכום זה כולל הוצאות בנייה ותחזוקה ומשכורות לעובדים. לעירייה שייכים 36 מוסדות תרבות שהיא מממנת ביניהם: 10 מוזיאונים, 7 תיאטראות, 3 אולמות קונצרטים, בתי קולנוע והספרייה העירונית. כמו כן היא מממנת פסטיבלים ותוכניות מיוחדות.

מעבר למוסדות התרבות שנמצאים במרכז העיר זאגרב תומכת פיננסית בארגונים ברובעים הכי פריפריאליים. המוזיאון הגדול לאומנות בת זמננו בזאגרב החדשה, בדרום העיר, הוא יוזמה עירונית לאיחוד הגלריה לאומנות בת זמננו שהייתה מפוזרת במקומות שונים במרכז העיר. עקב הגידול בתערוכות ואוספים נדון המיקום של המוזיאון והחלט להקים את המוזיאון הגדול החדש במפגש ציר צפון דרום ועל דרך מזרח מערב לדוברוניק. המימון של המוזיאון היה משותף למדינה ולעיר והעירייה (זאגרב) מממנת את ההוצאות השוטפות. המוזיאון משמש כמרכז תרבות מקומי, אך גם משתף פעולה עם מוסדות תרבות בינ"ל.

זאגרב החדשה היא גם בית למוסדות ולפעילות תרבות כמו , CINESTAR ARENAIMAX ,CINESTAR NOVI ZAGREB , 2 מרכזי תרבות וספרות, המארחים גם קונצרטים גדולים.

מרכזי התרבות בשכונות מייצגים נקודות חוזק שני של פעילויות תרבותיות בזאגרב.

לעיר זאגרב יש 13 אתרי תרבות מקומיים מ 3 סוגים: מרכזים חברתיים תרבותיים, מרכזים המתמחים בחינוך לאמנות ומרכזים העוסקים בחינוך למבוגרים. 3 מתוכם ממוקמים במרכז העיר והשאר בפרברים. המרכזים מקבלים תמיכה מספקת מהעירייה בתוכניות התרבות והפרויקטים. בנוסף לכך, העירייה מממנת את ההוצאות הקבועות, כמו הוצאות תפעול, אחזקת הבניינים והמשכורות. די שכיח שתיאטרונים וגלריות לאמנות ומקומות מיוחדים למובטלים, לאוכלוסייה מבוגרת ולאנשים בעלי מוגבלויות קשורים למרכזים אלה.

מרכזי התרבות סמוכים לאזורי מגורים. בדרך כלל, המרכזים מציעים הצגות ואירועים בתחומים של תיאטרון, מחול, מוסיקה, קולנוע ואמנות, כמו גם קורסים לחינוך אמנותי וללימוד שפות. דוגמה נוספת של חידוש מחדש היא אפוקונטורה גרדה CITY ACUPUNCTURE. הפרויקט מבוצע ע"י המשרד לתכנון אסטרטגי ולפיתוח של עיריית זאגרב בשיתוף פעולה עם התאחדות הארכיטקטים. עיריית זאגרב בונה

וממנת מוסדות תרבות רבים בשוליים של העיר. הרובעים מנהלים רק תקציבים קטנים או בכלל לא. במהלך אסטרטגי תרבותי לשנים 2014 – 2020 עיריית זאגרב מתכוונת לשפר את מוסדות התרבות בפריפריה האורבאנית. מומחים מגלים השפעות חיוביות בתחום התרבות, הפיתוח האורבאני, הכלכלה ונושאים חברתיים הקשורים לפעילויות התרבות בשוליים האורבניים.

בזאגרב השפעת הרובעים על קבלת ההחלטות היא מינורית בלבד וגישת הניהול התרבותי של העיר הוא TOP DOWN כמו בפריז. כמו כן יש מדיניות של ביזור מרחבי של מוסדות התרבות בעיר ומושקעים משאבים רבים לשיפור הפריפריה מבחינה תרבותית.

○ ניתוח מצב קיים בתל אביב יפו

עיריית תל אביב מקדמת את האמנויות ופעילויות התרבות המתקיימות בעיר ויוזמת אירועי תרבות ואמנות שונים. המדיניות של אגף תרבות ואמנויות היא לסייע לעודד ולאפשר לכמה שיותר מוסדות, גופי תרבות ואמנות, ולחשוף קבוצות וקולקטיבים אמנותיים, אמנים ויוצרים עצמאיים הפועלים בעיר תל אביב יפו.

באגף תרבות ואמנויות פועלות ארבע מחלקות. המחלקה לאמנויות, המחלקה למופעים, מחלקת ספריות, והמחלקה לתרבות תורנית.

במחלקה לאמנויות מרבית תקציב הפעילות השוטף מוקדש לתמיכות ב-87 גופים ומוסדות אמנותיים. התמיכה במוסדות תרבות בעיר בכל תחומי האמנות וזאת בעיקר בתמיכות או בהשתתפויות למוזיאונים, לגופי תאטרון, מוזיקה, מחול ואמנות חזותית, לאולמות ולמרכזי תרבות.

בנוסף, ניתנת תמיכה לבתי ספר מקצועיים לאמנויות כמו גם לכתבי עת מקצועיים ולארגוני אמנים.

העירייה מקיימת שיתופי פעולה עם גופי תרבות ואמנות שונים הפועלים בעיר באירועים כמו "שבוע האזור", "צבע טרי", "פסטיבל צוללן", "פסטיבל ריקודי חדר" ועוד. שיתופי הפעולה באים לידי ביטוי בתקציב לרוב מיועד להפקה או לפרסום האירוע ולכן קשה לאמוד את מספר האמנים העצמאיים הנתמכים על ידי העירייה.

בנוסף, אגף התרבות יוזם ומממן אירועי תרבות ואמנות כמו "אוהבים אמנות", "רגע אחד", "עונג שבת", "סלון עירוני" ואחרים. אירועים אלו מהווים פלטפורמה לאמנים עצמאיים להציף את עבודתם ותורמים להרחבת המגוון התרבותי לתושבי העיר המעוצב על פי צרכים אמנותיים וקהילתיים משתנים.

המחלקה למופעים אחראית על שלל אירועי חוצות המתרחשים ברחבי העיר הכולל קונצרטים ופסטיבלים. בעיר מתרחשים מידי שנה כ-600 אירועים במרחבים הציבוריים. סדרי הגודל של אירועים משתנה, ישנם אירועים של קהל רב משתתפים של עשרות אלפי משתתפים כמו פסטיבלים גדולים, אופרה בפארק, עדליידע וישנם אירועים עם מספר קטן של קהל משתתפים כמו שעת סיפור בגינה המתקיימת עבור עשרות בודדות.

המחלקה לתרבות תורנית אחראית על חוגי יהדות, שיעורי תורה מיוחדים והווי דתי בעיר, כמו למשל חגיגות שמחת תורה והקפות ברחבי העיר.

מחלקת הספריות אחראית על הספרייה המרכזית בבית אריאלה ועל סניפי הספריות הפרושים בכל העיר לרבות ספריות רחוב ופעולות התרבות בספריות.

בשנים האחרונות, אגף תרבות הגדיל את היקף האירועים וההזדמנויות בהם ניתן לאמנים ויוצרים מקומיים להציג את עבודתם בשכר. "אוהבים אמנות", "גבירול", "רגע אחד", "עונג שבת" ו"סלון עירוני" הם פרויקטים ואירועים בהם האמנים והיוצרים מקבלים שכר על עבודתם. יחד עם זאת, פרויקטים אלו מהווים עדיין חלק קטן בתקציב התרבות העירוני ואינם נותנים מענה מספק דיו לכלל הצרכים והקהילות בעיר. כמו כן קיים באגף התרבות סעיף תקציבי מיוחד ליוזמות מיוחדות.

גם מחוץ לאגף התרבות בעירייה מתקיימות יוזמות של פעילות תרבותית ואמנותית. פעולות אלו מתקיימות ביוזמת הדוברות העירונית וביוזמת מנהלי המרחבים הקהילתיים העירוניים, מנהלת עיר עולם וכו'. עד השנה גם במרכזים הקהילתיים התקיימה פעילות תרבותית ואמנותית ללא קשר לאגף תרבות. השנה כחלק מהקמת מינהל קהילה החדש המנחים בתחום האמנויות שעובדים עם המרכזים הקהילתיים עברו תחת ניהול מחלקת אמנויות באגף התרבות והאמנויות, מתוך מטרה לאחד את מכלול הפעילות האמנותית-מהמקצועי ועד החובבני תחת גוף עירוני אחד. מהלך זה יתרום להעשרת היצירה האומנותית על כל גווניה, להעצים את חיי התרבות הקהילתיים ולהזקק את ההפריה הדדית בין תחומי העשייה השונים.

מרבית פעילות העירייה בתחום התרבות מתבטאת בתמיכה בגופי תרבות או ע"י אירועים אמנותיים ופחות פעילות מתמשכת ותהליכית של אמנים במרחב הקהילתי. מצב זה מגביל ומצמצם את הפוטנציאל שיש לפעילות אמנותית כמחוללת קהילתיות.

תקציב אגף תרבות		
אגף תרבות	המחלקה למופעים ואירועי תרבות	15,581,000
	הנהלת אגף תרבות	8,489,000
	מחלקת תרבות תורנית	3,777,000
	מרכזי תרבות	11,643,000
אמנויות	אולמות ומרכזי תרבות	5,363,000
	אמנויות - בינתחומי וספרות	1,051,000
	אמנות פלסטית	1,930,000
	הנהלה	14,810,000
	מוזיאונים	50,260,000
	מוסיקה	14,365,000
	תיאטרון	16,251,000
ספריות	הספרייה למוסיקה	1,081,000
	סניפי הספרייה שער ציון	869,000
	ספרית מגדל שלום	540,000
	ספרית מרכז יפו	306,000
	שער ציון בית אריאלה	13,584,000
סה"כ תרבות		159,900,000

פרסים עירוניים

העירייה מעניקה פרסים עירוניים מגוון תחומי האמנות והיצירה :

פרס אנגל ליצירה מוסיקלית מקורית וכן למחקר של מוסיקה עברית מכל התקופות והזמנים.

פרס ביאליק הפרס מעודד את יצירתם של הסופרים והחוקרים העבריים החיים במדינת ישראל.

פרס דוש לקריקטורה, ע"ש קריאל גרדוש, נועד להביע הוקרה והערכה ליוצרים בתחום הקריקטורה לסוגיה אשר פועלים בישראל, ועבודותיהם מתפרסמות בעיתונות, ספרות ובמדיה האלקטרונית בארץ.

פרס דיזנגוף המוענק ל-2 אמנים מצטיינים.

פרס הלוי מוענק ליוצרים מצטיינים בתחום התאטרון.

פרס הרב קוק לספרות תורנית.

פרס טשרניחובסקי המשמש כבוד ועידוד למתרגמים היוצרים העבריים.

פרס סוקולוב לעיתונות הכתובה - הפרס מציין את הגילויים החיוניים שבעיתונות הישראלית הכתובה בעברית, הראויים לשמש מופת תקשורת וציבורי.

פרס סוקולוב לעיתונות האלקטרונית - הפרס מעודד עיתונאים שהצטיינו בעבודתם העיתונאית והטביעו את חותמם על התקשורת האלקטרונית ומציין הישגים בולטים בתחום התחקיר העיתונאי בתקשורת האלקטרונית.

פרס רוקח לאדריכלות ע"ש ישראל רוקח הפרס מוענק לאדריכלים על תכנון וביצוע בנין או גוש בנינים, שימור מבנים או מפעל ארכיטקטוני ייחודי בתחומי העיר תל-אביב-יפו.

פרס קרוון המוענק לאדריכל נוף בגין גן גמור בישראל.

פרס ראש העיר לסרט סטודנטים מצטיין בפסטיבל סרטי הסטודנטים.

לכל פרס ועדה המורכבת משופטים מקצועיים בתחומם, שנבחרו על פי תקנון הפרס (למעט פרס לסרטי סטודנטים שאינו לפי תקנון עירוני) - גובה הפרס הוא 18 אלף ₪ לזוכה.

סעיפי תקציב המובאים כאן הינם של פעילות אגף התרבות בלבד אינם כוללים את התקציבים של תרבות במרכזים הקהילתיים, וכדוברות.

תיאור מצב קיים בנקודות:

- אחוז התקציב לתרבות בעיר מכלל התקציב הוא 3.5% והינו גבוה ביחס לערים אחרות בישראל.
- 87 גופי ומוסדות תרבות נתמכים בשנה.
- מדיניות של יותר אירועים קטנים המיועדים לקהלים מגוונים.
- למעלה מ-600 אירועי תרבות ביוזמת העירייה כ-400 לכלל המשפחה וכ-200 למשפחות וילדים.
- כ-750 אלף משתתפים באירועי תרבות ביוזמת העירייה.
- ישנם מספר אירועי תרבות ואמנות ביוזמה פרטית המקבלים את תמיכת העירייה בפרסום כגון צבע טרי ובתים מבפנים.
- העירייה מובילה תהליך של הניגשת תרבות לקהילה : ספרייה ניידת, אירועים חינוכיים ועוד
- שרות הדיגיטל העירוני הפך לשחקן משפיע בתחום הנגשת תרבות ואמנות לקהל התושבים, פרסום ושיווק של אירועי תרבות.
- בדרך כלל קיים שכר אמנים בכל פעולה שהעירייה יוזמת

- העירייה נוקטת במדיניות של דלת פתוחה, והינה קשובה לכל מי שרוצה להציע הצעה בתחום התרבות.
- שילוב תחום העשייה החובבנית והחינוך הבלתי פורמלי לאמנות באגף התרבות (כחלק מהמעבר למנהל החדש)
- חוסר שביעות רצון מצד אנשי התרבות והאמנים הצעירים בעיר.
- בירוקרטיה רבה מקשה על קיום של אירועי תרבות במרחב הציבורי.
- פעילות אגף התרבות אינה ידועה וברורה לאנשי התרבות, האמנים ותושבי העיר.
- מנגנון התמיכות העירוני אינו מותאם לשינויים ביצירה התרבותית ובהתפתחות של צורות אמנות חדשות.
- חסרה שקיפות בתחום התרבות.
- התגמול של העירייה נמוך ביחס לתגמול המתקבל בשוק הפרטי.
- העירייה אינה מקצה די חללים ציבוריים לפעילות של גופי תרבות ובייחוד לאמנים עצמאיים (חללי חזרות, הופעות, תצוגה, לימוד).
- העירייה מקדמת תכניות בניין עיר לשינוי יעודים של מלאכה ותעשייה המהווים כר פורה לפעילות אומנותית יצירתית לייעודי מגורים (מרחבים ומבנים בהם מרוכזים סטודיות, מרחבי יצירה, חללי הופעות בעיר נהרסים/עתידים להיהרס ולהפוך למתחמי מגורים).

○ תוכנית עיקריות

- א. עיריית תל אביב יפו ממשיכה לראות את תחום התרבות כבעל חשיבות - תקציב התרבות העירוני הינו תקציב התרבות הגבוה במדינה ועומד על כ-160 מיליון ₪ בבסיס התקציב, ראש העיר הינו מחזיק בתיק התרבות במועצה העירונית ויש לו יועצת מיוחדת המתמחה בתחום.
- ב. עיריית תל אביב יפו מתמודדת עם אותם האתגרים בפניהם עומדות ערי התרבות המובילות בעולם - יוקר מחיה, בקושי נדל"ן גדלים המקשים על מציאת חללי יצירה, תחרות גוברת מצד ערי המטרופולין ומחוצה לו, דרישה למערך קהילתי חדש, שינויים במבני התארגנויות של אמנים ויוצרים ודרישה גוברת מצד אמנים עצמאיים. לא בכל האתגרים העירייה כיום ערוכה לטפל, אך בתחום התרבות והקהילה העירייה מובילה שינויים יוצאי דופן שעולים בקנה אחד עם המגמות המובילות בעולם.
- ג. בפני עיריית תל אביב יפו ישנו אתגר משמעותי ביצירת יחסי אמון עם קהילת האמנים והיוצרים בעיר - האמנים והיוצרים מרגישים "כוועדת קישוט" שאינה מקבלת תגמול הולם על עבודתה, קהילה זאת טוענת גם שאינה מקבלת את הביטוי והמקום הראויים לה.
- ד. ערים אחרות מהזרות אחר גופים שאינם מצליחים לשרוד בתל אביב - אם בשל שכירות וארנונה גבוהה או אם בהיעדר חלל מתאים. לדוגמא: כלים - מרכז מחול עבר משכונת פלורנטין לאנגר בבת ים בתמיכה עירונית, א"יב - ארגון היוצרים העצמאיים גם כן עבר לבת ים.

נספח 1- ניתוח swot - תל אביב-יפו כמרכז תרבות מטרופוליטני וארצי

הגדרות ומושגי מפתח: תמיכה עירונית, מורשת תרבותית, עושר תרבותי, הובלה תרבותית, מרכזיות תרבותית, המעמד היצירתי, תמיכה עירונית בתרבות, תמיכה לאומית בתרבות, מתחמים עירוניים המעודדים יצירה תרבותית, תרומת מגזר התרבות והפנאי לתוצר ולתעסוקה העירוניים, עירוב שימושים, אנשי תרבות ורוח, תרבות קנונית, תרבות שוליים, תרבות מסורתית.

עדשות	חולשות	חוזקות	איומים	הזדמנויות
<p>צמיחה ושגשוג</p> <ul style="list-style-type: none"> • יוקר המחיה בעיר מקשה על אמנים עצמאיים לחיות בעיר • שכירות גבוהה של מבנים גורמת לגופי תרבות לצאת לערים סמוכות • העיר אינה ממצה את הפוטנציאל של יפו כמרכז תרבות ייחודי במטרופולין העיר אינה מהווה מרכז תרבות מטרופוליטני עבור האוכלוסייה הערבית. • על אף התקציב הגבוה התמיכה ביוצרים העצמאיים ובגופי תרבות הקטנים מצומצמת יחסית • בגלל תהליכי התחדשות עירונית העיר מאבדת מרחבים עירוניים המעודדים יצירה תרבותית • המדיניות העירונית היא להשקיע במה שקיים ולא להקים מוסדות ומבנים חדשים ולכן לא קמים מוסדות תרבות גדולים חדשים • תחום התרבות (ובעיקר היוצרים) לרוב הוא עני במשאבים ונאבק על קיומו באופן כרוני. ואינו נחשב כשרות ציבורי נורמטיבי (כמו שרותי חינוך למשל) ולכן, לרוב נמצא במקום נמוך בסדר העדיפויות העירוני. (מתאים יותר לנושא "מעורבות העירייה בתחום התרבות") • תחום התרבות לרוב נמצא במקום נמוך בסדר העדיפויות העירוני, יחסית לשירותי ציבור אחרים (חינוך, קהילה). • (אבל לא יחסית למצבו בערים אחרות, ולכן לא נכון לציין אותו כחולשה של 	<ul style="list-style-type: none"> • רכז התרבות המשמעותי במדינה אשר בו נוצרות תנועות ומגמות תרבותיות ואמנותיות חדשות ללא הרף. • העיר מתפקדת כמרכז ארצי לפעילות תרבותית עשירה במגוון תחומים-קאנונים, חדשניים ועממיים • מורשת תרבות עברית עשירה • אבן שואבת ליוצרים, מכל הארץ החל מהקמת העיר ועד היום • הבנה של חשיבות התרבות לעיר אצל מנהליה מהקמתה ועד היום • מוסדות תרבות רבים ומגוונים, למעלה מ-200 גופי תרבות וחללי תצוגה קיימים בעיר • מרבית התוצרת התרבותית שמתקיימת בארץ נוצרת בתל אביב (ייצוא פעילות תרבותית מהעיר) • העירייה מקדישה תקציב משמעותי לתרבות (להוסיף מספרים) • מאפיינים שונים של העיר (פיזיים, חברתיים) הגורמים לאנשי תרבות ואמנות להתגורר וליצור בעיר. • העירייה מקדישה תקציב משמעותי לתרבות • אוכלוסיית צרכני תרבות מגוונת המתגוררת בעיר ובסביבותיה. • העיר מוקירה את אמניה ואנשי התרבות שבה (פה גר, פרסים עירוניים וכו') • מרבית ממגמות התרבות והאמנות החדשות מתפתחות בעיר • כ-600 אירועי חוצות ואירועים במבנים ציבוריים שהעירייה יוזמת • מרבית המינויים לתכניות תרבות 	<ul style="list-style-type: none"> • התחרות הגדלה בין הערים לנוכח ההכרה וההבנה בחשיבות התרבות לעיר ולפיתוחה • תבחיני משרד התרבות הפועלים לטובת הפריפריה פוגעים במוסדות הפועלים בתל אביב יפו • בריחת מוחות של אמנים, אנשי תרבות ואנשי מחקר תרבות מצטיינים לחו"ל. 	<ul style="list-style-type: none"> • מגמה גוברת לשת"פ בינלאומיים בתחום התרבות והאמנות • גיוס משאבים מגופים שרוצים לעודד את הפלורליזם במדינה • השכונות החלשות של העיר זכאיות לתמיכה כפריפריה חברתית וכלכלית מצד קרנות וגופים שתומכים בפעילות אמנותית באוכלוסיות חלשות ומתייחסים לפריפריה חברתית- כלכלית ולא רק גיאוגרפית. 	

		<ul style="list-style-type: none"> במדינה הן לתכניות של מוסדות תל אביבים (תאטראות, קונצרטים וכו') העיר מהווה אבן שואבת לצעירים רבים המהווים את המעמד היצירתי בעיר התרבות נמצאת בבסיס ההוויה של העיר לאורך כל שנות קיומה, ופרנסי העיר רואים בה ערך מוביל העיר מאופיינת כבעלת אורח חיים עירוני ליברלי ופלורליסטי 	<p>נושא "ת"א כמרכז תרבות ארצי ומטרופוליטני". אולי דווקא לנושא "מעורבות העירייה בתחום התרבות")</p>	
<ul style="list-style-type: none"> חיזוק וביסוס מעמדה של העיר כמגדלור תרבותי (חיזוק הקשר בין מרכז לפריפריה). יצירה/חיזוק שותפות בין ערים בתחום התרבות (חיזוק הקשר בין מרכז לפריפריה שני ההיגדים הנ"ל מציינים את התרבות בעיר כהזדמנות (לחיזוק מעמדה/תדמיתה של העיר) אך למעשה ההיגדים צריכים לציין הזדמנויות לחיזוק העיר כמרכז תרבות ארצי ומטרופוליטני 	<ul style="list-style-type: none"> "הבועה התל אביבית" מעוררת תחושת ניכור מצד קבוצות אוכלוסייה שונות 	<ul style="list-style-type: none"> העיר היא מגדלור לחופש ביטוי ויצירה עצמאית. קהילות מגוונות ומבוססות בגודלן (?) המהוות בסיס לפעילויות תרבות שונות העיר מתחילה לשים דגש על הקשר שבין תרבות וקהילה שייך לנושא תרבות וקהילה העיר עברה ממספר מאירועים גדולים מרובי משתתפים ליותר אירועים קטנים ומכווני קהילות ממוקדות שייך לנושא תרבות וקהילה לעיר כלים חדישים להפצת התרבות המתקיימת בה (כדוגמת?) 	<ul style="list-style-type: none"> "מדינת תל אביב" - תדמית העיר כאליטיסטית וכבלתי נגישה לקבוצות אוכלוסייה שונות. התרבות העירונית בעיר מזינה את התפיסה התדמיתית של תל אביב כעיר חילונית ועשירה. מצב שעלול להרחיק מתוכה קהל אמנים ולצמצם את המגוון הקיים בעיר. העיר אינה מהווה מרכז תרבות עבור האוכלוסייה הערבית. חוסר נגישות להיצע התרבותי בעיר מצד חלק משכבות האוכלוסייה המתגוררות בעיר 	שוויון והכלה
<ul style="list-style-type: none"> ניצול מבנים לשימוש זמני מבנים זמניים לטובת גופי תרבות בתחילת דרכם 		<ul style="list-style-type: none"> המדיניות העירונית היא לחזק ולטפח את המוסדות הגדולים קיימים ולא להקים מוסדות חדשים וגדולים (לא ברור מדוע זו חולשה בעדשה של קיימות) 	<ul style="list-style-type: none"> אין ניצול מספק של מבנים עירוניים לצורך יצירה תרבותית אין ניצול מספק של מבנים קיימים לצורך שימושים זמניים לצרכי יצירה ותרבות 	קיימות
	<ul style="list-style-type: none"> "הבועה התל אביבית" מעוררת תחושת ניכור מצד קבוצות אוכלוסייה שונות 			חוסן

נספח 2: ניתוח swot – מצוינות וגיוון בפעילות ביצירה התרבותית בעיר

הזדמנויות	איומים	חוזקות	חולשות	עדשות
<ul style="list-style-type: none"> שיתופי פעולה עם המגזר השלישי לשם העשרת התרבות בעיר. 	<ul style="list-style-type: none"> תפיסה ממשלתית של תל אביב כבועתית ופרולוגית מכתיבה את תבחיני תמיכות של משרד התרבות מסכנת את המשך קיומם גופי התרבות הבינוניים והקטנים בעיר. 	<ul style="list-style-type: none"> מאז היווסדה לפני כ-100 שנים כעיר העברית הראשונה בארץ ישראל, הייתה תל אביב מוקד להתפתחות תרבות מקורית ומודרנית בשפה העברית. העיר מהווה מרכז ארצי לפעילות תרבותית עשירה- קנונית, חדשנית ועממית, ציבורית ועסקית – המשרתת לא רק את תושבי העיר, אלא גם מספר רב של תושבים מהמטרופולין ומכלל הארץ. ראש העיר מכיר בחשיבות התרבות בעיר, והינו מחזיק תיק התרבות ולו יועצת ייעודית לתחום התרבות. כל התאטראות הגדולים מצויים בעיר תל אביב יפו ומחצית מהבינוניים מרבית ממגמות התרבות והאמנות שנוצרות בארץ מתחילות או צומחות בעיר מנעד גדול של סגנונות אמנותיים מתקיימים בעיר. סצנת האוונגרד באמנות, הפרינג' בתאטרון והאלטרנטיבי במוזיקה מבוססות בעיר לעיר תדמית של מצוינות תרבותית-הן ברמת המוסדות והן ברמת המופעים שבה. ישנם שפע של אירועים המתקיימים מידי ערב ברחבי העיר קיימים בעיר מוסדות תרבות ברמה בינלאומית) 	<ul style="list-style-type: none"> הישענות על מודלים ישנים במקום חדשים תושבי העיר לא מודעים לכל התרבות הנעשית בעיר, ולזכויות שלהם הקשורות בתרבות (כמו מנוי חינם לספרייה, כניסת ילדים למוזאונים, אירועי חינם בסבסוד עירוני ועוד) קיים בלבול בין תרבות בעיר למיתוג העיר- ולכן נעשות פעולות שיווקיות במסווה של אירוע תרבות 	<p>צמיחה ושגשוג</p>

			<ul style="list-style-type: none"> • אין ביטוי מספק ליפו ולקהילה הערבית בעיר - הייתה קיימת לפני 48 סצנה תרבותית שלא באה לידי ביטוי היום • אין תמיכה ומעורבות של העיריה בפעילות תרבותית ערבית בעיר כולה וביפו בפרט • חסר מרכז תרבות ביפו והתרבות הערבית אינה מרוויחה מהפיתוח הנד"לני ביפו דבר. • חסרה תשתית לפעילות התרבותית ביפו, בדרום העיר • אין ביטוי לאוכלוסיות הזרות החיות בעיר (40 אלף מבקשי מקלט ועובדים זרים) • מוזיקה פופולרית אינה נתמכת לא ברמה הארצית ולא ברמה העירונית 	<p>שוויון והכלה</p>
--	--	--	---	----------------------------

נספח 3: ניתוח swot-אמנים ואנשי רוח

הזדמנויות	איומים	חוזקות	חולשות	עדשות
	<ul style="list-style-type: none"> • ערים נוספות מבינות את החשיבות של המעמד היצירתי לצמיחתה של העיר ומעניקות הטבות לגופים ויוצרים המתמקמים בהם. ערים כמו למשל בת ים, חולון, חיפה. 	<ul style="list-style-type: none"> • תל אביב הוקמה על ידי קבוצה שחלק משמעותי בה היה אנשי תרבות, אמנות ורוח. • לאורך כל שנות קיומה, העיר ריכזה בתוכה את מירב האמנים מכל התחומים • העיר מוקירה את האמנים שפעלו בה והלכו לעולמם ומציינת את מקום מגוריהם בשלט "פה גר" • העיר משמשת כאבן שואבת ליוצרים צעירים מכל הארץ שרוצים 	<ul style="list-style-type: none"> • ניצול אמנים ותשלום של תמורה בלתי הולמת על ידי גופי עירייה עבור פעילות אמנותית • חסר חיבור נכון בין אמנים ותרבות לבין הקהילות השונות לדוגמה: חיבור בין מוקד תרבות לבין קהילה או בית ספר שכן ויצירת דיאלוג מפרה היוצר ערך לאמן ולאמנות. • יוקר המחיה דוחק את האמנים אל מחוץ לעיר. 	<p>צמיחה ושגשוג</p>

		<ul style="list-style-type: none"> להתמקצע ולקחת חלק בתרבות הישראלית. בשל מוסדות התרבות הרבים שקיימים בעיר, העיר מספקת עבודה רבה בתחום התרבות. בשנים האחרונות ישנה עליה במספר הצעירים הגרים בעיר, ומתוכם מספר לא מבוטל מהמעמד היצירתי תרבות הפלורליסטית שהעיר דוגלת בה הופכת לאבן שואבת לאמנים מהארץ ומהעולם. 	<ul style="list-style-type: none"> חסרה תמיכה באמנים העצמאיים מחסור בתנאי עבודה ובחללים מתאימים ליוצרים ואמנים תמיכה מוגבלת של קרנות בהוצאה לאור 	
			<ul style="list-style-type: none"> נציגי אנשי הרוח והאמנים בעיר מרגישים שאין עירוב מספק של אמנים ואנשי רוח בהבניית התשתיות החברתיות והתרבותיות בעיר, וכי מתייחסים אליהם כ"וועדת קישוט" שצריכה לעזור במיתוג העיר אין פורום של אנשי רוח שמייעץ לעירייה במדיניות התרבות 	שוויון והכלה

נספח 4: ניתוח swot-תרבות וקהילה

עדשות	חולשות	חוזקות	איומים	הזדמנויות
<ul style="list-style-type: none"> צמיחה ושגשוג דחיקת אמנים ואנשי רוח למגורים מחוץ לעיר בשל יוקר המחייה (שייך לנושאים אחרים ולא לנושא תרבות וקהילה) מעבר של אמנים לשכונות המוחלשות והזולות יותר מביאה 	<ul style="list-style-type: none"> גידול בשיעור הצעירים והמשפחות בעיר המעוניינים בחיי קהילה. הקמת מינהל קהילה בעירייה, והכרה עירונית בחשיבות ההיבט הקהילתי בעיר. אגף התרבות כחלק ממנהל קהילה בעירייה. תושבי תל אביב הינם צרכני תרבות. 	<ul style="list-style-type: none"> בריחת מוחות לחו"ל (לא שייך לנושא תרבות וקהילה) ערים נוספות בארץ מציעות כיום עבודה בתחום התרבות יחד עם קהילתיות מפותחת יותר (ירושלים, בת ים) ישנה מגמת הגירה אל מחוץ 	<ul style="list-style-type: none"> העיר כאבן שואבת לצעירים מכל רחבי הארץ – יצרני וצרכני תרבות. התעניינות בינלאומית בתחום הגיימינג הניו מדיה והיצירה מבוססת טכנולוגיה שיש לה זרעים בעיר, יכולה ליצור קהילת יוצרים חזקה. עידן שמתאים לחזרה לקהילתיות 	

<p>ולערבות הדדית הזדמנות ליצירת תרבות מסוג חדש בקהילות השונות</p>	<p>לעיר החל מגיל 30 (לא שייך לנושא תרבות וקהילה) <ul style="list-style-type: none"> תרבות וקהילה לעתים יכול להיתפס כפעילות הדומה למתנ"ס ולא לעודד "תרבות גבוהה" ראיה של תל אביב יפו כמקשה אחת בכל השכונות מקשה על קידום או קבלת תקציבים ייעודיים לתרבות לשכבות מוחלשות </p>	<ul style="list-style-type: none"> המוניטין של התרבות התל אביבית הוא גבוה גם בפעילות הנועזית באזורי שוליים (לא ברור) בתל אביב הקהילה הלהט"ב בית חזקה שמעלה את מודעות הזכויות שלהם ומעודדת את קבלת האחר, וגם מושכת תיירים מכל העולם קהילת אמנים ואנשי רוח ענפה עיר עם מורשת תרבותית עמוקה עיר עם מורשת פלורליסטית עיר רב תרבותית עם קהילות מרובות "פלישה" של אמנים לשכונות ה"חלשות" מהווה בסיס ליצירה תרבותית חדשה 	<ul style="list-style-type: none"> לדחיקה של אוכלוסייה וותיקה (לא קורה, בוודאי לא כמגמה חזקה) חוסר במשאבים למיזמי תרבות שמפתחים את הקהילות המקומיות ואת שכונות דרום העיר ראיה של תל אביב יפו כמקשה אחת בכל השכונות מקשה על קידום או קבלת תקציבים ייעודיים לתרבות לשכבות מוחלשות (איום) 	
<ul style="list-style-type: none"> ראיית התרבות כמנוף ליצירת תשתית קהילתית חזקה יותר. הכרה במגוון התרבותי, מתן כבוד ולגיטימציה למורשת התרבותית של השונה. יצירת תפיסה חדשה באשר להבנת מקומה של התרבות במרחבים הציבוריים 	<ul style="list-style-type: none"> העדפה לאומית לאזורי פריפריה ורשויות חלשות, שלא מתייחסים לקהילות מוחלשות בעיר ככאלה תפיסת התרבות המקומית (הפרטיקולרית) כתרבות "נחותה" יותר. תפיסת התרבות באופן כללי כמותרות (בפרט, בקרב אוכלוסיות מוחלשות) 	<ul style="list-style-type: none"> שכונות הטרורגניות המכילות בתוכן תמהיל מגוון ומעניין של תרבויות דיגיתל מאפשר להגיע כמעט לכל תושבי העיר ולקהילות השונות ניסיון טוב בהתארגנות תושבים מסגרות ייחודיות ללימודי אמנות ומוזיקה (מרכז מאירהוף לאמנות, קונסרבטוריון למוזיקה...) (לא שייך לנושא תרבות וקהילה) מספר רב של אירועים באיכות גבוהה הפתוחים לקהל הרחב בחינם מרחב ציבורי הומה 	<ul style="list-style-type: none"> פערים גדלים בין אוכלוסיות בהשתתפות בחיי התרבות שיש לעיר להציע תחושה של חוסר זיקה של תושבי השכונות למוסדות התרבות בעיר, במרוכזים ברובם במרכז העיר איבוד מיוקרת החוגים במרוכזים הקהילתיים בשל תחרות עם השוק הפרטי (תעריפי שכר מורים) ההון התרבותי הקיים בשכונות אינו בא לידי ביטוי באופן מיטבי חוסר איזון (ברמה התפיסתית והמשאבית) בין תרבות קוסמופוליטית ואוניברסלית לבין תרבות פרטיקולרית ציבור האומנים לרוב מנותקים מקהילותיהם, בהיעדר גורם מלכד שיוכל לגבש אותם כמעין "קהילת אומנים" 	<p>שוויון והכלה</p>
<p>•</p>	<p>•</p>	<p>• מגמה להגביר את ניצול המשאבים</p>	<p>•</p>	<p>קיימות</p>

		העירוניים לצרכי הקהילה במשך כל שעות היום (מבנים ציבור עירוניים)	
--	--	---	--

נספח 5: ניתוח swot – מעורבות העיריה בתחום התרבות

עדרשות	חולשות	חוזקות	איומים	הזדמנויות
<p>צמיחה ושגשוג</p>	<ul style="list-style-type: none"> • חוסר שביעות רצון מצד אנשי התרבות והאמנים הצעירים בעיר ממדיניות העירייה. • פעילות אגף התרבות אינה ידועה וברורה לאנשי התרבות, האמנים ותושבי העיר • בירוקרטיה רבה מקשה על קיום אירועי תרבות במרחב הציבורי • מנגנון התמיכות העירוני אינו מותאם לשינויים ביצירה התרבותית ובהתפתחות של צורות אמנות חדשות. • חסרה שקיפות בתחום התרבות התגמול של העיריה נמוך משבשוק הפרטי • אמנים ואנשי תרבות אינם מעורבים דיים בעשייה העירונית ובתהליך קבלת ההחלטות. • בירוקרטיה רבה מקשה על קיום אירועים של אנשי תרבות עצמאיים ואירועים ספונטניים במרחב הציבורי. 	<ul style="list-style-type: none"> • אחוז תקציב התרבות בעיר גבוה ביחס לשאר המדינה (ייתכן ואינו גבוה מספיק בהתייחס לפעילות הרבה המתרחשת בעיר בתחום התרבות?) • גופי תרבות עירוניים (תאגידים – כגון הסינמטק, מרכז עינב, הקאמרי...) • 87 גופי ומוסדות תרבות נתמכים בשנה • פרטית נתמכים בשנה • אחוז העובדים בעירייה בתחום התרבות גדול. • קיים סעיף שכר אמנים בכל פעולה שהעירייה יוזמת • העיריה נוקטת במדיניות של דלת פתוחה, והינה קשובה לכל מי שרוצה להציע הצעה בתחום התרבות. • בעיר קיימים מרחבים עירוניים ומבנים המעודדים התרחשות תרבותית (אזורים ומבנים של תעשייה ומלאכה, אזורים ומבנים היסטוריים). • שילוב תחום העשייה החובבנית 	<ul style="list-style-type: none"> • לחצי דיור כלל ארציים מאיימים על קיום המרחבים העירוניים המעודדים את תעשיית התרבות (אזורים ומבנים ששמשו בעבר ועדיין משמשים בחלקם לתעשייה ולמלאכה) והעירייה מקדמת תכניות לשינוי היעוד של האזורים הללו מבלי להתייחס להיבט התרבותי. • תפישות חדשות במשרד התרבות מובילות להסטת תקציבי תרבות מת"א-יפו לאזורים אחרים במדינה. 	<ul style="list-style-type: none"> • מרכזיות העיר והשפע הרב של תרבות בעיר – יכול להלחל ולהשפיע גם באזורים אחרים במדינה.
<p>שוויון והכלה</p>				

		<p>והחינוך הבלתי פורמלי לאמנות באגף התרבות (כחלק מהמעבר למנהל החדש)</p> <ul style="list-style-type: none"> • העירייה מובילה תהליך של הנגשת תרבות לקהילה: ספרייה ניידת, אירועים חינוכיים ועוד. • 		
--	--	---	--	--

נספח 6: ניתוח swot – מוקדים ומתחמי תרבות

עדישות	חולשות	חוזקות	איומים	הזדמנויות
<p>צמיחה ושגשוג</p>	<ul style="list-style-type: none"> • החמרת המגמה בה המעמד היצירתי נדחק לשוליים עלולה ליצור עיר של הון ותאגידים, עיר גוועת תרבותית המאבדת את יתרונה היחסי ומפסיקה להיות גורם משיכה. • מחסור חמור בחללי יצירה ברי השגה לאומנות במה, אומנים עצמאיים, סופרים, אנשי ניו מדיה ועוד • תחום המחול נפגע בשנה האחרונה אנושות בשל סגירת מרכז ביקורי העיתים, ושיפוץ סוזן דאלל- ישנו מחסור בחללי חזרות לרקדנים. • האוניברסיטה מנותקת לחלוטין מפעילות תרבותית בעיר • ציר התרבות שאמור היה לחבר בין מוסדות התרבות תאטרון, אופרה, 	<ul style="list-style-type: none"> • שפע של מוקדי תרבות בעיר • שילוב תחום פעילות הפנאי והחינוך הבלתי פורמאלי לאמנות במחלקה לאמנויות מאפשר פריסה גבוהה יותר של מוקדי התרבות בעיר ושילוב תחום האמנות עם ובקהילה. • לעיר קיימים שטחי ציבור בתוך שטחים פרטיים שניתן לנצל לטובת תרבות • מתחם "גבירול" מהווה דוגמא חיוביות לשיתופי פעולה של העירייה עם אומנים • מבנים ריקים וחללים ריקים ובלתי מנוצלים יכולים לשמש אומנים וסופרים לשימושים זמניים. • שילוב גלריות לאמנות בתוך מרכזים קהילתיים 		<ul style="list-style-type: none"> • גופי תרבות רבים רוצים להשתלב בעיר תל אביב, וניתן לשלבם בתוך מוסדות קיימים כגופים אורחים.

		<ul style="list-style-type: none"> • מערך מוקדי תרבות מקומיים וקהילתיים – כוללים מרכזים קהילתיים וספריות 	<ul style="list-style-type: none"> • מוזיאון, לא הפך לכיכר מזמינה ותוססת • חלק מהמרחבים העירוניים לא ידידותיים, בורגניים ולא מזמינים. • מיעוט בתי קולנוע והיעדר מקום לקולנוע מקומי. • מיסוי גבוה וחוסר הקלות והטבות לאמנים מה שגורם לאמנים לעזוב ולמקם את חללי העבודה שלהם בערים שכנות. • הרגולציה מכבידה על יצירה במרחב הציבורי • חסר מוזיאון בגודל בינוני. • העירייה משקיעה תקציבים במתחמי תרבות ולא ברחובות העיר • הפקקים מקשים על הגעה למתחמי תרבות בשעות הערב המוקדמות • קיימים גופי תרבות רבים שאין להם היום "בית" קבוע. 	
			<ul style="list-style-type: none"> • חסרים מוסדות תרבות משמעותיים בדרום העיר • כמעט ואין אירועי תרבות משמעותיים בפריפריה של העיר • חסרה אמנות רחוב בדרום העיר ובמזרחה • תעריפי החניה הגבוהים יחד עם כרטיסים לא זולים הופכים את הבילוי בתל אביב ללא נגיש לכלל האוכלוסייה (מכל הארץ). 	<p>שוויון והכלה</p>
			<ul style="list-style-type: none"> • חללים עירוניים רבים (העומדים ריקים בחלק או בכל היום) יכולים לשמש ליצירה בעלות סמלית. זה אינטרס משותף שכמעט ולא 	<p>קיימות</p>

			מתמש.	
			<ul style="list-style-type: none"> אוניברסיטת תל אביב כמוסד בו לומדים 30 אלף סטודנטים איננה מורגשת בעיר. העיר לא משתמשת בכוח האדיר של האוניברסיטה כדי לקדם מטרות עירוניות וביניהן, תרבות ואמנות. 	חוסך

Culture Policy
International Models
Working Questionnaire

1. Does your city have a Culture Policy document? (If it does, please attach it).

City of Ljubljana since 2008 for every 4 years creates a strategic paper on cultural policies: 2008-2011; 2012-2015 and 2016-2019. /not available in English translation unfortunately/. Strategy is finally adopted by the City council. Department of Culture is obliged to report to the City council every year on implementation of the goals set up by the Strategy.

2. Is an apparatus that supports culture organizations a part of the city's culture policy?

YES, since the formation of the structure of Municipality of Ljubljana. It is implemented through the Department of Culture. Within Slovenia different approaches are in use: municipalities /cities/ either have a Department of culture like Ljubljana, or culture is a part of Departments of education, sports, youth, social affairs...

- a. If it is, how long does it exist? Since 2008; every strategic cultural policy paper is adopted for the time of 4 years; since 2014 such a strategic paper is an obligatory task of every local community in Slovenia according to the general law on Culture. At the same time public cultural institutions established by the state or local community have to, according to the law, prepare a strategic paper for the time of 5 years. These documents need to be adopted by the City' council in the case of institution, est. by Municipality, or Ministry of Culture in case of by State established cultural institution.

b. When it was last updated? Was there any particular reason (or cause) that made you reexamine and update the policy?

As explained above, since 2014 is obligatory to prepare strategic paper every 4 years. Ljubljana has done that already in 2008 in order to structure its cultural policies and start with the strategic development in field of culture.

c. What were the main changes you made?

First strategic policy paper (2008) focused on modernization within public sector in field of culture (program-wise similar institutions were merged into one: for ex.: instead of 6 City libraries we have now 1 City library with 6 units in 35 locations. That period also introduced two new cultural institutions: City Cinema and Centre of Urban Culture. Both are also one of bigger investments in that time.

First policy paper period was particularly marked by Ljubljana holding the title The World Capital of Books in 2010. That was also a new beginning of special focus on reading culture, expansion of libraries in the city and literary programs that became integrated part of city's cultural policies.

Second strategic paper (2012) brought additional empowerment of investments into cultural infrastructure and with them related topics: renovation of the part of Ljubljana' Castle for Museum of Puppetry (focus on puppetry), renovation of home of Slovene most celebrated architect, Jože Plečnik (focus on architecture and urbanism). That strategic paper also focused on empowerment of programs (content) of public cultural institutions.

In both cases, we faced a high percentage of implementation of goals.

Current policy paper (2016-2019) is based on two previous ones but also very ambitious concerning with expansion of current network of cultural institutions, focusing on empowering NGO sector through increasing financial support, providing working spaces (free of any rent), network them with other cultural institutions ... One of tasks of this period is also to get a title of European Cultural capital 2025 with a bid-book deadline in late 2019.

d. How did those changes affect your city's culture organizations? How did it impact on the well-established organizations? How were new organizations impacted?

In order to get financial support by municipality, one needs to prove the work of 3-years period. Every applied 1 year project is reviewed by independent group of experts that is supported by Department of Culture with our employee.

There are two possibilities time-wise for NGOs to be founded:

- Through 4-years program
- Through 1-year project.

There are several fields where one can apply: **visual arts, music, intermedia, art and cultural education, literature/reading programs (but not book publishing), performing arts (theatre and dance), special part of public tender is also dedicated to found a first project by an artist.**

There is also option to apply for a support for NGOs Program for the time of **4 years** which enables NGO to have more sustainability in their work.

- e. **How many new organizations were added to your support list in the wake of those changes?** There around 10% of newcomers every year (depends on every year)
3. **How much money does your city invests in culture? How much is that from the city's budget (in percent points)?** Between 9-10% of a total budget per year. This number has been more or less the same for last 9 years.
- a. **Does that sum/percentage include community culture, recreational, and sporting activities?**
Only community culture. Sports activities have their departments with its own budget.
- b. **If it does, which part of the total net sum is earmarked for supporting professional culture and artists (i.e., not recreational/community oriented)?** /

4. **What is the main objective of your support policy – to benefit the public, the artists, or culture establishments?**

Artists and cultural establishments are priority. One of the key elements of our cultural policies is also arts/cultural education and audience building and audience education. We believe that educating about arts and culture since early age one can hope for a critical and open minded individual. We do a lot of work on public education (starting in kindergartens, almost every cultural establishment in Ljubljana includes cultural education in their work ...). City also organizes festival of cultural and art education for kids between 1yo-12yo, called *Beaver Bob* (it is a popular animal from one of Slovene historical novel for youngsters and also impersonated in one of TV programs for kids. Aim is to encourage youngsters to creativities and quality free time, to increase social cohesion and cultural “literacy” of young people within Municipality of Ljubljana. Festival takes place in 2 weeks of January and February, consists of 225 events (data for 2017): workshops, film, performances, concerts, exhibitions. It is cooperation between 63 different institutions (local, national cultural institutions and NGO and individual artists). There are 17.000 tickets given to families with children for free. Each year, department of culture, together with festival’s co-producer, Slovene youth theatre, decide on main topic. In 2017 it was, in the light of refugee crises, multiculturalism and respecting differences. Festival is at full cost of the City of Ljubljana.

There is a lot work done in communicating cultural programs and events related to them. City also has a strategy of Cultural tourism which embraces different publics, not only foreign visitors to the city.

5. **How much is allocated for culture establishments and how much for independent artists? N/A**

For NGOs and individual artist something more than 2.800.000 EUR of finances is allocated. Beside financial support to NGOs and individual artists, city can also provide with a working space free of charge (no rent, only usual costs)

For 11 cultural public institution (with around 608 employees) is allocated 16.150.000 EUR for salaries, material and program costs. 800.000 EUR is allocated for investments into buildings. According to the law, every founder of a cultural institution is obliged to provide for salaries, program costs and partially investments.

6. What considerations apply when choosing which culture areas you support and which you don't?

The only missing within listed above (from visual arts to music) is film and book publishing: the reason lies in a fact that there are state agencies that cover both of them. All other field of culture is covered.

7. How is the pie proportionally divided between the various supported culture area (how much goes to theater, plastic art, dance, etc. - in percentage points)?

Data is for 2017:

- Performing arts (theatre and (contemporary) dance get the biggest share: 1.176.000,00 EUR;
- Music: 494.600 EUR
- Visual Arts: 360.623 EUR
- Intermedia: 193.500 EUR
- Arts and Cultural Education: 40.000 EUR
- Literary Festival: 46.000 EUR
- Project Book and the City ⁱ: 14.000 EUR
- First project: 6.000 EUR
- Ljubljana reads programⁱⁱ: 39.200 EUR
- Community art: 425.000 EUR (that includes public call for NGO and one salary)

8. Do you restrict the number of organizations of the same cultural field and similar size that your city supports? If you do, what are your parameters for adding new organizations to or removing older ones from your support list?

We don't. It is always about the quality of application given by NGO. One can lose contract if is violated: program is not implemented as applied for, deadlines are not met, and finances are not used in given way

9. What is the ratio between municipal support and additional public support? (Is there a restriction on the percent of the city's support of the overall budget of a supported organization when it is also sponsored by other public sources (government, district, etc.)?)

City public tender call always co-funds up to 70%. We do expect from NGO to fund-raise at other institutions (state ones), EU funds and private founders which are unfortunately very few.

10. Do you have quantifiable criteria for the organizations' directors (years in office, financial soundness, reputation, fundraising record, and wages, etc.)?

Just for those in public institutions. If NGO applies through public tender art references are the most important criteria, we do not judge whom NGO employs as director.

11. Do you make a distinction between direct (budgets for ongoing activities) and indirect support (tax benefits, exemption from local taxes, levies, and permit fees)?

Slovenia as a state has only a tiny option (therefor that is valid as well for local communities) for indirect support: NGO, but not public institutions, can get a tiny share of state tax if an individual citizen decides so in his/hers tax papers. One can dedicate 0.3 of his/hers taxes to certain NGO which needs to have a status of humanitarian, youth or art NGO.

There is no special city tax for anything.

12. Do you support organizations or individual artists by lowering their city taxes? If you do, what rules apply to this support? What is its percentage of the overall financial support of organizations?

That is not a system used in Slovenia. According to the legislation, local community cannot use such method of support. There are many initiatives of local communities and art community addressed to Ministry of culture to lower one's taxes if one is donator to charity, cultural project. Unfortunately, ministry of finances is not particularly supportive to that very motion.

13. When a given organization has a place of its own in the city, does that impact on your support criteria?

In order to apply for public funds of the local community, one need to have a permanent address in Ljubljana. Having one's own space does not impact support criteria.

14. Is quality a yardstick for support? How is it determined? If by a committee - How many people on such committees? What are their credentials? Are committee members rewarded?

Quality and references are major decision criteria. For every cultural field there is a commission (committee) of 3 experts who are chosen via public call (we insist very much on transparency of procedures). At the end, the commissions are finalized by Department of Culture that also supports work of the commission with 1 co-worker from the field (within our department professional profile of employees is based in art history, history, archeology, literature and languages).

To become a member of such a commission one needs to have strong references from the expert field, international experiences are appreciated, one also need to know City's cultural policies.

Experts are awarded with a fee.

15. Do you have an apparatus for removing organizations from the support apparatus? If you do, what is it?

First possibility is a badly done application: if that is a fact, expert's commission will not approve the project /program. Second one is if an appointed worker of Department of Culture finds severe violation of the contract regarding money and program itself.

16. Is there a predefined period after which support of recently added organizations is reconsidered? If so, what are the parameters for such reconsideration?

For the projects, every year one needs to apply, for the programs every 4 years, but there is monitoring of the programs by Department of Culture 3 times per year.

17. How do you use the municipality support apparatus to promote culture in given regions that the city wishes to encourage? Does the location of the organization's activity significantly factor in the support system?

Ljubljana recently adopted strategic paper on development of Cultural tourism. Promotion and information on *on-going* cultural/art project is an integral part of City's web page, PR office Tourism office' presentation home and abroad. There is an active network of public cultural institutions (local and state ones) and NGO that are cooperating with Tourism office of Ljubljana in order to give a whole picture on cultural activities of Ljubljana. City also supports cultural activities through free city-light spaces and in the city newspaper.

18. Does your culture budget support applied arts (such as fashion, design, etc.)?

Unfortunately not to the extend as we want. Until 2020 an old bicycle factory (an old industrial building very close to the city center) will be renovated. That place is foreseen for space for designers and creative industries.

19. What are the main criteria when considering art schools - number of programs, number of classes, number of students, student-teacher ratio? etc.

Municipalities do not have any authorities over art high schools: they are under jurisdiction of the Ministry of Culture. Part of the city is music schools which are fully paid, financially supported by the city.

20. What are your parameters for supporting festivals? One of our public cultural institutions is also Festival Ljubljana, organizer of the Slovene biggest summer festival. Festivals, organized by NGO, are financed within program of NGO. There are no special criteria for that. Content wise we support festivals in field of music, theatre, visual arts, intermedia, books and tolerance building.

21. Do you support artists' professional unions? If so, how? NO. Professional unions are financially-wise attached to the Ministry of culture, but if they are operating in Ljubljana, we support them with a free working space.

ⁱ Project Book and the City is novum in 2017: it is established due to new title UNESCO's City of literature. Project supports activities of readings in public spaces

ⁱⁱ Program *Ljubljana reads* aims to support and encourage reading:

every child of 3 years gets an illustrated book at the visit to the pediatrician: aim is to support family reading;

every child gets a book at first visit of school library (1st graders): aim is to encourage reading and visits to libraries;

every pupil of 4th grade gets a book to get familiar with new slovene published books for youngsters.

project also expends (with a book) to 6th and 7th graders

Books, according to the age group, are selected by commission of experts, including Department of culture, through public call. This is also a way of supporting and encourage slovene writers and illustrators of younger generation to create new works

